

**OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN COVID-19 SALGIN
DÖNEMİNDE DİJİTAL ÇAĞ BAĞLAMINDA ÇOCUKLUK
YAŞANTILARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Umay Güneyhan İğci
191197201

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Programı
Doç. Dr. Melike Türkan Bağlı

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2022

**OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN COVID-19 SALGIN
DÖNEMİNDE DİJİTAL ÇAĞ BAĞLAMINDA ÇOCUKLUK
YAŞANTILARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Umay Güneyhan İğci
191197201
ORCID: 0000-0002-4030-2543

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi
Doç. Dr. Melike Türkan Bağlı

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2022

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Covid-19 salgın sürecinin tüm olumsuzluklarına rağmen tez yazım sürecimin her aşamasında beni yakından takip ederek desteğini ve ilgisini eksik etmeyen, birlikte çalışma fırsatı bulduğum için kendimi şanslı hissettiğim değerli hocam Doç. Dr. Melike Türkan Bağlı ‘ya sonsuz teşekkürlerimi ve minnettarlığımı sunuyorum.

Hayatıma girdiği andan bugüne kadar beni hep destekleyen ve yanımda olan canım eşim Mehmet Kerem İğci’ye ve tez yazımım boyunca beni sabır ile dinleyen, engellere takıldığımda yanımda olup cesaretlendiren Çolpan Baygur ve Ali Baygur’a tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

Son olarak bana olan inancını hiçbir zaman kaybetmeyen, her koşulda yanımda olan, varlık sebebim biricik annem Zühre Güneyhan’a ve beni bir yerlerde izlediğini bildiğim canım babam DR. Okan Güneyhan’a teşekkürü bir borç bilirim.

Umay Güneyhan İğci

Şubat, 2022

ÖZ

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN COVID-19 SALGIN DÖNEMİNDE DİJİTAL ÇAĞ BAĞLAMINDA ÇOCUKLUK YAŞANTILARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Umay Güneyhan İğci

Yüksek Lisans Tezi

Anabilim Dalı Adı

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Melike Türkan Bağlı

Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022

Bu araştırmanın genel amacı, Covid-19 salgın döneminde, İstanbul ilinde özel ve devlet okullarında görev yapan okulöncesi öğretmenlerinin dijital çağ bağlamında çocukluk yaşantılarına ilişkin görüşlerini incelemek ve değerlendirmektir. Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji (olgubilim) araştırma deseni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel ve devlet okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan 18 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırma Covid-19 salgın döneminde 2021 yılı bahar aylarında gerçekleştirilmiş olup, öğretmenler ile görüşmeler çevrimiçi yapılmıştır. Elde edilen veriler nitel içerik analizi yöntemlerinden yorumlayıcı fenomenolojik analiz ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin çocukluk yaşantılarına ilişkin görüşlerinin kendi çocukluk yaşantıları üzerinden şekillendiği belirlenmiştir. Öğretmenlerin geçmişe ilişkin çocukluk yaşantısının toplumun içerisinde aktif, kendi hayatının etkin aktörü, özgür, yaparak yaşayarak öğrenen, sosyal hayatın katılımcısı ve çevresi ile ilgili olduğu yönündedir. Öğretmenler, kendi anıları ile idealize ettikleri çocukluk yaşantısının aksine günümüzde çocukluk yaşantısını kısıtlanmış, bireysel, dijital alanda sosyalleşen ve oyun oynamayı tercih eden olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Öğretmenlerin dijital çağda çocukluk yaşantısının daha bireysel, sabırsız, doyumsuz, yaratıcılığı az ve özgüveni gelişmemiş olduğu yönündedir. Yine öğretmenlere göre hızlı düşünme becerileri gelişmiş, teknolojiyi iyi kullanan, kendi kendine öğrenebilen bireyler olduğu yönündedir. Öğretmenlerin Covid-19 salgın döneminde çocukluk yaşantısını sosyal izolasyona zorunlu kalan, gittikçe yalnızlaşan olarak değerlendirdikleri ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, çocukluk yaşantısı, dijital çağ, Covid-19 salgını, okulöncesi öğretmenleri.

ABSTRACT

OPINIONS OF PRESCHOOL TEACHERS ABOUT CHILDHOOD EXPERIENCES IN THE CONTEXT OF COVID-19 PANDEMIC AND DIGITAL ERA

Umay Güneyhan İğci

Master Thesis

Department of Basic Education

Preschool Education Programme

Supervisor: Associate Professor Melike Türkan Bağlı

Maltepe University Graduate School, 2022

The main aim of this study is to observe and evaluate the opinions of preschool teachers who are occupied in private and governmental institutions in Istanbul district about childhood experiences in the context of digitalization. This research was conducted with the qualitative research methodology. The study group consisted of 18 preschool teachers in public and private schools. Semi-structured online interviews were conducted for collecting data. Data were analyzed by interpretive phenomenological analysis which is a qualitative content analysis method.

In conclusion of this research, it is understood that teachers' understanding of children and childhood is based on their own childhood experiences. The impressions of the teachers about the childhood life of the past are that the children were active in the society, played an active role in their own lives, were free, learned by doing, participated in social life, and were interested in their surroundings.

In contrast to the teachers' idealized child figure, which is influenced by their own childhood memories, they consider today's children to be individuals who are captivated, introverted, digitally socialized, and participants of a digital playground. It is witnessed that in this digital era the teachers perceive children to be more introverted, impatient, unstable, less creative, and more insecure. Again, according to the teachers, children are individuals who have developed quick-thinking skills, are self-taught, and have a good comprehension of technology. It is concluded that, in the Covid-19 pandemic era, teachers perceive children as individuals who are forced into social isolation and who are lonelier.

Keywords: Child, childhood, digital era, covid-19 pandemic, preschool teachers.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
ÖZGEÇMİŞ	xi
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....	1
Problem	1
Amaç	9
Önem.....	9
Varsayımlar.....	10
Sınırlılıklar	10
Tanımlar	10
BÖLÜM 2. YÖNTEM	12
2.1. Araştırma Modeli	12
2.2. Araştırma Grubu	14
2.2.1.Katılımcı Öğretmenlerin Tanıtımı.....	15
2.3. Veri Toplama Araçları	18
2.3.1. Görüşme Süreci	18
2.4. Verilerin Analizi	21
2.4.1. Araştırmacının Rolü	22
2.5. Kalite Kontrol- Araştırmanın Niteliği.....	23
2.5.1. Şeffaflık ve Uzman Katılımı	24
2.5.2. Pilot Görüşmeler	24
2.5.3. Örneklem/Çalışma Grubu Çeşitliliği.....	25
2.5.4. Araştırmacı Günlüğü	25
2.5.5. Etik Hassasiyet	25
BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR	27
3.1. Öğretmenlerin Geçmişteki ve Günümüzdeki Çocukluk Yaşantıları Bağlamında Görüşleri.....	28
3.1.1. Mahalle Kültürünün Çocukluk Yaşantısına Etkisi.....	28
3.1.1.1. Özgür Çocukluk.....	29
3.1.1.2. Apartman ve Sitede Çocukluk.....	35
3.1.1.3. Komşuluk İlişkileri	36
3.1.2. Sosyo-Ekonomik-Kültürel Yapı.....	38
3.1.2.1. Değişen Aile Yapısı.....	43

3.2. Öğretmenlerin Dijital Çağ Bağlamında Çocuk ve Çocukluk Yaşantılarına İlişkin Görüşleri.....	44
3.2.1.Çocuğun Sosyo-duygusal Yaşantısı	44
3.2.1.1. Bireyselleşme	45
3.2.1.2. Şekilcilik ve Şiddet Eğilimi.....	47
3.2.1.3. Çocukluk Süresinin Kısılması	52
3.2.1.4. Çocuklar Arası İletişimin Farklılaşması	54
3.2.2. Çocuğun Oyun Kültürü Yaşantısı	55
3.2.2.1. Geleneksel Oyunların Azalması	55
3.2.2.2. Dijital Oyunları Gerçek Hayata Uyarlama	57
3.2.2.3. Çocuğun Oyun Kuramaması	58
3.2.3. Dijital Kültürün Çocuğun Yaşantısına Zihinsel ve Fiziksel Etkisi	60
3.2.3.1. Zengin Öğrenme Ortamı/ Bilgiye Ulaşımın Kolay Olması.....	60
3.2.3.2. Fiziksel Aktivitenin Azalması	61
3.3. Öğretmenlerin Covid-19 Küresel salgın Dönemi Bağlamında Çocuk ve Çocukluk Yaşantılarına İlişkin Görüşleri	63
3.3.1. Sosyal İzolasyon.....	63
3.3.1.1. Çocuğun Kısıtlanması	63
3.3.1.2. Çocuğun Okula Gidememesi.....	66
3.3.2. Yalnızlaşma	68
3.3.2.1. Grup Oyunlarının Oynanamaması/Fiziksel Temasın Bitmesi.....	69
3.3.2.2. Sınıf İçi Paylaşımın Yapılamaması	71
3.3.2.3. Maske ile iletişim Kurma	72
3.3.2.4. Aile İçi İlişkilerin Zayıflaması	73
BÖLÜM 4. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	76
4.1. Öğretmenlerin Geçmişteki ve Günümüzdeki Çocukluk Yaşantıları Bağlamında Görüşleri.....	76
4.2. Öğretmenlerin Dijital Çağ Bağlamında Çocukluk Yaşantılarına İlişkin Görüşleri	82
4.3. Öğretmenlerin Covid-19 Küresel Salgın Dönemi Bağlamında Çocukluk Yaşantılarına İlişkin Görüşleri	88
Öneriler	93
EKLER.....	95
Kaynakça	100

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler.....	15
Tablo 2. Görüşme Gün ve Saatleri	20
Tablo 3. Yapılan İçerik Analizi Sonucunda Ulaşılan Ana Tema, Tema, Kodlar.....	27

KISALTMALAR

KÖ : Katılımcı Öğretmen

ÖZGEÇMİŞ

Umay Güneyhan İğci
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

Eğitim

Y.Ls.	2022	Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı
Ön.Ls.	2018	Atatürk Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü
L.s	2014	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Zootehni Anabilim Dalı
Lise	2001	Manisa Dündar Çiloğlu Anadolu Lisesi

İş/İstihdam

2008- 12 Yetkili- Finansbank A.Ş

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri

2019 - Üye: Uluslararası Kadınlar Dayanışma Derneği (UKDD İWSA)

2018 - Üye: Herkese Kitap Vakfı

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Problem

Çocuğu anlamak toplumu anlamak ile başlar. Yüzyıllardır evrim geçiren ve çeşitli toplumsal değişkenler çerçevesinde şekillenen çocukluk anlayışı günümüzde halen araştırmaların odak noktasındadır.

Antik Yunan ve Roma uygarlıklarını araştıran tarihçiler, bu çağlarda çocuk anlayışının yetişkinlikten farklı olduğunu ifade etmişlerdir (Onur, 2005). Eski Ön Asya’da çocuk kavramı mezarlar incelenerek anlaşılmaaya çalışılmıştır. Yapılan kazılarda çocuk mezarlarının içerisinde oyuncaklara rastlanmıştır. Duvar kabartmaları incelendiğinde oyun oynayan çocuk figürlerinin çizildiği görülmüştür. Çeşitli arkeolojik ve filolojik belgeler değerlendirildiğinde Ön Asya’ da çocukluk kavramının oluştuğu anlaşılmaktadır. Yine belgeler incelendiğinde en fazla ölümün bebeklik ve çocukluk yıllarında olduğu tespit edilmiştir. Bu da yaşam şartlarının çocuklar için ağır olduğunu göstermektedir (Erkanal, 2001).

İslâmiyet’te MS 10. yüzyılda risâlelerde çocukluk kavramına ilişkin özel bölümler görülmeye başlanmıştır. İslâmiyet’e göre çocukluk, fiziksel olgunluğa erişince, çocuğun kendi hayatını devam ettirmeye başlaması ile biter. Fiziksel olgunluk olmaması durumunda hem kız hem erkek çocukları için 15 yaş sınır olarak belirlenmiştir. 10 ve 11. Yüzyıllarda yaşamış Müslüman hekimlerin yazdıkları çocuk ve doğum hastalıkları kitapları da, çocukluk kavramının İslâmiyet’te var olduğunu göstermektedir (Gıl’adı, 2001)

Aries (1962) *Çocukluğun Yüzyılları* yapıtında ilk defa çocukluğun tarihine dair tespitlerde bulunmuş, Ortaçağ Avrupası’nda günümüzdeki gibi bir çocukluk anlayışının olmadığını ifade etmiştir. Aries’e göre çocuklar minyatür birer yetişkin olarak görülmekteydi. Ortaçağ Avrupası’nda 7 yaşına gelen her çocuk yetişkinler dünyasında yerini almaya hazırdı. Toplumda çocuğun yaşama şansının az olduğu düşüncesi, çocuğa özel bir bakım ve eğitim verilmesinin önüne geçiyordu. Aries, bu tespitlerini Ortaçağ sanat eserleri, anılar ve evraklara dayalı bir metodoloji ile gerçekleştirmişti. Tarihsel kaynakları yorumlayarak Ortaçağ’da çocukluk anlayışının var olmadığını savunması

eleştirilse de, Aries günümüzdeki gibi bir çocukluk anlayışından söz edilemeyeceği gibi bunun çocuğa duyulan sevgi ile karıştırılmaması gerektiğini vurgulamıştır (Işık, 2019).

Aries gibi çocukluk tarihi üzerine araştırma yapan deMause (1974), Wilson (1980) ve Pollock (1993) Ortaçağ'da çocukluk anlayışının olmadığı tezine karşı eleştirilerde bulunmuşlardır. de Mause 18. yüzyıldan önce tarihsel kayıtların az olduğuna vurgu yapmış ve sadece sanat eserleri, ailelerin anıları ve birtakım belgelerin incelenerek yargıda bulunulamayacağını dile getirmiştir. Pollock (1993) o dönemde çocukların kabul gördüğü ve gerekli bakımların yapıldığını, bunun aksini ispatlayacak kadar kanıt olmadığını söylemiştir. Yine de Aries'in (1962) çalışması çocukluk anlayışı hakkında Ortaçağ'daki düşünceleri ortaya koyan ilk yapıttır ve kendisinden sonra gelen araştırmalar için bir kaynak oluşturmuştur (Onur, 2005).

Postman (1994) "*Çocukluğun Yokoluşu*" eserinde Ortaçağ'da okuryazarlığın olmayışının yetişkin ve çocuk dünyası arasındaki sınırları kaldırdığını ifade etmiştir. Çocuğu eğitlecek bir varlık olarak görmeyen toplum, bebeklik çağının sona ermesi ile çocuğun yetişkinliğe geçişini hızlandırmıştır.

Rönesans ile birlikte Hümanizm anlayışı benimsenmiş ve Hristiyanlığın yayılması ile 16. yüzyıldaki reformlar çocuğa karşı tutumları yeniden şekillendirmiştir. 16. Yüzyılda Pürityenler ilk defa çocuğun eğitimi ile ilgili bilgiler yayınlamışlar, çocuğu sıkı bir disiplin anlayışı ile eğitmek gerekliliğini vurgulamışlardır. Pürityenlere göre Hristiyanlığın ilk öğretisindeki gibi, çocuklar doğuştan günahkâr ve kötülük yapmaya eğilimli kişilerdir (Onur, 2005).

Descartes'in reform sonrası 17. yüzyılda yaptığı çalışmalar ile ortaya koyduğu modern felsefe kendisinden sonra gelen birçok düşünürü etkilemiştir. Descartes göre ruh doğuştan vardır ve doğadan gelen uyarıcılar vasıtası ile düşünmez, düşündüğü için uyarıcılar ile etkileşim içerisinde. Descartes, felsefesinde ruh ve beden ayrımını yapmış ve bedensiz de var olabileceğimizi ileri sürmüştür (Ünaldı, 2013).

Descartes'in felsefesinden etkilenen Locke (1632-1704) Pürityenlerin çocuk anlayışını reddetse de çocuğun doğuştan gelen birtakım özellikleri olduğu görüşüne de

karşı çıkmıştır. Locke, çocuğun iyi veya kötü olmadığı, çocuğun boş bir levha (tabula rasa) gibi olduğunu ileri sürmüştür (Cihan, 2006)

Modern dünyadaki çocuk anlayışının babası olarak bilinen Rousseau, Descartes'in fikirleri ışığında çocukların birtakım özellikler ile dünyaya geldikleri ve aynı zamanda çocukların iyilik ve saflığın temsilcisi oldukları yaklaşımını getirmiştir. Rousseau, çocukluğun kendine has bir doğası olduğunu savunmuştur. Rousseau bu yaklaşımı ile çocukların eğitimi konusunda geliştirilen kuramlara öncülük etmiştir. Çocuklara karşı daha esnek olunması, çocuğun kendini keşfetmesi konusunda destekleyici davranılması ve sıkı bir disiplin anlayışının terk edilmesi gerekliliğini, kendinden sonra oluşturulan eğitim kuramları bakımından etkilemiştir (Tüfenkçi ve Çetin, 2017)

Postman (1994) Rönesans'ın en insancıl keşfi olarak nitelendirdiği çocukluk kurgusunun bir tür bağımlılık ilişkisinden ortaya çıktığını savunmuştur. Matbaanın icadı ile çocukluğun yetişkinlikten tamamen ayrıldığını, toplumda okuryazar olan yetişkinin artık çocuktan farklı bir statüde olduğunu ifade etmiştir. Çocuğun okuryazar olmayışı bir yetişkinin himayesi altında yaşantısına devam etmesi gerekliliğini doğurmuştur. Yetişkin dünyasından tamamen ayrılan çocuk, okullarda eğitim görmeye başlamış. Kendine has kıyafetleri, oyuncakları ve oyunları ile toplumda yerini almıştır.

17. yüzyılda çocuğu yetişkin dünyasından ayıran Batı toplumu, 19. Yüzyıldan itibaren modern çağ ile çocuğu evrensel bir bakış ile değerlendirmiş, şu anda ise bu kanıyı bırakarak, her çocuğun farklı özellikleri olduğunu vurgulayan bir anlayışa geçmiştir. Post-modern çağın ailesi, boşanmış, tek ebeveynli, uluslararası evliliklerin olduğu, boşanıp bir başkası ile evlenmek vasıtasıyla kurulan aileler olarak değerlendirilmektedir. Modern çekirdek aile yerini post-modern aileye bırakmıştır. Artık ailede iki ebeveyn de çalışmakta, çocuklar bakıcıları ya da aile büyükleri tarafından büyütülmektedir. Yeni kozmopolit aile yapısı ile çocuklar bebeklik çağından itibaren okullara gönderilmeye başlanmıştır. Tekniğe daha fazla yönelim olmuş, uzmanlar bir “çocuğun büyüyüp gelişmesi” konusundan ziyade “çocukları nasıl büyütmeli?” sorusuna odaklanmıştır. Bunun etkileri öğretimde kendini göstermiş ve çocukluk post-modern çağ ile yeniden kurgulanmaya başlamıştır (Elkind, 2001).

Bu arada gelişen teknoloji ile çocuklar daha fazla ekran başında zaman geçirmektedir. Bu durum serbest zaman kavramını değiştirmiş, toplum içerisinde çocuğu daha pasif hale getirmiştir. Postman (2005) *Televizyon: Öldüren Eğlence* adlı eserinde matbaanın keşfi ile çocukluk kurgusunun, televizyonun hayatımıza girmesi ile değiştiğini vurgulamıştır. Bu durumu, toplumu oluşturan kültür ve değer yargılarının, mâruz kalınan enformasyonun içeriği, hızı ve kalıcılığından etkilendiğinin altını çizerek açıklamıştır. Düşüncenin yazıya aktarılması tipografi dünyasını yaratmış, toplumda okuryazarlık artarken her alanda değişim ve gelişim yaşanmıştır. Telgrafın keşfi ile enformasyonun seyri değişmiş, hızlı ve kısa enformasyon hayatımızda yerini alarak küreselleşmenin ilk adımı atılmıştır. Postman (2005), telgraf ile ülke içerisindeki sınırlar kalkarken, televizyon ile dünya üzerindeki sınırların yok olduğunu belirtmiştir. Enformasyon akışındaki değişim, çocukluğun yeniden kurgulanmasını ve yetişkin dünyası ile çocuk dünyası arasındaki çizgiyi yeniden çizerek, çocuğa bakış açısını değiştirmiştir.

Çocukluk kavramı 20. yüzyılın ortalarına kadar felsefeciler, tarihçiler ve gelişim psikologları tarafından ele alınmıştır. Aries'ten sonra çocukluğun sadece biyolojik bir dönem değil, toplumsal bir kurgu olduğu anlayışı, bu konuda yapılan çalışmaların alanını genişletmiştir. Sosyal bilimlerde çalışma alanına giren çocuk ve çocukluk anlayışı hakkında kesin bir tanım yapılamamaktadır (Akbaş ve Topçuoğlu, 2009). Dünyada meydana gelen göçler, savaşlar, kültürel farklılıklar, coğrafi ve ekonomik şartlar, teknolojik gelişmeler çocukluğun tanımının kesin olarak yapılmasını olanaksız kılmaktadır.

21. yüzyılda artık çocuğun ilk yıllarının ne kadar sıra dışı bir dönem olduğunun hepimiz farkındayız. Özellikle enformasyon akışının yoğun olarak yaşandığı günümüzde kabuk değiştirme sürecine giren çocukluk yaşantısının, öğretmenler tarafından nasıl algılandığı önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda yapılan alanyazın taramasında daha önce yapılan çalışmalar olduğu gözlemlenmektedir.

Ertul (2020) tarafından yapılan “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Algılarının İncelenmesi” adlı çalışmada, 2018-2019 yılında Niğde ili merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokullarında görevli okul öncesi öğretmenlerinin

çocukları nasıl algıladığını belirlemek amaçlanmıştır. Nitel yöntem tercih edilen bu çalışmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğretmenlere 7 adet soru yöneltilmiş ve öğretmenlerin çocuğa bakış açıları değerlendirilmiştir. Değerlendirme aşamasında öğretmenlerin her bir soru için verdikleri cevaba istinaden alt temalar belirlenmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin çocuk algısının genel anlamda olumlu olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin demografik özelliklerinin çocukları algılarında bir değişikliğe neden olmadığı bulunmuştur. Katılımcı sayısının az olması sebebi ile cinsiyet ve medeni durum değişkeni açısından bir değerlendirme yapılmamıştır.

Kunt Bulut (2015) tarafından yapılan “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukluk Anlayışı” başlıklı çalışmada, Ankara ili merkezinde çalışan 51 okulöncesi öğretmeni ve Türkiye genelinde 557 okul öncesi öğretmenin çocuk anlayışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel ve nicel yaklaşımların birlikte kullanıldığı karma yöntem tercih edilmiştir. Çalışmanın nitel kısmında 51 katılımcıya yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sorular yöneltilmiş ve verdikleri cevaplar doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın nicel kısmı için araştırmacı tarafından geliştirilen Çocukluğa Bakış Sıfat Listesi kullanılmıştır. Sonuç olarak bu çalışmada öğretmenlerin çocuğa ve çocukluğa bakış açısının olumlu olduğu bulunmuştur. Katılımcıların, çocuğun haklarına yönelik algılarında en öne çıkan hak, anne babaya sahip olma hakkı olmuştur. Bunu sevgi gereksinimleri, korunma ve güvende olma hakkı takip etmiştir. Çocuklar ile çalışma konusunda dikkat çeken bulgu, öğretmenlerin çocuklar ile çalışmaktan memnun oldukları fakat aileleri ile iletişim konusunda sıkıntı çektikleri bulgusudur. Öğretmenlerin çocuğa bakış açılarının “masum çocuk” anlayışı üzerinden olduğu bulunmuştur. Bu bakış açısının “katılımcı çocuk” anlayışına doğru değişmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ertul (2020) tarafından yapılan çalışmada ulaşılan sonuçtan farklı olarak Kunt (2020) çalışmasında demografik özelliklerin katılımcıların çocuğa bakış açısında etkisi olduğu görülmüştür. Meslekte geçirilen sürenin uzunluğu çocuğa bakış açısını olumsuz yönde arttırmıştır. Bekâr katılımcılar evli olanlara göre daha olumlu bir bakış açısına sahiptir. Yine katılımcıların çocuk sayısı ve yaşları çocuğa bakış açısı ile ilişkilidir. Çok çocuklu katılımcıların çocuğa bakış açısında olumsuz çocuk anlayışı artmıştır. Yaşı

büyük katılımcıların çocuklara bakış açılarının olumsuz çocuk anlayışı doğrultusunda arttığı görülmüştür.

Akgün (2016) “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk ve Okul Öncesi Öğretmeni Kavramına İlişkin Metaforik Algıları” çalışmasında, 1. ve 4. sınıf okulöncesi öğretmen adaylarının metaforlar yolu ile çocuk ve okul öncesi öğretmeni kavramlarını nasıl değerlendirdiklerini araştırmıştır. 100 katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların %56’sını 1. sınıf, %44’ünü 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Sınıf düzeyleri arasında görüş farklılıklarının ölçülmesinin de amaçlandığı nitel yöntem ile araştırma yapılmıştır. Metaforlar yolu ile değerlendirme aşamasında öğretmenlere, “çocuk gibidir, çünkü” , “okul öncesi öğretmeni .. gibidir, çünkü...” türünde ifadeler sunulmuştur. Elde edilen metaforlar içerik analizi ile alt temalara yerleştirilmiştir. Çocuk kavramı için 11 adet alt tema oluşturulmuştur. Okul öncesi öğretmeni kavramına ilişkin 4 alt tema belirlenmiştir. Sonuç olarak çocuk kavramına ilişkin en fazla tekrar edilen kategoriler sırasıyla, “yönlendirilebilir ve işlenebilir olma”, “muhtaç olma” ve “eğitimden etkilenebilir olma” kategorileridir. Her iki sınıf düzeyinde de çocuk kavramı bakımından önemli bir farka ulaşılmamıştır. Genel olarak öğretmen adaylarının mesleklerine ve çocuklara karşı görüşlerinin olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Kuyucu, Şahin ve Kapıcıoğlu (2013) “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler” başlıklı çalışmalarında metaforlar yoluyla Konya ilinde görev yapan okulöncesi öğretmenlerinin çocuk anlayışını anlamayı amaçlamışlardır. Nitel yöntem ile gerçekleştirilen çalışmada 100 katılımcıya “çocuk... gibidir, çünkü...” ifadesi sunularak boşlukları doldurmaları istenmiştir. Üretilen metaforlar alt temalara ayrılmıştır. Çocuk kavramı ile ilgili toplamda 10 kategori oluşturulmuştur. En fazla tekrar edilen kategori %21 ile “şekillendirilebilen bir hammadde olarak çocuk” olmuştur; bunu %20 ile pasif bir alıcı olarak çocuk kategorisi takip etmiştir. En az tekrar edilen kategori “ilgiye ve bakıma muhtaç bir varlık olarak çocuk” kategorisidir.

Akgün (2016) ve Kuyucu, Şahin ve Kapıcıoğlu (2013) çalışmaları çocuk kavramı açısından karşılaştırıldığında benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir.

Öğretmen adayları ve göreve devam eden öğretmenler ürettikleri metaforlar bakımından çocuğa karşı olumlu bir bakış içerisindedirler.

Erdiller-Yatmaz, Erdemir ve Erbil (2018) “Çocuk ve Çocukluk: Okulöncesi Öğretmen Adayları Anlatıyor” başlıklı çalışmalarında okulöncesi öğretmen adaylarının çocuk ve çocukluğa ilişkin bakış açılarını tarihsel ve sosyal bağlamda anlamayı amaçlamışlardır. Bu bağlamda okulöncesi öğretmenliği programında okumakta olan 16 öğrenci ile yarı yapılandırılmış form aracılığıyla nitel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bulguları 5 ana bölümde aktarılmıştır. (1) Kendi çocukluklarına dair çocuk ve çocukluk tanımları, (2) çocukluğa ilişkin sıfatlar, (3) çocuk ile yetişkin farkı, (4) ideal çocuk kavramı ve (5) çocukluğa ilişkin düşüncelerin kaynakları. Sonuç olarak katılımcıların çocuğu algılayışlarının olumlu olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada öğretmen adaylarının çocukluk anılarındaki çocuk imajı ile çocuk ve çocukluğa bakış açıları arasındaki farklılık dikkat çekmiştir. Katılımcıların kendi anılarındaki çocuk imajı daha aktif ve katılımcı olarak tanımlanırken, şu an çocuğa bakışlarının çocuğun daha pasif, yönlendirmeye ihtiyaç duyan, yetersiz olduğu ifade edilmiştir. İdeal çocuk kavramı ile ilgili yorumlarında katılımcıların daha eleştirel bir göz ile çocuk imajını değerlendirmeleri dikkat çekmiştir.

Sezer-Soydemir (2011), “Okul Öncesi Öğretmen ve Ebeveynlerinin Birbirini Ve Okul Öncesi Çocuklarını Nasıl Algıladıklarının Metafor Yoluyla İncelenmesi” başlıklı çalışmada, Konya İli Merkez İlçelerde görev yapan 87 okul öncesi öğretmeni ve 127 ebeveynin, birbirlerini ve okulöncesi çocuklarını nasıl algıladıklarını metafor yoluyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada öğretmen ve ebeveynlere “Okul öncesi öğretmeni... benzer. Çünkü...”, “Çocuğum... benzer. Çünkü...” İfadeleri sunulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, “Okulöncesi öğretmeni... benzer. Çünkü...” “Öğrencilerim... benzer. Çünkü...” “Öğrencilerimin ebeveynleri (veliler)...benzer. Çünkü...” ifadelerinde boş kısımları doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar 4 aşamada analiz edilmiş ve kategorilere ayrılmıştır. Sonuç olarak ebeveynlerin öğretmenlere olumlu bir bakış açısı taşıdıkları, onları en fazla “bilgi veren” ve “geliştiren” olarak gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin kendilerine dair ürettikleri metaforlar da ebeveynlerin ürettiklerine benzerdir. Öğretmenlerin ebeveynler hakkında ürettikleri

metaforlar incelendiğinde öğretmenlerin ebeveynlere karşı olumsuz yönde algıları olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Kunt-Bulut (2015) araştırması ile benzerdir. Her iki çalışmada ebeveynlere olumsuz bir bakış açısı olduğu ifade edilmiştir. Öğretmenlerin ve ebeveynlerin çocuk algılarının ise diğer çalışmalarda incelediğimiz gibi olumlu yönde olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda dikkat çeken şey, anne ve öğretmenler her kategoride metafor üretirken, babaların olumsuzluk simgesi olarak çocuk kategorisine metafor üretmemeleri olmuştur.

Öğretmen, çocuğun ailesi dışında birlikte en fazla zaman geçirdiği ve güçlü ilişkiler kurduğu ilk kişidir. Okulöncesi dönemde öğretmen ile çocuk arasındaki ilişki, okula uyum, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişim için kritik bir öneme sahiptir. Okulöncesi öğretmenin çocuğa karşı olumlu ve yapıcı tutumu, ileri dönemde çocuğun akademik başarısını etkilemektedir (Kıldan, 2011). Öğretmenin çocuğa bakış açısını değerlendirebilmek için çocuğu nasıl ve hangi yönleri ile tanımladığını bilmek gerekmektedir. Bu bağlamda öğretmenin çocuğun yaşantısına ilişkin görüşleri önemli bir araştırma konusudur.

2020 yılı Mart ayından itibaren hayatımıza giren Covid-19 küresel salgın dönemi şartları sebebiyle alınan tedbirler, tüm eğitim kademelerindeki öğretmen ve öğrenciler gibi okulöncesi öğretmenleri ve okulöncesi çocukları da etkilemiştir. Okulöncesi çocukları okulda öğretmenleri ve arkadaşları ile paylaşacakları zamanı evde yalıtılmış geçirmek zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda çocuklar farklı sosyalleşme şartları ile karşı karşıya kalmışlardır. Öğretmenler iki dönem boyunca öğrencileri ile yüz yüze eğitim yapamamıştır. Birçok eğitim uygulaması çevrim-içi olarak gerçekleştirilmiştir. Bu da dijital çağın çocuklar üzerindeki etkisini bu sefer de salgın bağlamında ele almayı gerektiren bir durum oluşturmuştur. Zira evde kalmak zorunda kalan çocukların, son yıllarda sosyal çevrelerinin zaten doğal bir unsuru haline gelen “ekran” olgusuna daha yoğun bir şekilde maruz kalmaları söz konusu olmuştur. Bir başka deyişle Covid-19 döneminde yoksunluklardan dolayı eğitimden uzaklaşan çocukların dijital dünyaya gömülmüş olma durumları, bulunduğumuz dönemi bu konuyu daha da kritik bir noktaya taşımaktadır.

Bu çalışmanın temel problemi Covid-19 salgın döneminde dijital çağ bağlamında okulöncesi öğretmenlerin çocukluk yaşantısı hakkındaki görüşlerinin

incelenmesidir. Mesleki eğitimlerinde çocuğun ilk yılları üzerine uzmanlaşan öğretmenlerin, bu dönemde çocuğun yaşantısını nasıl değerlendirdikleri ve toplum içerisinde nerede gördükleri üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın problemini “İstanbul ilinde Covid-19 salgın döneminde özel ve devlet okullarında görev yapmakta olan okulöncesi öğretmenlerinin dijital çağ bağlamında çocukların yaşantılarına ilişkin görüşleri” oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Covid-19 küresel salgın döneminde, İstanbul ilinde özel ve devlet okullarında görev yapan okulöncesi öğretmenlerinin, dijital çağ bağlamında çocukluk yaşantıları ve çocuk kurgusuna dair görüşlerini incelemek ve değerlendirmektir.

Bu temel amaç kapsamında aşağıdaki alt amaçlar sıralanmıştır.

Alt Amaçlar

- 1- Okulöncesi öğretmenlerinin çocuk ve çocukluk yaşantılarına ilişkin görüşleri nasıldır?
- 2- Okulöncesi öğretmenlerinin dijital çağ bağlamında çocuk ve çocukluk yaşantılarına ilişkin görüşleri nasıldır?
- 3- Okulöncesi öğretmenlerinin çocukların Covid-19 küresel salgın dönemindeki yaşantıları çerçevesinde çocuk ve çocukluğa dair görüşleri nasıldır?

Önem

Çocuklar okul hayatlarına ilk kez okul öncesi kurumlarda başlamaktadır. Aile fertleri dışında karşılaştıkları ilk yetişkin olan öğretmenin, çocuğun gelişimindeki etkisi bilinmektedir (Kıldan, 2011). Yukarıda da belirtildiği gibi çocukluk anlayışı ve yaşantısı çağlar boyunca toplumun değişen dinamiklerine göre yeniden şekillenmiştir. Öğretmenin, çocuğun yaşantısına ilişkin görüşlerini bilmek, çocuk-öğretmen ilişkisini değerlendirmede önemli bir etkidir.

Bu çalışmanın asıl önemi, dijital çağın ve Covid-19 salgın döneminin okul öncesi öğretmenlerin çocukların yaşantısına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesini sağlaması olacaktır.

Varsayımlar

Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin, yapılacak görüşmelerde sorulacak sorulara samimi ve tarafsız bir şekilde cevap verecekleri kabul edilmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma 2020-2021 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde, İstanbul ilinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı anaokullarında görev yapan okulöncesi öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

2. Araştırmada ulaşılabacak bulgular, yarı yapılandırılmış görüşme forumundaki sorular ile sınırlıdır.

3. Araştırma 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Covid-19 salgın döneminde uygulanan tedbirler ve kısıtlamalar kapsamında yapılmıştır.

Tanımlar

Çocuk: “Küçük yaşta erkek veya kız, soy bakımından oğul veya kız, evlat, bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak.” (Türk Dil Kurumu)

Çocukluk: Çocuk olma durumu. İnsan hayatının bebeklikle ergenlik arasındaki dönemi (Türk Dil Kurumu).

Pandemi: Bir hastalığın veya enfeksiyon etkeninin ülkelerde, kıtalarda, hatta tüm dünya gibi çok geniş bir alanda yayılım göstermesi (T.C Sağlık Bakanlığı, 2020).

Covid-19 Küresel Salgını: İlk olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan eyaletinde görülen Sars-Cov-2 adı verilen yeni bir koronovirüsün neden olduğu bir hastalıktır (World Health Organization, 2020). Kişiden kişiye bulaşarak hızla yayılan

virüsün tüm dünyaya yayılması ile birlikte 11 Mart 2020 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın ilan edilmiştir (T.C Sağlık Bakanlığı, 2020).

Dijital Çağ: İnternet ağı ile birlikte teknolojik gelişmelere küresel anlamda erişim sağlandığı, içinde bulunduğumuz yüzyıla verilen isim. (Bodur, 2017)

BÖLÜM 2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın genel amacı, daha önce de belirtildiği gibi Covid-19 salgın döneminde, İstanbul ili, özel ve devlet okullarında görev yapan okulöncesi öğretmenlerinin, dijital çağın çocukluk yaşantısına dair görüşlerini incelemek ve değerlendirmektir.

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile yapılan bir çalışmadır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama araçları vasıtası ile problemin çözümüne ulaşmak için kullanılan, öznel ve yorumlayıcı araştırma modelidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41). Nitel yöntemler, araştırılan probleme karşı sorgulayıcı, yorumlayıcı ve problemin doğal ortamındaki durumunu anlamayı sağlayan yöntemlerdir. (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41).

20. yüzyıl başlarında sosyal bilim araştırmacıları, araştıracağı konuyu anlamadan onu ölçen, deneyler ile sınayan niceliksel yöntemin işlevsel olmadığını gördüler. Sosyoloji ve eğitim bilimlerinde daha önceden hazırlanmış ve araştırmacının belirlediği kategorileri tercih etmeye yönelten bir araştırma yöntemi yerine gözleme dayalı, açık uçlu sorular ile doğal ortamında sosyal durumu inceleme ve yorumlama yolunu tercih ettiler (Kartarı, 2017).

Creswell (2020), “*Nitel Araştırma mecazi anlamda incecik iplik, birçok renk, farklı doku ve çeşitli malzemelerin karışımından oluşun girift bir kumaşa benzer.*” (s, 43) diyerek nitel araştırmanın çok yönlülüğüne ve araştırmacıların algılarının çeşitliliğine dikkat çekmiştir.

Nitel araştırmacılar, sayısal değerler ve istatistikler yerine sözlü ve nitel analizi, olayların ve bağlamların dilini kullanarak, araştırmanın olduğu ortamı yorumlamaya veya anlamını çıkarmaya çaba gösterirler. Nitel araştırmacılar inceleyecekleri konuyu içerisinde bulunduğu sistemden soyutlayarak analiz etmez (aktaran Karataş, 2017, s,71).

Nitel araştırmalarda çoğunlukla üç tür veri toplanır. Bunlar çevreyle ilgili veriler, süreçle ilgili veriler, algılara ilişkin verilerdir. Algılara ilişkin veriler ise; araştırma grubuna dâhil edilen kişilerin sürece ilişkin olarak düşündükleri ile ilgilidir. Bu üç tür veriyi toplamak için nitel araştırmacılar en çok kullanılan görüşme, gözlem ve yazılı dokuman incelemesi yolunu tercih ederler. (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği, katılımcıların araştırma konusu hakkında bilgi, düşünce ve duygularını açıkça ifade edebildikleri, kendi anılarını anlattıkları bir yöntemdir. Bu bağlamda bu çalışmada okulöncesi öğretmenlerinin Covid- 19 döneminde dijital çağ bağlamında çocukluk yaşantısına ilişkin görüşleri araştırılmıştır.

Nitel araştırmaların biz dizi temel aşaması vardır. Bu aşamalar problemin belirlenmesi, kavramsal çerçevenin oluşturulması, soruların yazılması, araştırma grubunun belirlenmesi, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması aşamalarıdır. Aynı zamanda araştırmacılar birçok yaklaşımı bu aşamalar kapsamında kullanmaktadırlar (Tekindal ve Uğuz, 2020). Bu yaklaşımlar, anlatı araştırması, kuram oluşturma, etnografik araştırma, fenomenoloji (olgu bilim) ve durum çalışması olarak 5 temel nitel araştırma yaklaşımını (deseni) kapsamaktadır (Cresswell, 2020, s 71-72).

Bu çalışmada nitel yaklaşımlardan biri olan fenomenoloji (olgu bilim) ile öğretmenlerin çocuk ve çocukluk yaşantısına ilişkin algıları değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Fenomenoloji; bireylerin bir kavram veya fenomen ile ilgili yaşadıkları deneyimin anlamını ortaya çıkarmak ve ilgili fenomeni evrensel bir bakış açısı ile açıklamaktadır (Kıral, 2021).

Fenomenoloji deseninde betimleyici (Moustakas, 1994) ve yorumlayıcı (van Mannen, 1990) yaklaşımlar söz konusudur. Betimleyici fenomenoloji yaşanmış deneyimleri ortaya çıkarmaya ve tanımlamaya odaklanırken yorumlayıcı fenomenoloji yaşanmış deneyimlerin altında yatan anlamı çıkarmaya odaklanmaktadır (Halloway, 2005). Bu çalışmada yorumlayıcı fenomenoloji yöntemi tercih edilmiştir.

Toplum ve bireyi kapsayan sosyal olguların yapısı oldukça karmaşıktır ve önceden tahminde bulunulması güçtür. Nitel araştırmalar bu bağlamda araştırma sürecinde esnek olma anlayışına odaklanır (Yıldırım, 1999).

2.2. Araştırma Grubu

Araştırma 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve devlet anaokullarında çalışan görevli okulöncesi öğretmenleri ile yapılmıştır. Bu bağlamda 18 öğretmen ile çevrimiçi görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerin bu araştırmada yer almaya gönüllü öğretmenlerden seçilmesi ve demografik olarak homojen bir grup oluşturulması sağlanmıştır. Araştırma için gönüllü olan öğretmenlerden 17'si kadın 1'i erkek öğretmendir. Öğretmenlerden 10'u devlet, 7'si özel ve 1'i bağımsız anaokulunda görev yapmaktadırlar.

Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlere kartopu örneklem yöntemi ile ulaşılmıştır. Kartopu örneklem; araştırmanın konusu ile ilgili seçilen bir kişinin referans verdiği kişiye araştırmacının ulaşması ile tekrarlayan bir süreçtir. Katılımcıların araştırmacıyı yönlendirmesi ile örneklem büyür ve bu etkiye kartopu örneklem denir (Yağar ve Dökme, 2018).

Fenomenolojik araştırmalarda örneklem seçimi oldukça kısıtlıdır. Araştırmaya dâhil edilen tüm katılımcıların fenomen hakkında bilgi ve deneyim sahibi olmaları gerekmektedir (Creswell, 2018). Araştırmacı bu çalışmada öğretmenleri araştırdığı fenomene yönelik yeterince deneyim sahibi olduğunu düşündüğü bireylerden seçmiştir.

Araştırmacı okul öncesi eğitimi bölümünde yüksek lisans öğrencisidir. Araştırmacının sınıf arkadaşlarının tamamı okul öncesi öğretmenidir. Bu bağlamda araştırmacı *WhatsApp* uygulamasında daha önce kurdukları sınıf grubuna tez konusunu ve çalışmanın özünü iletmiştir. 8 öğretmen araştırmacıya gönüllü olarak çalışmaya katılım sağlayacaklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılım sağlayacak gönüllü öğretmenlerin aktif olarak özel veya devlet anaokulunda görevlerine devam etmeleri ve İstanbul ili Anadolu yakasında ikamet ediyor olmaları koşulunu sağlamaları gerekmektedir. Aynı zamanda araştırmacının sınıf arkadaşlarından görüşmeyi kabul eden öğretmenlerin yüksek lisans programında seçmeli ders olarak verilen "Türkiye'de ve Dünyada Çocukluk Düşüncesi" dersini almamış olması şartı tez danışmanının önerisi

ile eklenmiştir. Bu bağlamda kriterleri sağlayan 5 öğretmenin 2'si ile pilot görüşme yapılmıştır. Öğretmenlerden 3'ü de asıl araştırma grubuna dahil edilmiştir.

Araştırmaya katılan gönüllü öğretmenlerle yapılan görüşmeler çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşülen öğretmenlere ait demografik bilgiler Tablo 1' de yer almaktadır. Aynı zamanda öğretmenlerin ayrıntılı tanıtımı aşağıda yapılmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler

Katılımcılar	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durumu	Çalıştığı Kurum	Çocuk Sayısı
KÖ1	35	Lisans	Bekâr	Bağımsız Anaokulu	Yok
KÖ2	27	Lisans	Evli	Özel Anaokulu	Yok
KÖ3	43	Lisans	Evli	Özel Anaokulu	1
KÖ4	36	Lisans	Evli	Özel Anaokulu	1
KÖ5	40	Lisans	Evli	Özel Anaokulu	1
KÖ6	31	Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	2
KÖ7	40	Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	1
KÖ8	36	Lisans	Evli	Özel Anaokulu	1
KÖ9	28	Lisans	Bekâr	Özel Anaokulu	Yok
KÖ10	35	Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	1
KÖ11	38	Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	2
KÖ12	48	Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	2
KÖ13	44	Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	2
KÖ14	41	Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	Yok
KÖ15	34	Yüksek Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	1
KÖ16	36	Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	2
KÖ17	38	Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	2
KÖ18	39	Lisans	Evli	Devlet Anaokulu	1

2.2.1.Katılımcı Öğretmenlerin Tanıtımı

KÖ1: KÖ1, bağımsız anaokulunda 13 yıldır öğretmenlik yapıyor. 35 yaşında, bekâr, çocuğu yok ve yalnız yaşıyor. Anadolu Lisesi mezunu olduğunu ve üniversite bölüm seçimini bilinçli bir şekilde yapmadığını aktarmıştır.

KÖ2: KÖ2, özel bir okulda çalışıyor 3 yıldır öğretmenlik yapıyor. 27 yaşında, evli ve çocuğu yok. 3 yıllık sınıf tecrübesi haricinde daha öncede çocuklar ile birlikte olduğunu aktarmıştır. Covid-19 döneminde 2 farklı okulda çevrimiçi süreçte çalıştığını belirtmiştir.

KÖ3: KÖ3, özel bir anaokulunda 20 yıldır öğretmenlik yapıyor. 43 yaşında, evli ve 12 yaşında bir kızı var. 15 yıldır aynı kurumda çalıştığını ve mesleğini çok sevdiğini belirtmiştir.

KÖ4: KÖ4, Özel bir anaokulunda 16 yıldır öğretmenlik yapıyor. 36 yaşında, evli ve 10 yaşında bir kızı var. 16 yıldır aynı kurumda çalıştığını ondan önce 3 sene devlet anaokulunda usta öğretici olarak çalıştığını ifade etmiştir.

KÖ5: KÖ5, özel bir anaokulunda 14 yıldır öğretmenlik yapıyor. 40 yaşında, evli ve 10 yaşında bir kızı var. 14 yıldır aynı kurumda çalıştığını ve mesleğini çok sevdiğini belirtmiştir.

KÖ6: KÖ6, Devlete bağlı bir anaokulunda 9 yıldır öğretmenlik yapıyor. 31 yaşında, evli ve iki çocuğu var. Birisi 8 yaşında, diğeri 3 yaşında.

KÖ7: KÖ7, devlete bağlı bir anaokulunda, 16 yıldır öğretmenlik yapıyor. 40 yaşında, evli ve 1 yaşında bir oğlu var. Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçtiğini, okulöncesi bölümünde olduğu içinde çok mutlu olduğunu aktarmıştır.

KÖ8: KÖ8, özel bir anaokulunda 15 yıldır öğretmenlik yapıyor. 36 yaşında, evli ve 7 yaşında bir kızı var. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında hazırlık sınıfı öğrencileri ile çalıştığını belirtmiştir.

KÖ9: KÖ9, özel bir anaokulda 7,5 yıldır öğretmenlik yapıyor. 28 yaşında, bekâr, çocuğu yok ve ailesi ile birlikte yaşıyor. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında hazırlık sınıfı öğrencileri ile çalışmaktadır.

KÖ10: KÖ10, devlete bağlı bir anaokulunda 11 yıldır öğretmenlik yapıyor. 35 yaşında, evli ve 5 yaşında bir oğlu var. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında küçük grup öğrencileri ile çalışmaktadır.

KÖ11: KÖ11, devlete bağlı bir anaokulunda 13 yıldır öğretmenlik yapıyor. 38 yaşında, evli ve 2 oğlu var, biri 8 diğeri 2,5 yaşındadır. Mesleğini bilinçli olarak seçtiğini ve başka bölüm yazmadığını özellikle belirtmiştir. Türkiye'nin farklı illerinde görev yaptığını vurgulamıştır.

KÖ12: KÖ12, devlete bağı bir anaokulunda 17 yıldır öğretmenlik yapıyor. 48 yaşında, evli, iki kızı ve bir torunu var. Kızlarının yetişkin olduğunu ve torununun 20 aylık olduğunu belirtmiştir. Covid-19 sürecinde torununu uzun süre göremediğini özellikle vurgulamıştır.2020-2021 eğitim-öğretim yılında hazırlık sınıfı öğrencileri ile çalışmaktadır.

KÖ13: KÖ13, devlete bağı bir anaokulunda 22 yıldır öğretmenlik yapıyor. 44 yaşında ve 2 oğlu var, biri 10 diğeri 8 yaşındadır. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında hazırlık sınıfı öğrencileri ile çalışmaktadır.

KÖ14: KÖ14, devlete bağı bir anaokulunda 18 yıldır öğretmenlik yapıyor. 41 yaşında, evli, çocuğı yok. Çocuk gelişimi mezunu olduğunu belirtmiştir. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında hazırlık sınıfı öğrencileri ile çalışmaktadır.

KÖ15: KÖ15, Devlete bağı bir anaokulunda 13 yıldır öğretmenlik yapıyor. Yüksek lisans mezunu, 34 yaşında, evli ve 4 yaşında bir çocuğı var. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında hazırlık sınıfı öğrencileri ile çalışmaktadır.

KÖ16: KÖ16, devlete bağı bir anaokulunda 13 yıldır öğretmenlik yapıyor. 36 yaşında, evli, 2 çocuğı var, biri 8 diğeri 2,5 yaşında. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında hazırlık sınıfı öğrencileri ile çalışmaktadır.

KÖ17: KÖ17, devlete bağı bir anaokulunda görev yapıyor. 20 yıldır öğretmenlik yapıyor. Usta öğreticilik ile mesleğı başlamış.38 yaşında, evli, 12 ve 8 yaşında iki tane oğlu var.

KÖ18: KÖ18, devlete bağı bir anaokulunda 16 yıldır öğretmenlik yapıyor. 39 yaşında, evli ve 10 yaşında bir kızı var. 10 yıl boyunca yönetici olarak çalıştığını son 2 yıldır öğretmen olarak göreve devam ettiğini aktarmıştır. Hafta sonları eşinin çalıştığı çocuk ve ergen psikiyatri merkezinde eşine yardımcı olduğunu belirtmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Covid-19 salgın döneminde sokağa çıkma yasaklarının olması öğretmenler ile yapılan görüşmelerin çevrimiçi olmasını zorunlu kılmıştır. Creswell (2013), çevrimiçi veri toplamanın daha az maliyetli ve zaman verimliliği açısından daha avantajlı olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca katılımcılara daha fazla zaman ve mekânsal esneklik sağlamaktadır (Creswell,2013 aktaran, Kırıl, 2021).

İşlemler

1. Öğretmenler ile yapılan 50-80 dakikalık çevrimiçi görüşmeler.
2. Görüşmelere ait ses kaydı
3. Görüşmelere ait ses kaydının transkripsiyonu
4. Araştırmacı günlüğü

2.3.1. Görüşme Süreci

Bu çalışmada daha öncede belirtildiği gibi öğretmenlere kartopu örneklem yöntemi ile ulaşılmıştır. Veriler Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu'nun onayı alındıktan sonra toplanmaya başlanmıştır (Etik Kurulu onayı için bkz. Ek-1) Etik kurul onayı alındıktan sonra gerekli evrakları hazırlayan araştırmacı, İstanbul Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğüne izin için başvurmuş ve gerekli izin alınmıştır. (bkz. Ek-2)

Araştırmacı görüşeceği gönüllü öğretmenlere önce WhatsApp uygulaması üzerinden kendini tanıtan bir mesaj göndermiş ve müsait olduklarında kendilerini aramak için izin istemiştir. Covid-19 salgın döneminde yürütülen bu çalışmada öğretmenlerin evden çalışması ve evin diğer üyelerinin de evde bulunması sebebiyle araştırmacı öğretmenlerin telefon görüşmesi için müsait oldukları zaman konusunda hassasiyet göstermiştir.

Telefon görüşmesi için yapılan hazırlık sonrasında öğretmenlere, Covid-19 salgın döneminde okul öncesi öğretmenlerinin dijital çağ bağlamında çocukluk yaşantısına ilişkin görüşlerinin araştırılacağı ve öğretmenlerin deneyim ve bilgilerinin

tezin temelini oluşturacağı konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Görüşme esnasında ses kaydı alınacağı öğretmenlere bildirilmiş ve kabul etmeleri dahilinde görüşme için gün ve saat belirlenmiştir. Çalışmaya gönüllü olarak katılan öğretmenlerin tamamı ses kaydının alınmasını onaylamışlardır. Aynı zamanda çalışmanın tamamen bilimsel olduğu ve üçüncü kişiler ile bilgilerinin paylaşılmayacağı ve kişi ve kurum isimlerinin saklı tutulacağı bilgisi telefonda verilmiştir.

Öğretmenlerden telefon görüşmesinde e-posta adresleri alınmış ve Bilgi Onam Formu (bkz. Ek-3) gönderilmiştir. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü sayfasında yer alan onam formu kullanılmıştır. Onam formunda çalışmanın konusu, amacı ve katılımcıları görüşme hakkında bilgilendirici detaylar yer almaktadır.

Araştırmacı çevrimiçi görüşmelerde bir sorun yaşanmaması, sürenin kısıtlanmaması, veri kaybının oluşmaması ve sağlıklı bir şekilde verileri kaydedilebilmesi için Zoom programının ZoomPro paketini 3 aylığına satın almıştır. Araştırmacı, Covid-19 salgın sürecinde evden çevrimiçi eğitime geçen öğretmenlerin tamamının Zoom programına aşina olduklarını ve programa sahip olduklarını bilmektedir. Bu sebeple görüşmeler için öğretmenler ile ortak bir platform oluşturulmak istenmiştir. Araştırmacı belirlenen gün ve saatten önce kendi ID ve şifresini öğretmenlere göndermiş ve görüşmeler bu şekilde gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerde araştırmacı öncelikle görüşmenin kayıt altında olduğunu yeniden öğretmenlere hatırlatmış, tekrar izin isteyerek görüşmeye başlamıştır. Araştırmacı, önce öğretmenler ile sohbet ederek onların rahatlamasını sağlamıştır. Araştırmacı, görüşmelerde her öğretmene aynı bilgileri verebilmek ve standardizasyonu sağlamak için kendini ve çalışmayı tanıtan etik ilkelere uygun bir metin yazmıştır. Bu metni sorulara geçmeden önce bir sohbet havasında resmî olmayacak şekilde her bir öğretmene aktarmıştır.

Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (bkz. Ek-4). Görüşme soruları amaca yönelik, fenomeni ortaya çıkaracak, açık uçlu ve yönlendirici olmayan sorulardan oluşturulmuştur. Araştırmacı önce 20 soru hazırlamıştır. Birinci pilot görüşmede tüm soruların işlerliğini denemiş ve tez danışmanının önerisi ile soruları sadeleştirmiştir. Sadeleşen sorular tez danışmanı ile beraber çalışmanın amacına

yönelik olarak tekrar değerlendirilmiştir. Sadeleşen sorular ile araştırmacı 2 pilot görüşme daha yapmış ve soruların işlerliğini tekrar test etmiştir. Tez danışmanının değerlendirmesi ve onayı ile 10 soru olacak şekilde görüşme formu son halini almıştır.

Öğretmenlere demografik bilgilerini içeren bir form göndererek doldurmalarını istemek yerine, görüşme esnasında kendilerini tanıtmaları istenmiştir. Böylelikle görüşmenin daha sıcak bir atmosferde geçmesi planlanmıştır. Aynı zamanda öğretmenler kendilerini tanıtırken daha esnek davranmışlar ve meslek seçim süreçleri ve hayatları hakkında da kısa bilgilere değinmişlerdir. Böylelikle araştırmacı ile katılımcılar arasında bir bağ kurulmuş ve araştırmacı öğretmenleri daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur.

Görüşmeler yaklaşık olarak 50 dakika ile 80 dakika arasında sürmüştür. Ses kaydı alınan görüşmeler daha sonra deşifre edilmiştir. Deşifre işlemi ilk görüşülen öğretmenden başlayarak sırası ile yapılmıştır. Deşifre işlemi bittikten sonra toplam 120 sayfa ham veri elde edilmiştir. Öğretmenler ile yapılan görüşmelere ait bilgiler Tablo 3'te yer almaktadır. Yapılan pilot görüşmelerin tarih ve saatleri aşağıdaki gibidir.

Pilot Görüşme 1: 15.03.2021 saat: 22.30

Pilot Görüşme 2: 18.03.2021 saat: 22.00

Pilot Görüşme 3: 19.03.2021 saat: 14.00

Tablo 2. Görüşme Gün ve Saatleri

Katılımcılar	Gün	Saat
KÖ1	25.03.2021	21.00
KÖ2	04.04.2021	16.00
KÖ3	04.04.2021	21.00
KÖ4	06.04.2021	21.00
KÖ5	08.04.2021	20.00
KÖ6	30.04.2021	22.00
KÖ7	01.05.2021	14.00

KÖ8	01.05.2021	21.00
KÖ9	02.05.2021	14.00
KÖ10	05.05.2021	12.30
KÖ11	07.05.2021	15.00
KÖ12	07.05.2021	17.00
KÖ13	08.05.2021	14.00
KÖ14	08.05.2021	21.00
KÖ15	09.05.2021	14.30
KÖ16	10.05.2021	14.30
KÖ17	11.05.2021	12.00
KÖ18	06.06.2021	14.00

2.4. Verilerin Analizi

Nitel araştırmaların en önemli bölümü veri analizi sürecidir. Nitel veri analizi, ham veri ile ilgili anlam üretmek ve veri setinin temsil ettiği parçaları okuyucuya bir bütün olarak sunabilmek için yapılan bir sınıflandırma ve yorumlama sürecidir (Çelik, Baykar ve Memur, 2020).

Bu araştırmanın analizinde nitel içerik analizi uygulanmıştır. Araştırma desenine uygun yorumlayıcı fenomenolojik analiz yöntemi ile yapılmıştır. Nitel araştırmalarda veriyi analiz için hazırlama, verinin kodlanması, kodlardan temaların oluşturulması ve son olarak raporlaştırma ortak bir süreci temsil eder. Bu süreç nitel araştırmacılar için ortak bir şablon niteliğindedir (Tekindal ve Uğuz, 2020).

Fenomenolojik analizin aşamaları ise, verilerin hazırlanması, basamaklama (fenomeni cümleler doğrultusunda indirgeme), yaratıcı varyasyon (imgesel çeşitleme) ve deneyimin anlamının ortaya çıkarılmasıdır (Yüksel ve Yıldırım, 2015).

Bu çalışmada araştırmacı önce görüşmelerden elde edilen ses kayıtlarını hiçbir değişiklik ve düzenleme yapmadan birebir transkripsiyonunu yapmıştır. Elde edilen ham veriyi bir kez okumuş ve anlaşılmayan ve imlâ hatası olan yerleri düzenlemiştir.

Araştırmacı düzenlemelerin bitmesi ile elde edilen veriyi düz bir metin gibi üç kez okumuştur. Bu okumalarda araştırmacı ham veriyi derinlemesine anlamaya çalışmış ve çoklu not alımı yapmıştır. Araştırmacı okuma sürecine devam ederken artık fenomene yönelik dikkat çeken bağlantıları anlamlandırmak ve okuyucuya aktarabilmek için kodlama yapmaya başlamıştır. Kodlama tekrar eden bir süreçtir. Araştırmacının ham verileri ilk aşamada eksiksiz olarak kodlaması nadiren görülen bir durumdur. İkinci, üçüncü ve dördüncü kodlama ile verilerin en vurucu özellikleri belirlenir ve anlamlandırılabilir (Saldana, 2019, s. 9).

Araştırmacı, birinci döngü kodlama sürecinden sonra 12 sayfalık kod listesi elde etmiştir. Fenomenolojik veri analizi ile ilgili olarak Moustakas (1994), sekiz temel aşamadan bahsetmiştir. Bu aşamalardan ilk beşi fenomenolojik indirgemeyi içermektedir, diğer üçü fenomenin anlamını çıkaran aşamalardır (Tekindal ve Arsu, 2020).

Ulaşılan 12 sayfalık kod listesinden sonra tez danışmanının önerisi ile benzer olanlar birleştirilmiş, fenomen ile ilgisiz olanlar listeden çıkarılmıştır. Böylece 2. döngü kodlamada; örneğin *“bölgeden bölgeye değişen, aileden aileye değişen ve çevresel faktörler kodları sosyo-ekonomik-kültürel yapı”* temasında birleştirilmiştir. Analize benzer kodları kümeleyerek kategorileri oluşturma ve kategorilerin temsil ettiği temaları belirleyerek devam edilmiştir. Bu aşamada araştırmacı, öğretmenlerin çocukluk yaşantısı görüşlerine yönelik anlamlı ve tekrar eden bölümleri tekrar tekrar incelemiş ve anlamı tam olarak ifade edecek temaları belirlemiştir.

2.4.1. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmacı çalışma süresince araştırma konusunu inceleyen, verileri toplayan, katılımcılar ile birebir görüşen, görüşmeleri analiz eden ve yorumlayan kişi olarak çok önemli bir yere sahiptir. Nitel araştırmalarda analiz süreci öznelidir (Tekindal ve Uğuz, 2020).

Yorumlayıcı fenomenoloji, araştırmacının merak ettiği bir fenomene yöneldiği ve kendi ilgisini katarak yorumlama yapması gerektiğini ileri sürer. Bu bağlamda yorumlayıcı fenomenolojik analiz araştırmacı ve katılımcılar arasında bir köprü görevi üstlenmektedir (Çarpar, 2020).

Araştırmacı çocukluğun, insan yaşamındaki en özel ve önemli dönem olduğuna inanmaktadır. Özellikle anne olduktan sonra kendi çocukluk yaşantısı ile çocuklarının yaşantısının çok farklı olduğunu hissetmeye başlamıştır. Bu durum Covid-19 salgın döneminde daha belirgin bir hale gelmiştir. Bu bağlamda araştırmacı çocuk ve çocukluk yaşantısının nasıl değerlendirildiği ve dijital çağın çocukluk yaşantısı kurgusunu merak etmiştir.

Araştırmacı, literatür çalışmasından problemin belirlenmesine ve raporlaştırma aşamasına kadar geçen tüm süreçlerde kendisine bu araştırma ile neyi başarmak istediğini sormuştur. Aynı zamanda araştırmacı çalışmanın kendi çocukları ile olan ilişkine olumlu etkisini hissetmiştir. İlk çağlardan günümüze kadar geçen sürede çocukluk kurgusunu incelemiş olmak, çocuk ve çocukluğa yepyeni bir bakış açısı kazandırmıştır.

Araştırmacı özellikle uzun süreli eve kapanmalarda Covid-19 salgın döneminin yarattığı psikolojik gerilimleri zaman zaman kendisinde hissetmiştir. Evde yaşayan tüm bireylerin evde olması çalışma alanının daralmasına sebebiyet vermiştir. Araştırmacının biri 4 biri 9 yaşında iki oğlu vardır. Bu bağlamda araştırmacı öğretmenleri daha empatik bir şekilde dinleyebilmiştir ve araştırmaya deneyimleri ile yakın bir konumdadır.

Araştırmacı, çevrimiçi görüşmelerden önce öğretmenlere telefon etmiştir. Araştırmacı, telefon görüşmesinde hem çalışma hakkında bilgi vermiş hem de öğretmenler ile öncesinde tanışarak arada bir bağ kurulmaya çalışmıştır.

2.5. Kalite Kontrol- Araştırmanın Niteliği

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliği sağlamada birçok yaklaşım ortaya çıkmış fakat tek bir yol ve kural sunmanın mümkün olmadığı görülmüştür. Sunulan yaklaşımlar araştırmacıları gerekli ve sürece rehberlik edecek araçlar ile donatmakta ve onlara veri toplama ve analiz sürecinde bir dizi çözüm önerileri sunmaktadır (Yaşar, 2018).

Bu bağlamda araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini arttırmak için aşağıdaki önlemler alınmıştır.

2.5.1. Şeffaflık ve Uzman Katılımı

Bu tez çalışmasının veri toplama, deşifre, verilerin analizi ve diğer tüm aşamaları Covid-19 salgın döneminde gerçekleştirilmiştir. Bu durum araştırmacı için hem bir avantaj hem de dezavantaj olarak değerlendirilmiştir. Araştırmacı öğretmenler ile görüşmelerini çevrimiçi yaptığı gibi tez danışmanı ile olan görüşmelerini de çevrim içi olarak gerçekleştirmiştir. Bu durum tez danışmanı ve araştırmacı için zaman ve mekânsal esneklik sağlamıştır. Araştırmacı ve tez danışmanı çoğunlukla salı günleri çevrimiçi görüşmeler yapmışlardır. Çevrimiçi görüşmenin sağladığı esneklik ile tez danışmanı ile sürekli iletişim halinde olabilen araştırmacı, süreci tüm şeffaflığı ile tez danışmanına aktarabilmiş ve gerekli dönütleri alarak tezini tasarlamıştır.

Aynı zamanda veri analizi sürecinde doktorasını nitel araştırma yöntemi ile yapan bir uzman ile çevrimiçi görüşülmüştür. Görüşmede tez danışmanı, araştırmacı ve uzman katılımcı yer almıştır. Bu görüşmede araştırmacı bulgularını nasıl analiz ettiğini aktarmış ve süreç ile ilgili sorular sormuştur. Uzmardan aldığı geri bildirimler ile araştırmacı çalışmasını düzenlemiştir.

2.5.2. Pilot Görüşmeler

Araştırmacının daha önceden çevrimiçi mülakat/görüşme deneyimi bulunmaması ilk etapta araştırmacıyı kaygılandırmıştır. Otantikliği koruyabilmek ve öğretmenleri dikkati dağılmadan dinleyebilmek için bir dizi önlem almıştır. Öncelikle çevrimiçi görüşmeler ve görüşme tekniği ile ilgili kapsamlı araştırma yapmıştır. Daha sonra araştırmacı heyecanını bastırabilmek, görüşme tekniği ile ilgili tecrübe sahibi olmak ve soruların işlerliğini denemek için üç kişi ile pilot görüşmeler yapmıştır. İlk pilot görüşme araştırmacının yirmi yıllık arkadaşı ve oniki yıllık öğretmenlik deneyimi olan bir okul öncesi öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme sonrasında araştırmacının arkadaşı görüşmeye ilişkin geri bildirimlerini ve hissettiklerini aktarmıştır. Araştırmacı, iki pilot görüşme daha yaparak tecrübe kazanmış ve heyecanını yatıştırmıştır.

2.5.3. Örneklem/Çalışma Grubu Çeşitliliği

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin homojen olarak seçimi sağlanmış, çalışma grubunun tamamı okul öncesi öğretmenlerinden oluşturulmuştur. Araştırma grubu özel ve devlet okullarında çalışan öğretmenlerden oluşturulmuştur. Bu durum araştırmacıya farklı çalışma ortamlarında görev yapan öğretmenlerin deneyimlerini anlamlandırmasını sağlamıştır.

2.5.4. Araştırmacı Günlüğü

Günlük tutma iç gözleme izin verdiği için nitel çalışmalarda iç güvenirliği arttırıcı bir yaklaşımdır (Kıral, 2021). Bu çalışmada araştırmacı görüşmeler esnasında her öğretmene ilişkin gözlemleri ile ilgili notlar almıştır. Deşifre işleminden sonra verileri analiz ederken her öğretmenin fenomene ilişkin görüşlerini açıklayan bir günlük tutmuştur. Bu, araştırmacıya görüşmeler esnasında ve sonrasında karşılaştırma yapma ve iç güvenirliği kontrol etmek için olanak sağlamıştır.

2.5.5. Etik Hassasiyet

Nitel araştırmalarda araştırmacı katılımcıların özerkliğine saygı duyma, mahremiyetini sağlama, zarar vermemeye çalışma gibi katılımcıların haklarını koruma altına almak zorundadır (Tekindal ve Uğuz, 2020).

Araştırma sürecinde öğretmenlerin tamamı gönüllü olarak katılım sağlamayı kabul etmeleri durumunda çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Görüşmelerden önce öğretmenlerin araştırma hakkında yeterince bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır. Öğretmenlere araştırmadan istedikleri zaman ayrılacakları bilgisi verilmiştir. Aynı zamanda öğretmenlere araştırma hakkında istedikleri zaman araştırmacıya ulaşarak bilgi alabilecekleri belirtilmiştir. Araştırmacı e-posta adresini ve telefon numarasını öğretmenlere vermiştir.

Görüşme için hazırlanan soruların açıklayıcı, anlaşılır bir dilde ve öğretmenlerin zorlanmayacağı şekilde olması sağlanmıştır. Öğretmenlere zaman kısıtlamasının olmadığı ve istedikleri kadar süreye sahip oldukları konusunda bilgi verilmiştir.

Gizlilik ilkesi kapsamında görüşmeye katılan öğretmenlerin kimlik bilgileri kodlanmış ve araştırmada “*KÖ1, KÖ2...*” şeklinde ifade edilmiştir.

Öğretmenler ile görüşmelere Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu’ndan gerekli izinler alındıktan sonra başlanmıştır.

Öğretmenlere, görüşme kayıtlarının üçüncü kişiler ile paylaşılmayacağı ve sadece tez danışmanı ile veri analizi yapabilmek amacıyla paylaşılabileceği bilgisi verilmiş ve izinleri alınmıştır. Görüşmenin kayıt altında olduğu bilgisi görüşmeden önce öğretmenler ile paylaşılmış ve bunu kabul eden öğretmenler araştırmaya dâhil edilmiştir. Görüşmede de öğretmenlere görüşmenin kayıt altına alınacağı tekrar hatırlatılmış ve izinleri tekrar alınmıştır.

Sosyal araştırmalarda verilerin toplanması, araştırmaya uygun olarak analiz edilmesi, sonuçlarının yazılması aşamalarında “verilere sadık kalma ilkesi” önemli bir etik kuraldır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmacı bu çalışmada verileri özenle toplamıştır. İçerik analizini seçilen yaklaşıma uygun olarak yapmıştır.

BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin Covid-19 küresel salgın dönemi bağlamında, dijitalleşen dünyada, çocuk ve çocukluk yaşantısına dair görüşlerini araştırmak üzere 18 öğretmen ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde öğretmenlerin çocukların yaşantılarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Öğretmenler ile yapılan derinlemesine görüşmelerde çocukların yaşantılarına ilişkin görüşlerinin kendi çocukluk deneyimleri bağlamında şekillendiği görülmüştür. Öğretmenler dijital çağ ve Covid-19 salgın dönemi ile günümüz çocukluk yaşantısının nasıl yeniden kurgulandığına dair önemli bilgi/söylem ve deneyimlerini paylaşmışlardır.

Öğretmenlerin çocukluk yaşantısına dair ifadeleri incelendiğinde günümüz çocukluk yaşantısının değişimini, mahalle kültürünün bitmesi, dijitalleşme ve Covid-19 küresel salgın döneminin çocukların yaşantısı üzerine etkileri şeklinde ifade ettikleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin aktardıkları görüşleri incelendiğinde tablo 1’de ifade edilen tema, alt tema ve kodlara ulaşılmıştır.

Tablo 3. Yapılan İçerik Analizi Sonucunda Ulaşılan Ana Tema, Tema, Kodlar

1.Öğretmenlerin Geçmişteki ve Günümüzdeki Çocukluk Yaşantıları Bağlamında Görüşleri	2.Öğretmenlerin Dijital Çağ Bağlamında Çocukluk Yaşantılarına İlişkin Görüşleri	3.Öğretmenlerin Covid-19 Küresel Salgın Dönemi Bağlamında Çocukluk Yaşantılarına İlişkin Görüşleri
1.1.Mahalle Kültürünün Çocukluk Yaşantısına Etkisi 1.1.2.Özgür Çocukluk 1.1.3.Apartman ve Sitede Çocuk Olmak 1.1.4.Komşuluk İlişkileri 1.2.Sosyo-Ekonomik-Kültürel Faktörler 1.2.1.Değişen Aile Yapısı	2.1.Çocuğun Sosyo Duygusal Yaşantısı 2.1.1.Bireyselleşme 2.1.2.Şekilcilik ve Şiddet Eğilimi 2.1.3.Çocukluk Süresinin Kısalması 2.1.4. Çocuklar Arası İletişimin Farklılaşması 2.2.Çocuğun Oyun Kültürü Yaşantısı	3.1.Sosyal İzolasyon 3.1.2.Çocuğun Kısıtlanması 3.1.2.Çocuğun Okula Gidememesi 3.2. Yalnızlaşma 3.2.1.Grup Oyunlarının Oynanamaması/Fiziksel Temasın Bitmesi 3.2.2.Sınıf İçi Paylaşımın Yapılamaması

2.2.1Geleneksel Oyunların Azalması	3.2.3.Maske İle İletişim Kurma
2.2.2Dijital Oyunları Gerçek Hayata Uyarlama	3.2.4.Aile İçi İlişkilerin Azalması
2.2.3Çocuğun Oyun Kuramaması	
2.3.Dijital Kültürün Çocuğun Yaşantısına Zihinsel Ve Fiziksel Etkisi	
2.3.1.Zengin Öğrenme Ortamı /Bilgiye Ulaşımın Kolay Olması	
2.3.2.Fiziksel Aktivitenin Azalması	

3.1. Öğretmenlerin Geçmişteki ve Günümüzdeki Çocukluk Yaşantıları Bağlamında Görüşleri

Bu ana tema altında 2 alt tema öne çıkmıştır. Yapılan içerik analizi sonucunda öğretmenlerin tamamının, mahalle kültürünün çocukluk yaşantısına etkisi ve sosyo-ekonomik kültürel yapının çocuğun hayatındaki öneminden bahsederek çocukluk yaşantısına ilişkin görüşlerinin bu kavramlar üzerinden günümüzde yeniden kurgulanmaya başladığını ifade ettikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin ifadelerinden “*özgür çocukluk, apartman ve sitede çocukluk, komşuluk ilişkileri*” konuları “*mahalle kültürünün çocukluk yaşantısına etkisi*” teması altında birleştirilmiştir. “*Değişen Aile Yapısı*” konusu “*sosyo-ekonomik kültürel faktörler*” teması altında incelenmiştir.

Yapılan içerik analizi sonucunda ulaşılan tüm ana tema, alt tema ve kodlar tek tek ele alınarak aşağıda açıklanmıştır.

3.1.1. Mahalle Kültürünün Çocukluk Yaşantısına Etkisi

Ulaşılan kodlar mahalle kültürünün çocukluk yaşantısına etkisi temasında birleştirilmiş ve her bir kod öğretmenlerin ifadelerine geniş kapsamlı yer verilerek yorumlanmıştır. Mahalle kültürünün, öğretmenlerin, çocuğun yaşantısına ilişkin görüşlerinin temelini oluşturduğu belirlenmiştir.

3.1.1.1. Özgür Çocukluk

Öğretmenler, çocukluk yaşantılarını anlatırken, özgürlük kavramına sıklıkla yer vermişlerdir. Çocukluk yaşantısı içerisinde özgürlük kavramını, oyun oynayabilmek ile ifade eden öğretmenler, bunu geniş oyun alanları, akranlar ile birlikte olma ve sokakta saatlerce kalabilme olarak farklı açılardan ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu bağlamda ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

Yani bizim tabii ki oyun alanları daha geniştir, kendi çocukluğumda daha geniş bir oyun alanı vardı ve daha mahalle kavramı biz yaşıyorduk.(KÖ4)

KÖ12 ve KÖ13, kendi bahçelerinde özgürce oyun oynadıklarını vurgulamışlardır. KÖ12, mahalledeki çocuklar ile bahçelerinde oynadıklarını ifade etmiştir. KÖ13 ise evlerinin bahçesinin kendilerine özgür bir ortam sunduğundan bahsetmiştir. Her iki durumda öğretmenler için kapalı olmayan bir mekânda oyun oynamanın özgür çocukluk olarak algılandığı görülmektedir.

Çünkü biz kendi alanımızda çok özgürdük. Ben Adapazarlı olduğum için kapalı bir çevrede büyüdüm. Babam da biraz böyle geleneksel bir babaydı. Büyük bir bahçeye sahiptik, öyle bir şansımız vardı. O bahçenin içerisinde çok rahat, özgürce oynayabiliyorduk. Sokakta değil ama büyük bir alanda büyük bir bahçede komşu çocukları ile bir arada büyüdük. Şu anda şehir yaşamında İstanbul gibi büyük şehirde böyle bir şey söz konusu değil. (KÖ12)

Ben masal gibi bir evde büyüdüm. Ben kendi çocukluk anılarımı çocuklarıma anlattığımda onlar beni masal gibi dinliyorlar. Bahçeli bir evde büyüdüm. Babamın demir çelik atölyesi vardı. İşte bizim devasa büyüklükte çam ağacına takılı bir basket potamız vardı. Dut ağacının altında demir salıncak vardı hep babamın yaptığı şeyler. Bahçe çok büyüktü ve bize eşsiz fırsatlar sunuyordu. Müthiş özgür olduğumuz bir ortam vardı. (KÖ13)

Öğretmenlerin tamamı, özgür bir çocukluktan bahsederken, zaman kısıtlamalarının olmadığını özellikle vurgulamışlardır. Çocuklularında oyun oynarken zaman konusunda kaygı duymadıklarını ve bir çocuğun anlayacağı şekilde belirlenmiş bir süreden bahsetmişlerdir. Çoğu öğretmen bu zaman kavramını, ezan okunmadan eve girmek olarak söylerken, bazıları hava kararmadan evde olduklarını dile getirmişlerdir.

Şimdi ben çocukken bir mahallede büyüdüm, küçük bir mahallede, Tekirdağ Çorlu'da, Ondan önce de İstanbul Zeytinburnu'nda 5 yılımı geçirdim, sonrasında da hep oradaydım. Biz sokaktan içeri girmezdik. (KÖ1)

Biz kendi çocukluğumuzda özgürdük bahçede oyun oynardık istediğimiz gibi. Sonra parkta oyun oynardık, mahallede oyun oynardık. Akşam ezanı kuralı vardı bizde. Sadece ezan okununca eve girerdik mutlaka. Bir de kardeşim var benim onunla birlikte her şekilde oynardık. (KÖ9)

Ben sokakta oynayan nadir, şanslı çocuklardan biriydim. Çocukluğum sokakta geçti. Orda oyunlar oynardık. Arkadaşlarımızla dokuztaş oynardık. Koştururduk, bisiklete binerdik. Annemiz peşimizde gezmezdi. Arkadaşlarımızla oynayıp, derlerdi hava kararınca eve gelin. (KÖ14)

KÖ11 ve KÖ14, zaman kısıtlamalarının olmadığı gibi akranları ile birlikte oynarken annelerinin ya da aile büyüklerinin, çocuklar ile birlikte olmadığına odaklanmıştır. Bu bağlamda çocukların, kendi başına gezmesi ve oyun oynamasını özgürlük olarak aktardıkları görülmektedir.

Ben açıkçası sabah kahvaltı yapıp sokağa çıkıp, akşam ezanına kadar dışarıda oynayabilen bir çocuktum. Köye gittiğimizde piknik yaparken çok şükür köyümüz vardı gidiyorduk. Annemler, babamlar, büyükler piknik yaparken biz dağ, bayır dolaşıyorduk.(KÖ11)

Öğretmenler geçmiş çocukluk yaşantısındaki özgürlüğü, sokakta oyun oynamanın verdiği bir avantaj olarak aktarırken günümüz çocuklarının oyun alanlarının kısıtlandığını ve çocukların kapalı mekânlarda daha fazla zaman geçirdiklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin söylemlerinden, kapalı mekân olarak ev, okul ve alışveriş merkezlerindeki oyun alanlarını kastettikleri düşünülmektedir.

KÖ3, çocukların, aileleri ile geçirdikleri zamanın kapalı mekânlarda olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin, okul ve ev dışında sokakta oyun oynamasını bekledikleri anlaşılan çocukların, aileleri tarafından yine kapalı mekânlara götürmektedir. Bu durum günümüzde alışveriş merkezleri içerisinde yer alan çocuk oyun alanlarının, parklara ve bahçelere tercih edildiği izlenimini doğurmaktadır. Çocukların gittikçe doğadan uzaklaştıkları anlaşılmıştır.

Çok daha kapalı ortamda, kapalı mekânda kalıyorlar ya da aileleri ile birlikte geçirdikleri zamanlarda yine kapalı mekânlar oluyor Tabii ki şimdiki yaşadığımız süreçler farklı onu bir kenara atıyorum ama bizim çocukluğumuzda arkadaşlık ilişkileri çok daha farklı ve güzeldi diye bakıyorum açıkçası, eski günleri de özleyorum.(KÖ3)

Okul öncesi dönemin eğitim açısından öneminin anlaşıldığını aktaran KÖ2, çocuğun yaşantısında, oyun zamanının kısıtlanmasına ve sokakta oyunların azalmasına odaklanmıştır. Çocuğun yaşantısında eğitsel anlamda olumlu gelişmeler olurken sosyalleşmesinin kısıtlandığı belirlenmiştir.

Şimdi tabii ki biraz dış etkenlerden o mahalle kültürünün olmamasından daha çok eve kapandı çocuklar ama en azından okullarda bir gelişme var. Anaokulu, okul öncesinin öneminin daha çok anlaşılması ve bu konuda daha etkili olunmasıyla eğitimsel bir şey var tabii...Ama onun dışında işte sokakta zaman geçirilmemesi, oyun zamanlarının kısıtlanması. (KÖ2)

KÖ16, sokaklarda yaparak yaşayarak oyun oynadıklarını ve bu bağlamda deneyim kazandıklarını belirtmiştir.

Biz akşam ezanı ile beraber eve giren çocuklardık. Samsun'da merkezi bir yerde büyüdüm ama çamurdan evler yapardık, oynardık, eteklerimizden çamurlar akardı, akşama kadar sokaktaydık. Şimdi ki çocuklar eve kapalı. (KÖ16)

Aynı zamanda katılımcı öğretmenler bir yetişkin gözetimi olmaksızın oyun oynamanın özgürlük olduğunu ve günümüz çocuklarının sürekli bir müdahale ile oyun oynadıklarını ifade etmişlerdir.

Sürekli bir müdahale var çocuklara. O noktada biraz daha rahattım, yaşam alanı olarak özgürlük olarak... Daha özgür, daha rahat yaşadığımızı, büyüdüğümüzü düşünüyorum. (KÖ11)

Günümüz çocukluk yaşantısının değişimini, ebeveynleri olmadan çocukların hareket edemediği şeklinde ifade eden KÖ1, bu durumun çocuğun kendi kararlarını alması noktasında olumsuzluğuna odaklanmıştır. Çocukların hayatı oyun ile deneyimlediği ve tek başına oyun oynamayan çocukların sorumluluklarını yerine getirme, kendi kendine karar alma noktasında hayat deneyimlerinin azaldığı anlaşılmaktadır.

Ama şu anda çocuklar için gerçekten bir parka inebilmek yani evinin yakınındaki parka gidebilmek bile lüks ve bunu yanında ebeveyn olmadan yapamıyor. Sürekli etrafında bir koruma çemberi ile çocuklar gezmek, hareket etmek zorunda ama biz öyle değildik yani kendi kendimize karar verebiliyorduk. (KÖ11)

KÖ16'nın söyleminden, ebeveynlerin çocuklarının başına bir şey gelmesinden korktukları, onları site içerisinde bile önlem olarak dışarıya çıkarabildikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda teknolojik ürünlerden faydalandığını aktarmıştır.

Bizde sosyaldik büyükler ve çocuklar ile birlikteydik ama böyle bir kural, kalıp içerisine girmiyorduk. O yüzden yaşantılarımız da bu anlamada çok farklı. Ben bir sitede oturuyorum, oğlumu dışarı çıkarırken akıllı saat ile çıkarmak zorunda kalıyorum.(KÖ16)

Çocukların hiç yalnız başına oyun oynayamadığı, sürekli bir gözetim altında olduğunu belirten KÖ14, kendi yeğeni ile parka çıktığında yaşadığı duygu durumunu aktarmıştır. Yetişkinlerin parka çocuklar ile eğlenmek yerine onları korumak için gittiğini belirtmiştir. Bu durumun yetişkin içinde bir stres yarattığı anlaşılmaktadır.

Bir parka çıksalar bile sürekli bir anne ya da baba figürü var yanlarında hiç ayrılmadan. Ben de yeğenimi götürmüştüm parka. İnanın kaydırdıktan kayacaksa hemen yanındayım, salıncakta sallanacaksa hemen yanındayım. Artık parktan hemen eve dönelim istiyordum. Bizim için eğlence olmaktan çıkıyordu. Onlarla birlikte eğlenme değil de bir nevi orada gözükmeye isteğimiz var, onu korumak için. Bu konu da çok sıkıntılı. Onların yanlarından bir an olsun ayrılamıyoruz dışarıda. (KÖ14)

Öğretmenlerin bu ifadeleri, günümüz çocukluk yaşantısına bakış açısının çarpıcı bir örneğidir. Çocuklar, akranları ile baş başa kalamamakta, sürekli bir yetişkin kontrolünde sosyalleşmektedirler. Bu bağlamda sokakta ve evde yapılandırılmış oyunlara maruz kaldıkları, kendi kararlarını veremedikleri, oyunlarında sorun yaşadıklarında çözümü yanlarında bulunan yetişkinin sağladığı anlaşılmıştır.

Aynı zamanda öğretmenler, ailelerin, çocuklarını oyun grubu ve kreş gibi kurumlar vasıtası ile akranları ile bir araya getirdiğini ifade etmişlerdir. Bu durum, çocukların akranları ile daha çok yapılandırılmış oyunlar oynamalarına neden olurken, kendi başına oyun başlatarak devam ettirme gelişimlerini etkilediğini ifade etmişlerdir.

İnsanlar artık oyun gruplarına falan gönderiyorlar bana bu trajikomik geliyor. Sadece oyun için okula götürmek aslında çocuğun etrafında ve hep olduğu bir ortamda oyun olması lazım, normalinin bu olması lazım. Ama insanlar arıyor, araştırıyor bir tane kreş buluyor çocuk oyun oynasın. Kendi yaşında çocukları görsün diye.(KÖ1)

Arkadaş ilişkileri daha güzeldi bence o zaman, dışarıda oyunlarla çocuklar sosyalleşiyor ve öğreniyorlardı. Şimdi sen sürekli bir oyun bulma çabasıdasın biraz daha bireye bağlılar aslında. (KÖ17)

Şimdiki çocuklar kreş ile beraber daha erken yaşlarda sosyalleşmeye başlıyor kendi yaşlıları ile beraber oluyorlar ama hep bir kural çerçevesinde, kreş doğrultusunda. Biz de sosyaldık, büyükler ve çocuklar ile birlikteydik ama böyle bir kural, kalıp içerisine girmiyorduk. (KÖ16)

Kendi çocukluklarında akranları ile yetişkin gözetimi olmadan oynayan öğretmenler, oyun oynarken yaşadıkları olaylara kendilerinin çözüm ürettiklerini ve ebeveynlerinin bu duruma müdahil olmadığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda günümüz çocukluk yaşantısında çocukların, yaparak yaşayarak öğrenme, oyun içerisinde sorunlara çözüm üretebilme, kendi kararlarını alabilme becerilerinin etkilendiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler çocukların yaşantılarında yaparak yaşayarak kazanacağı deneyimlerin azaldığı belirtmişlerdir.

Yani şu anda ağaca çıkmak çocukluk yani bir veli açısından ağaca çıkarmak tamamen tehlike ama bizim çocukluk zamanımızda öyle değildi. Yani evet eline mi battı bir dal parçası, bir kıymık battı, ayağına mı battı, bunun sonucunu kendin yaşıyordun. Biz kendi kendimize öğreniyorduk bazı şeyleri. Fakat şu anda öyle değil. (KÖ8)

İşte yeri geliyordu sokakta kavga da ediyorduk, tartışma da yaşıyorduk, duvardan da düşüyorduk, bisikletle de yuvarlanıyorduk ama hani bir şekilde çaresini buluyorduk. Akşam eve gittiğimiz de artık üstünden kaç saat geçtikten sonra annemizin haberi oluyordu.

Çocuklara deneyim kazanmaları için fırsat tanınmadığını belirten KÖ14'ün söyleminden, çocuğun parka gittiğinde akranından çok yetişkin ile muhatap olduğu anlaşılmıştır.

Onların yanlarından bir an olsun ayrılamıyoruz dışarıda. Bir bekçi gibi... Ben öyle hissettim yani onu dışarı çıkarttığımda ve tabii parkta diğer insanlar da var, onlarda hemen bir adım gerisindeler. Bırakalım çocuğu özgürce atlasın, nerden düşüp düşmeyeceğini kendisi hesaplasın, bunlara fırsat vermiyoruz. (KÖ14)

KÖ18, ebeveynlerin sabırsız olduğu, çocuklarına deneyim kazanmaları için gerekli zamanı tanımadıkları ve günümüz çocukluk yaşantısında her şeyin hazır olarak çocukların önüne sunulduğuna odaklanmıştır. Bu bağlamda çocukların gelişimlerinin etkilendiği anlaşılmıştır. Öğretmenlerin, ebeveyn rehberliği ile ebeveyn müdahalesinin farklılığına dikkat çektiği anlaşılmıştır.

Kendi kendine yetebilmeyi, kendi işlerini kendim yapabilmeyi, hayatla, bütün zorluklarla başa çıkabilmeyi ben kendim ailem göstererek, rehber olarak öğrendim. Ama şimdiki çocukluğu, gençliği görüyorum, her şey hazır. Öğretmenliğimde görüyorum, ben bilerek ayakkabısını giydirmiyorum, kıyafetini giydirmiyorum, bir daha dene, istersen 100 defa dene yani sabır. Aile heyecanlanıyor, stres yapıyor geriliyor ama gerek yok. Bir de çocuğum bağırmasın, otobüste bağırmasın, bağırınsın çünkü o çocukluğunu yapıyor. Önemli olan o sabrı gösterebilmemiz ve o imkânı ona sunabilmemiz. Çocuğun gerçekleştirmesine müsaade etmemiz gerekiyor. Yapararak yaşayarak öğrenmesine fırsat vermek gerekiyor. (KÖ18)

KÖ11, çocukların artık en basit konuda bir yetişkinden yardım istediğini, “Ama şu anda çocuklar hani öyle bir durumda ki, şurada tokası yamulsun alıp şöyle düzeltemiyor. Anne tokam diye direkt tepki veriyor, yani bu durumda çocuklar. Sürekli bir müdahale bekliyor, sürekli işte birilerinin onu kontrol etmesi gerektiği hissiyatında...” örneği ile ifade etmiştir.

KÖ18 ise “Bağlı çocuklar yetiştirelim ama bağımlı çocuklar yetiştirmeyelim. Anne babaya saygılı topluma bağlı bir birey olsun ama bağımlı olmasın. Annem babam olmazsa ben ne yaparım demesinler, nasıl yaşarım demesinler. Şu an maalesef o çocukluğu görüyorum hemen mesela aman üzülmesin diyor aileler. Üzülsün, ağlasın olabilir, hayatın evreleri, insanlığın evreleri ağlayacakta, üzülecekte zorlanacakta stres ile başa çıkma yöntemlerini öğrenecek.” Sözleri ile günümüz çocukluk yaşantısında yetişkin önemli bir eleştiri getirmiştir.

KÖ11 kendi çocuğu ile yaşadığı bir deneyimini paylaşarak günümüz çocuklarının yaşantısının nasıl etkilendiğine dikkat çekmiştir. KÖ11’in ifadesinden çocukların özgüven duygusunun azaldığı anlaşılmaktadır.

Şu an ben de kendi çocuklarıma o özgürlüğü sunmak istiyorum. Bir taraftan İstanbul'daki ortam mecburen beni tutuyor. Yazın gittiğimizde memlekete o özgürlüğü olabildiğince vermek istiyorum ama bu sefer benim çocuğum adapte olmakta zorlanıyor. Hani İstanbul'da tek başına gidemiyorken bir anda tamam gidebilirsin hani biraz sonra gelirsiniz zaten diyorum örneğin. Böyle bakıyor yüzüme. Ciddi miyim? Gerçekten mi söylüyorum? Nasıl? Gideyim mi gerçekten? Çocuk emin olamıyor, gidemiyor. Evin, yolun karşısındaki ekmek alacağı bakkala bile 3 kere 5 kere sorarak ya da İlla sen camda bekle anne hani çocukta da artık yerleşmiş o da o hamleyi yapamıyor. O yüzden özgürlük anlamında oldukça fark görüyorum. (KÖ11)

Öğretmenlerin ifadeleri derinlemesine incelendiğinde geçmiş çocukluk yaşantılarını özgür, günümüz çocukluk yaşantısını ise kısıtlanmış olarak algıladıkları, bu durumu mahalle kültürünün yok olmasına bağladıkları anlaşılmaktadır. Mahalle kültürünün bitmesi ile çocukların daha fazla evlere kapandığını aktaran öğretmenler, çocukların deneyimlerinin azaldığına odaklanmıştır. Öğretmenler çocukların serbest zamanlarının çoğunu evde geçirmelerinin akranları ile birlikteyken yaşayacakları istemsiz öğrenmelerini kısıtlandığına odaklanmışlardır. Eve kapanan çocukların bu bağlamda sürekli bir yetişkin kontrolünde yapılandırılmış oyunlara yöneldikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin, eğitsel anlamda günümüz çocuklarını şanslı bulurken, sosyalleşme yönünden şansız olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Özgür bir çocukluk geçirmenin ana unsurlarını, kendi çocukluk yaşantıları üzerinden aktaran öğretmenler için günümüz çocukluk yaşantısına ilişkin görüşlerinin oldukça farklı olduğu düşünülmektedir.

3.1.1.2. Apartman ve Sitede Çocukluk

Görüşmenin ilerlemesi ile öğretmenlerin, günümüzde apartman ve sitede yaşayan çocuğun yaşantısının farklı olduğuna söylemlerinde sıklıkla yer verdikleri belirlenmiştir. Mahalle kültürünün sitelerde halen devam edebilmesine karşın apartmanda oturan çocuğun yaşantısı için bu durumun farklı olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Sitede oturan çocuğun, covid-19 salgın sürecinde de sosyalleşebildiğini belirten öğretmenler, bu durumun apartmanda oturan çocuk için geçerli olmadığını vurgulamışlardır.

Kendisinin sitede oturduğuna ve çocukların sitede keyifli ve rahat olduklarına değinen KÖ13, apartman dairesinde bu özgürlüğü yaşayamayacaklarını ifade etmiştir.

Şimdi ben İstanbul'da bir apartmanda yaşıyorum yine sitedeyim ama kendi çocuklarım için... Ben sabah gözümü açıp bahçeye çıkardım, yatana kadar da gelmezdim. Bizim oturduğumuz yerde de şimdi çocuklar keyifli ama sadece küçük bir apartman dairesinde otursaydık daha sıkıntılı olurdu.(KÖ13)

KÖ16, sitede oturmanın avantaj olduğuna değinirken bu durumun bile çocuğu çıkarırken bir koruma önlemi almayı gerektirdiğine odaklanmıştır.

Ben bir sitede oturuyorum, oğlumu dışarı çıkarırken akıllı saat ile çıkarmak zorunda kalıyorum. Normal apartmanda otursaydım nasıl çıkarırdım, ne yaşardım bilmiyorum.(KÖ16)

KÖ14, kendi okullarının bulunduğu bölgede siteler olduğunu ve çocukların akranları ile site parkında rahatça oynadıklarını ifade etmiştir.

Bizim okulun olduğu yerde siteler var. Her sitenin de parkı var sanırım. Gezme fırsatım olmadı ama çocuklardan duyduğum kadarıyla sürekli parktalar.(KÖ14)

KÖ3, okul etrafındaki sitelerde çocukların parkta oynadıklarını, kendi mahallesindeki parkta ise çocukların bir araya gelmediğini aktarmıştır. Bu durum, sitede ve apartmanda dairesinde oturan çocuğun sosyalleşmesinin farklılığını göstermektedir.

O benim bulunduğum okul çevresinde çok fazla siteler olduğu için mutlaka böyle bahçeye iniyorlar, sitenin bahçesinde bir araya geliyorlar, birlikte oyun oynuyorlar çocuklar. O yüzden o bölge dekiler biraz şanslı ama benim şu anda oturduğum mahalle öyle değil. Burada park ve bahçe var ama çocuklar bir araya gelip oyun oynamıyor.(KÖ3)

3.1.1.3. Komşuluk İlişkileri

Öğretmenler, mahalle kültürü yaşantısında komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğunu ve insanların birbirine güvendiğini ifade etmişlerdir. Komşuluk ilişkilerinin zayıflaması ile mahalle kültürü yaşantısının yok olmaya başladığını, bu durumun ise insanların artık birbirlerine güvenmemelerinden kaynaklandığını vurgulamışlardır. Komşuluk ilişkilerinin varlığı çocuğun sokakta sosyalleşebilmesi için önemli bir ölçüttür. Çünkü insanların birbirini tanıması, çocuklarını korkmadan, rahatça sokağa gönderebilmelerini sağlamaktadır.

KÖ3 *“Sokakta oynuyorduk ama güvenliydi, insanlar birbirlerine güveniyordu, çocuklarını emanet ediyordu.”* sözleri ile mahalle sakinlerinin birbirini tanıdığı ve çocuklarında mahalle sakinleri ile iyi ilişkiler içerisinde olduğunu anlatmaktadır. Çocuklar mahallenin bir parçasıdır. Bu durumun farklılaştığını *“Ama şimdi maalesef tabii ki hani anne babaların çok daha fazla çalışıyor olması, komşuluk ilişkilerinin eskiye nazaran daha farklı olması çevresel faktörler güvenemiyoruz artık o yüzden de şimdiki çocuklar çok fazla sokakta oynayamıyorlar.”* ifadesi ile açıklamıştır.

“Ama şimdi maalesef tabii ki hani anne babaların çok daha fazla çalışıyor olması” ifadesi aslında insanların birbirleri ile sosyal ilişkiler kuracak zamanının olmadığını ifade etmektedir. Her iki ebeveynin çalışıyor olması, çocukların kreş ya da bakıcı ile büyümesi sonucunda komşular arası iletişim azalmıştır.

KÖ7, aşağıdaki söylemi bu durumu destekler niteliktedir. Katılımcı öğretmen KÖ7’nin söylemi ile mahalle sakinlerinin artık birbirini tanımadığı anlaşılmaktadır.

İletişim azaldı, insanlar birbirlerinden korkuyorlar açıkçası. Hani bir şeyler, hem pandemi sürecinden hem de daha biraz daha davranış olarak da kötüleşti insanlar diye düşünüyorum.(KÖ7)

KÖ2’nin ifadesinden, bir önceki temada belirtilen sitelerde mahalle yaşantısının dolayısı ile komşuluğun devam ettiği anlaşılmaktadır.

Sitelere daha güven verici bir mahalle ortamı var, sokaklarda güven biraz kayboldu. Artık site dışında çocukları göremiyoruz.(KÖ2)

Öyle ama işte ortam da çok kötü olmaya başladı. Bir de onun da etkisi var ve bizim zamanımızda da çocuk kaçırmaları oluyordu veya çocuklara değişik değişik şeyler oluyordu ama bu kadar değildi. Şu an sürekli böyle şeylerle karşı karşıyayız. Köyde bile çocuklarımızı rahat bir şekilde kapının önüne koyamıyoruz artık çünkü köyden bile kaçırıyorlar çocukları.(KÖ9)

KÖ9’un ifade ettiği çocukların sürekli tehlikede olduğu algısı ile ilgili olarak KÖ1 “Sorunlar hep vardı her zaman vardı. Tehlikeler şimdi olduğu ve belki şimdi çok açığa çıktı eskiden de aynı düzeyde belki vardı. Ben biraz düşüncenin bu tarafında da düşünüyorum. Eskiden saklanıyordu her şey şimdi saklanmıyor çok fazla ortalığa dökülüyor. Tehlikeler vesaire her şey aynıydı ama gelişimimiz açısından sosyal gelişim açısından bence çok daha iyidir” demiştir.

Günümüzde haberleşmenin dijital ağlar ile çok hızlı gerçekleştiğine dikkat çeken öğretmenler, insanların birbirine olan güven duygusunun azalmasında dijital kültürleşmenin etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Kültürleştirme var ya bu sosyal medyanın bize her şeyi kötüleştirmesi yani bilinçaltımıza etki etmesi. O zaman da aslında belki de vardı bu kadar çocuk kaçırılması ama bu kadar belki medya kötülüklerle beslenmiyordu. Bence zaten her şey bozuldu. Bütün sıkıntılar kafamıza kazanmış önyargılar çocuklarımızın özgürlüklerini alıyor.(KÖ5)

Ailelerimiz çocuklara bu kadar zarar verildiğini görmedikleri için insanlara daha çok güveniyorlardı.(KÖ16)

Öğretmenlere göre dijitalleşen iletişim araçları ile çeşitli enformasyon kaynaklarından sürekli ve hızlı bir şekilde bilgi bombardımanına maruz kalmanın sonucunda insanların birbirlerine güvenlerinin azaldığı görülmüştür. Bu bağlamda birbirinden uzaklaşan insanların daha az görüştüğü ve çocuklarını sokağa yollamaya çekindikleri belirlenmiştir. Aynı zamanda öğretmenler, insanların daha fazla çalıştığına odaklanmıştır. Günümüz çocukluk yaşantısının, ailelerin sosyal yaşantılarının değişmesi ve dijitalleşme ile yeniden kurgulandığı anlaşılmaktadır. Günümüzde insanların iş yaşantısının yoğunluğu ve beraberinde fiziksel ve zihinsel yorgunluklarının artması, komşularını tanımaya zamanlarının kalmamasına sebebiyet vermiştir. Günümüz çocuklarının yaşantılarındaki değişimlerin bu ölçütler üzerinden yeniden kurgulanmaya başladığı düşünülmektedir.

3.1.2. Sosyo-Ekonomik-Kültürel Yapı

Öğretmenler, sosyo-ekonomik-kültürel yapının çocuğun yaşantısını etkilediğini bunun aileden aileye, bölgeden bölgeye değişen ve çevresel faktörlerin etkisi ile şekillenen bir çocukluk yaşantısına yol açtığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu ailenin yapısı ve refah seviyesinin, çocukluk yaşantısını etkilediğini belirtmiştir.

Yani biz İstanbul'da yaşıyoruz. İstanbul'da bile bölge bölge belki çocuklar farklı şekilde ele alınabiliyor. Tamamen bence ailenin maddi durumu ve çocuğa bakış açısı ile alakalı.(KÖ8)

Her aile için çocuğu çok kıymetlidir ama verdikleri kıymet değer ölçüsü farklı. Kötü olarak söylemiyorum bakış açıları çok farklı her ailenin. (KÖ12)

KÖ16, KÖ6 ve KÖ18, bölgeler arası kültürel farklılıkların çocuğun yaşantısını değiştirdiğini ifade etmişlerdir. Çocuğun yaşadığı kültür içerisinde, insanların beklentilerinin ve çocuğa yükledikleri sorumlulukların farklı olduğundan bahsetmişlerdir. Bazı bölgelerde çocukların yetişkin gibi görüldüğünü aktarmışlardır.

Aileden aileye yaşadığın yere, yaşadığın kültüre göre değişiyor. Biz İstanbul'da daha merkezi bir yerde yaşıyoruz. Çocuklar belki çocukluklarını yaşayabiliyorlar. Daha doğuya doğru gittiğimizde çocuklar bu sefer bir büyük olarak, çocuklarını yaşayamadan büyüyorlar nerdeyse. (KÖ16)

Ben Türkiye'nin hem iç Anadolu'sunu hem Güneydoğu Anadolu hem de batıyı görmüş birisi olarak şunu söyleyebilirim. Ben Gaziantepliyim, Güney Doğuluyum ve Konya'da okudum. Bir de İstanbul'da bayağıdır varım. O yüzden de bu üç bölgeye hâkimim. Bence Güneydoğu'daki çocuk algısıyla batıdaki çocuk algısı çok farklı. Maalesef Güneydoğu'da çocuklara fazla değer verilmiyor.(KÖ6)

Yetiştirilmiş bölge, yetiştirilen bölge, sosyo-ekonomik durum, kültür düzeyi, okumuşluk düzeyi, çevre çok farklı. Bir Ege'de bir Akdeniz'de bir Karadeniz'de bir İç Anadolu'da çocuğa çok farklı bakılıyor. (KÖ18)

Her bölgeye göre değişiyor. Bölgeye göre değişiyor derken her türlü insan yapısına göre değişiyor, aileye göre değişiyor, işte yaşanan yere göre değişiyor. Ben Adapazarlıyım. Adapazarı'na gittiğim zaman çocuklara insanların bakış açısı çok farklı, İstanbul'a geldiğim zaman çok farklı. Değişik bölgelerde görev yaptım, bulunduğum yerlerde semtlere göre çok farklılık gösteriyor.(KÖ12)

Çocuğa bakış açısının farklılığına dikkat çeken öğretmenler, çocukluk yaşantısının öneminin son yıllarda daha çok anlaşıldığını ve özellikle eğitim, sağlık gibi konuların çocuk merkezli anlayış ile ilerlediğini ifade etmişlerdir.

KÖ17, çocuk merkezli bir eğitim ve aile yapısının son yıllarda kabul gördüğünü ifade etmiştir.

Önceden çocuk merkezli bireyler değildik. Artık son dönemlerde çocuk merkezli bireyleriz. Ebeveyn olarak çocuklar bizim için daha öncelikli. Bazı konularda anne, baba zaafı daha öne geçiyor. Çocuk merkezli eğitim yolundayız artık. Onların ilgi, ihtiyaçları doğrultusunda onlara iyi bir gelecek sağlamak için elimizden geleni yapıyoruz.(KÖ17)

KÖ3, Okul öncesi eğitimin öneminin artık herkes tarafından kabul edildiğini ve ailelerin çocuklarını, okul öncesi eğitimi konusunda daha fazla desteklediklerini ifade etmiştir.

Eskiden özellikle yani okul öncesi döneme çok fazla önem verilmiyordu. Tabii ki son 15-20 yıldır hani ben mesleğe başladığımdan beri bunda çok olumlu artışlar gözlemliyorum. Okul öncesinin çok önemli olduğunu aileler farkındalar ve küçük yaştan 4 yaşından itibaren Hatta kreş dönemleri de buna katılırsa eğitim hayatları çocukların artık erken yaşta başlamış oluyor. Ailelerinde bu anlamda pozitif yönde ilerlemesi sağladığını gözlemleyebiliriz. (KÖ3)

Çevresel faktörlerin etkili olduğuna değinen KÖ3, genel olarak çocuğun yaşantısının her ailenin kendi sosyo-ekonomik kültür düzeyine göre olumlu yönde geliştiğini belirtmiştir.

Ama şimdiki aileler çocuklarının üzerine daha çok düşüyorlar onların eğitimleri ve gelişimlerine daha çok önem verdiklerini düşünüyorum. Hem sosyo-ekonomik düzen hem çevresel faktörlerde tabii etkiliyor ama genel olarak çocuklarına karşı daha ilgililer, onların gelişmesi doğru bir şekilde eğitim alabilmeleri için çok çabaladıklarını görüyorum.(KÖ3)

KÖ15 ise, çocuğun bir birey olarak görüldüğünü ifade etmiştir. Ailelerin çocukların yaşantılarında eğitim ve çevresel faktörlerin öneminin farkına vardıklarını belirtmiştir.

Ama artık öyle değil çocuğunda bir birey olduğu, birçok şeyi aslında kendi potansiyeli ile yapabilecek şekilde olduğu ya da bu potansiyelin artırılabilmesinin de eğitimle, kültürle çevreyle olması gerektiğini artık bence anne karnından daha başlayarak birçok anne bu konuda çok daha bilinçli. (KÖ15)

Öğretmenlerin tamamı, çocukluk yaşantısının bölgeden bölgeye ve yaşanan coğrafyaya göre değişiklik gösterdiğine odaklanmışlardır. Çocukların, bazı bölgelerde çocukluklarını yaşayamadan, bir yetişkin gibi görüldüğünü yukarıda örnek ifadelerinde belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler, çocukların sağlık, eğitim gibi konularda iyi bir konumda olduklarını ve ailelerin çocukları ile ilgilendiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, İstanbul ilinde görevlerini yapmaktadırlar. Bu bağlamda öğretmenlerin, çocuğu, önce kültürel yapıda genel olarak değerlendirdikleri daha sonra kendi görev yaptıkları bölgedeki ailelerin tutumlarına göre çocuğun yaşantısını ifade ettikleri anlaşılmıştır.

Öğretmenler eğitim ve sağlık gibi konularda çocuğun yaşantısında olumlu gelişmeler olmasına rağmen bu durumun, çocuğa karşı beklentiyi yükselttiğini ifade etmişlerdir. Özellikle “*ailelerin ben yapamadım evladım yapsın*” yaklaşımlarına öğretmenler ifadelerinde sıklıkla yer vermişlerdir. Öğretmenler bu yaklaşımın çocuğun yaşantısında yarattığı olumsuzluklara vurgu yapmışlardır.

KÖ16 ve KÖ4 çocukların minyatür bir yetişkin olarak görüldüğünü ifade etmişlerdir. Fakat iki öğretmenin ifadeleri incelendiğinde, çocukluğa ilişkin farklı görüşleri olduğu anlaşılmaktadır.

KÖ16, çocuklardan beklentinin artmasının sebebinin günümüz çocuklarının yetişkin gibi davranması olduğunu ifade etmiştir. Çocuklar değiştiği için yetişkinlerin davranışlarının değiştiğini belirtmiştir.

Birde artık eski çocukluk ile şimdiki çocukluk çok farklı. Şimdi çocuklar daha büyüklermiş gibi sanki büyümüş de küçülmüşler gibi. O yüzden bizim de onlara davranışlarımız değişti. Çocuk gibi davranmıyoruz çocuklara, büyük gibi anlayışlı olmalarını bekliyoruz, daha becerikli olmalarını bekliyoruz, daha sosyal olmalarını bekliyoruz. (KÖ16)

KÖ4 ise, çocukların, kendilerini yetişkinlere uyumlamaya çalıştıklarını, değişen aile yapısının çocuğu bir yetişkin gibi davranmaya zorladığına odaklanmıştır. Yetişkinlerin, çocuklara davranışları değiştiği için çocukların minyatür bir yetişkin gibi görülmeye başladığını ifade etmiştir.

Yetişkinlerin hayatına uyum sağlamaya çalışan varlıklar olarak görüyorum. Ben kendi kızımdan da öyle düşünüyorum. Çalışan anneler olduk. Babaannelerin ve bakıcıların yanında büyüyen, farklı kültürlere farklı bakış açılarının içerisinde bir yerlere ait olmaya çalışan insanlar olarak görüyorum onları.(KÖ4)

Çocukların fiziksel olarak koşulları iyileşirken, yaşantı olarak ebeveyn isteklerinin öne çıktığı belirlenmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin örnek ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

Çocukların ne istediklerini, ne beklediklerini düşünmeden ebeveynler, büyükler kendi ihtiyaçları doğrultusunda, toplumda ne bekleniyor ne isteniyorsa çocuklarını ona göre yönlendiriyor bence. Çocukların ne istediklerinin dikkate alındığını düşünmüyorum. Çocuğun potansiyelinin dikkate alındığını düşünmüyorum. Çocukların isteklerinin ve kendilerine özel kendilerine has bireysel farklılıklarının çok dikkate alınmadığını düşünüyorum toplumda.(KÖ11)

Anne baba kendinin devamı olarak görüyor çocuğu. Bu özellikle Anadolu’da böyle yani çocuk kendi amacını hedefini gerçekleştiremediklerini çocuk gerçekleştirsin! Benim yaptığımı yapsın, onu istiyor. En az diyor benim yaptığımı yapsın. Çocuğun farklı ilgisine yeteneğine çok fazla değer verilmiyor.(KÖ6)

Öğretmenler ailelerin “*ben yapamadım evladım yapsın*” bakış açısının çocukların yaşantısını olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Ailelerin çocuklarına kendilerinden daha iyi bir hayat sunma isteklerinin, çocukların kendi potansiyellerini gerçekleştirmesine izin vermediği anlaşılmaktadır.

Genelde çocukları maalesef ben yapmadım, bana yapılmadı, ben görmedim çocuğuma yapayım. Bana işte bisiklet alınmamıştı atıyorum şimdi Hani Aman ben işte bisikletini alayım, tabletini de alayım onu da alayım bunu da alayım diye sürekli pohpohlama durumu da var. Ama bir yerde de bir güvenemiyoruz çocuklara. Onların adına konuşma dediğim gibi, davranışların şekillendirme kukla gibi belki de bazen onları yönetmeye çalışıyoruz.(KÖ4)

Anne babamın kuşağı çok farklı ben farklıyım benden sonra gelenler çok daha farklı. Herkes yaşayamadığını çocuğuna yaşatmaya çalışıyor. İkinci bir hayat gibi görüyor sanki. Kendinden bir parça görürler anneler, onun hayatını da aynı şekilde böyle bir şey yapmaya çalışıyor kendinin avatariymiş gibi çocuklar.(KÖ1)

KÖ14, KÖ16 VE KÖ18 çocuğun tüm isteklerinin yerine getirilmesinin yarattığı etkiyi aşağıdaki örnek ifadelerinde dile getirmişlerdir.

KÖ16, çocukların aile içerisinde her isteğinin yerine getirilmesinin yarattığı sıkıntıyı ifade etmiştir. Bu durumun, çocuğun hayal kırıklığına uğramasına sebep verdiğini vurgulamıştır.

Değer veriyoruz çocuklara bazen de çok değer verdiğimiz için de bazı sıkıntılar oluyor. Çünkü taşıyabilen çocuklar oluyor taşıyamayan çocuklar oluyor. Bazen sınıfa çocuk geliyor o kadar şişirilmiş o kadar şişirilmiş ki ve sınıfta yaşadığı hayal kırıklıkları bazen biz öğretmenleri üzebiliyor.(KÖ16)

KÖ18, ailelerin, kendi yaşayamayıp sahip olamadıklarını çocuklarına yaşatma arzusunun, çocuğu ve aile yaşantısını olumsuz etkilediğine odaklanmıştır.

Ailelerin şu süreçte biraz biz yapamadık onlar yapsın. Bakış açıları her şeyde değişebiliyor. Bizde bazen o hatayı yapabiliyoruz. Babamlar yokluk çekmiş olabilir, şimdi evladına yaşatmayayım derken yaşam tarzı prensiplerimizden taviz vermeye başlıyoruz.(KÖ18)

KÖ14, çocuğun, ailede bir katılımcı olarak söz hakkının önemine değinirken, bunun bir dengesinin olması gerektiğine, bazı ailelerin, çocuğun fikri alınmadan hareket etmediğine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, çocuğun yaşantısında bir yetişkin rehberliğinin önemli olduğu, bazı konularda çocuğun aile tarafından yönlendirilmesi gerekliliği ifade edilmektedir.

Artık bir birey olarak görülüyor çocuk. Biz nasılsak onlar da öyle. Aile içinde de böyle. Onların söz hakkı alınıyor, fikirleri alınıyor. Ama bazısının çok abarttığı da oluyor. Atıyorum, sürekli ona soruyorlar, o olmadan yürümüyor. Bu da yanlış bir tutum bana göre. Bir dengede olması gerekiyor her şeyin. Bir birey, bir

katılımcı gibi. Onun da bir söz hakkı olmalı ama bir yetişkin yapacağı şeyleri de sürekli bir çocuğa sormak değil. Çünkü çocuk da bir yetişkinden örnek almak ister. Bir yetişkini yönlendirmektense örnek alması iyidir.(KÖ14)

3.1.2.1. Değişen Aile Yapısı

Öğretmenler, sosyo-ekonomik kültürel olarak aile yaşantısının değişmesi ile çocukluk yaşantısının değiştiğini ifade etmişlerdir.

Her iki ebeveynin çalışmasının, çocuğun yaşantısı üzerine etkisine KÖ8; ‘*Artık annelerde çok fazla toplumda iş üzerine çalışıyor. Yani bizim annelerimiz düşündüğüm zaman sokakta 10 çocuk varsa belki iki tanesinininki çalışıyordu. Ama şu anda 10 tane anneden 9'u mutlaka çalışıyordur, bu da tabii ki süre sıkıntılarına sebep oluyor.*’

sözleri ile açıklamıştır. Çocuğun aile ile birlikte geçirdiği zamanın azaldığını belirtmiştir.

Bu durumu KÖ12; ‘*Ama şimdi maalesef tabii ki anne babaların çok daha fazla çalışıyor olması, komşuluk ilişkilerinin eskiye nazaran daha farklı olması çevresel faktörler güvenemiyoruz artık o yüzden de şimdiki çocuklar çok fazla sokakta oynayamıyorlar. Çok fazla sosyalleşemiyorlar.*’ Şeklinde ifade etmiştir.

Her iki öğretmen, aileleri ile zaman geçiremeyen çocuğun sokağa çıkma süresinin kısıtlandığını ve insanlar arası iletişimin azalması ile güven ortamının oluşmadığından bahsetmişlerdir.

KÖ1, çocukların, ebeveynleri olmadan dışarı çıkamadıklarına ve bu bağlamda sokağı elinden alınan çocuğun, dijitalle yöneldiğini belirtmiştir. Kardeş sayısının günümüzde az olduğuna da değinen KÖ1, çocukların ailede tek olması sebebi ile de yalnızlaştıklarını vurgulamıştır.

Anneler çalışıyor çocuklar dışarı çıkmıyor ve çıkamadıkları için evde televizyon ve diğer aletlere mecbur kalıyorlar ve çoğunlukla yalnızlar. Çünkü tek çocuk çok fazla görüyorum, kardeş de çok görmüyorum. Tabii ki yine var ama tek olanı da çok var, çocuklar yalnızlaştı daha böyle içe döndüler.(KÖ1)

KÖ4, çocuğa bakım veren yetişkinlerin çocuklara yaklaşım tarzlarının ve ev içi kurallarının farklı olmasının çocuklarda kafa karışıklığına sebep olduğunu ifade etmiştir. Çocukların bakıcı, aile büyükleri ve ana-babalarının farklı yaklaşımlarına

uyum sağlamaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Yine yetişkinlerin beklentisi üzerine kurgulanan bir çocukluk yaşantısı olduğu görülmektedir.

Biz annemiz ile büyüdük. Evin kurallarını ve ne yapmamız gerektiğini bilerek büyüdük. Ama şimdiki çocuklar maalesef her yerde kabul görebilmek için ya da bir yerin kuralları ve kendine verilenleri öbür tarafta bazen kabul görmeyip örselenip kızılan, denge sağlamaya çalışan bir varlık olarak görüyorum. Hep eleştiriyorlar hep bir şeylerinin eksiklikleri yüzüne vuruluyor ama maalesef sağlıklı bir şekilde büyüdüklerini düşünmüyorum ben toplumda. Değer kazandı çocuklar denildikçe maalesef değerlerini yitirmiş çocuklar görüyorum.(KÖ4)

3.2. Öğretmenlerin Dijital Çağ Bağlamında Çocuk ve Çocukluk Yaşantılarına İlişkin Görüşleri

Bu ana tema altında öğretmenlerin, çocukluk yaşantısını, dijital çağ bağlamında nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Öğretmenlerin ifadeleri derinlemesine incelendiğinde çocuğun yaşantısı içerisinde dijital çağın etkilerini farklı açılardan ele aldıkları belirlenmiştir.

Öğretmenlerin görüşleri bağlamında 3 alt temaya ulaşılmıştır. Bu alt temalar, *“çocuğun sosyo duygusal yaşantısı, çocuğun oyun kültürü yaşantısı ve dijital kültürün çocuğun fiziksel ve zihinsel yaşantısına etkileri”* başlıkları altında incelenecektir.

Her bir tema ve ulaşılan kodlar, katılımcı öğretmenlerin söylemlerine kapsamlı yer verilerek yorumlanacaktır.

3.2.1.Çocuğun Sosyo-duygusal Yaşantısı

Bu alt tema altında, dijital çağın çocuğun yaşantısına, sosyal ve duygusal açıdan etkileri ele alınmıştır. Bu bağlamda dijital çağ ile ilişki çerçevesinde öğretmenlerin çocukluk yaşantısına ilişkin görüşleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin ifadelerinden *“bireyselleşme, şekilcilik ve şiddet eğilimi, çocukluk süresinin kısalması, iletişimin farklılaşması”* konularına ulaşılmıştır. Bunların her biri tek tek ele alınarak aşağıda yorumlanmıştır.

Bir önceki ana temada ulaşılan, komşuluk ilişkilerinin bitmesi ve insanların birbirine güveninin azalmasında dijitalleşmenin etkisine vurgu yapan öğretmenler, bu durumun çocuğun yaşantısında dijitalleşme ile beraber bireyselleşmeyi ön plana çıkardığına odaklanmışlardır. Şekilcilik ve şiddet eğiliminin arttığını vurgulayan

öğretmenler, çocukluk süresinin dijital çağ ile kısaldığına ifadelerinde yer vermişlerdir. Öğretmenler çocukların dijital oyunlarda dış görüntüsü mükemmel olan karakterlerin etkisinde kaldıklarını ve gerçek hayatta oyunlardaki karakterlere benzemeye çalıştıklarını vurgulamışlardır. Aynı zamanda çocukların dijital oyunlardaki karakterlerin lüks yaşantılarına özendiklerini bu durumun gerçek hayatta çocukların davranışlarına yansıdığını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre bu durumun çocukların gerçek hayatta şekilci olmalarına sebep olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanmıştır. Çocukların arasındaki iletişim kanallarının dijitalleşmesinin (video görüşmesi, mesajlaşma, sosyal medya platformları) çocukların yaşantısını değiştirdiğini belirtmişlerdir.

3.2.1.1. Bireyselleşme

Dijital çağ ile birlikte çocukların yaşantısına dair bireyselleşmenin olduğunu öğretmenler aşağıdaki ifadeleri ile aktarmışlardır. Dijital çağ ile çocukların daha az sosyalleştiği, arkadaşlık ilişkilerinde zorlandıkları ve sınıfa uyum sürelerinin uzadığına dair deneyimlerini paylaşmışlardır. Çocukların yaşantısındaki bu değişikliğin, dijital çağ ile hızlanan bireyselleşmenin bir sonucu olduğunu vurguladıkları görülmektedir.

KÖ17, çocukların artık tüm gün ekran karşısında kalabilecek kadar bireysel olduklarını belirtmiştir. Dijital çağ ile birlikte çocukların yaşantılarına giren dijital kültürün bireyselliği ön plana çıkardığı anlaşılmaktadır. Çocukların, ekran süreleri kontrol edilmezse bağımlılığa dönüşebileceği ve bu bağımlılığın çocukları bireyselleştireceğinin bir göstergesi olarak yorumlanmıştır.

Çocuklar daha bireysel ve tüm gün nerdeyse eğer kontrol edilemezse ekran başında geçiren çocuklarda var.(KÖ17)

KÖ16, dijital çağ ile artık çocuğun nasıl sosyalleşeceğini bilmediğine ve en basitinden bir oyuna dâhil olmak için gerekli hamleyi yapamadığına dikkat çekmiştir. Sanal dünyada çocuk, bireysel olarak varlığını devam ettirirken, gerçek dünyada kurması gereken ilişki dinamiklerini kavrayamadığı anlaşılmaktadır. Çocuk, arkadaşları ile sosyalleşmek yerine ekran karşısında oyun oynamayı tercih etmektedir. Normal oyunlarda arkadaşlarına uyum sağlamakta zorlandığı öğretmenin ifadesinden anlaşılmaktadır.

Sosyalleşmelerini sıfırladı diyebiliriz çocukların. Çünkü arkadaşlarına nasıl davranacaklarını, konuşacaklarını, oynayacaklarını bilmiyorlar. Birbirlerine sınıfta adapte etme süremizde çok arttı. Daha önceden, ben oynayabilir miyim? diye girilen oyunlara artık daha çekinik yaklaşıyorlar. Çünkü dijital çağda oyunun içine direk dalabiliyorlar zaten. Dijital çağda kendileri kazanıyorlar, kendileri yapıyorlar. Normal oyunlarda bunlar olmuyor yardımlaşmak var, bireysellikten çok arkadaşlık var. Arkadaşlar ile oyun oynamada çok zorlanıyorlar. Çünkü dijitalde direkt bireysellik var.(KÖ16)

KÖ12, çocukların, insanlardan uzaklaştıklarını bu durumun çocukları bireyselleşmeye ittiğini belirtmiştir. Çocukların istek ve ihtiyaçlarını çevresi ile paylaşamadığını aktarmıştır. Aslında mahalle kültüründe insanlara güvenin azalması ile evlere kapanan çocukların dijitalle yakınlaştığı dolayısı ile bu durumun yetişkinlerin tutumlarından ve dijital çağın sunduklarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Dijital çağ ile çocukların yaşantısı kesinlikle değişti daha bireysel oldu çocuklar. Çoğunlukla herkes kendi kendine yeter duruma geldi. Tabii birçok sonucu beraberinde getiriyor. Bir şeye ihtiyacı olduğu zaman kimseden isteyememe, insanlardan uzaklaşma var. (KÖ12)

Dijitalleşen dünyada, çocuğun oyun oynamak için bir akrana ihtiyacı olmadığını KÖ12; ‘‘Herkes kendi kendine yeter duruma geldi.’’ Ve KÖ16, ‘‘ Dijital çağda kendileri kazanıyorlar, kendileri yapıyorlar’’ benzer söylemleri ile vurgulamışlardır. Buradaki kendi kendine yetme durumu, çocukların yaşantılarının dijital çağ ile bireyselleştiğinin bir göstergesi mahiyetindedir.

Aşağıdaki örnekte ise ekran bağımlılığına değinen KÖ12, bireyselleşmenin çocuğun yaşamındaki etkisine dikkat çekmiştir. Tamamen dijitalle maruz kalan çocuğun, yaşantısının diğer evrelerinde de sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kuramadığı anlaşılmaktadır.

Tamamen böyle dijital ortamda büyüyen birebir şahit olduğum bir çocuğumuz var. Büyüdü şu anda üniversite çağında halen daha sabahlara kadar ekran karşısında oyun oynayan bir çocuğumuz. Üniversite öğrencisi olmasına rağmen çok az arkadaşı var, tamamen ekran bağımlısı.

KÖ4 ise çocukların, okulun ilk zamanlarında daha bireysel olduğuna odaklanmıştır. Öğretmenin yönlendirmesi ile çocuğun sosyalleşebildiğinden bahsetmiştir. Bu durumun, mahalle kültürü bulgularında açıklanan, yetişkin müdahalesi ve çocukların akranları ile sadece okulda sosyalleşebildiği ifadeleri ile bağlantılı olduğu

anlaşılmaktadır. Çocukların yaşam alanına etki eden faktörlerden biri değiştiğinde diğer tüm alanların bu durumdan etkilendiği anlaşılmaktadır.

Çocuklar sınıfa ilk geldiklerinde bireysel oynamayı tercih ediyorlar. Daha sonra sosyalleşince, bizlerinde yönlendirmesi ile birbirlerini tanıdıktan sonra daha çok kızlar evcilik oyunlarına yöneliyor, erkekler daha çok da işte Legolarla ya da tamir köşesindeki oyuncaklarla oynamayı tercih ediyor. Ama ilk başta bireysellik söz konusu olabiliyor.

Öğretmenler, dijital dünyanın getirdiği bireyselliğin aile ilişkilerini etkilediğini belirtmişlerdir.

Dijitalleşmenin sonucu bireyselleşmenin, aile içi ilişkilerine yansımaları KÖ3; ‘‘Ne oldu dersek gerçekten de asosyal oldu çocuklar en çok o; kendi içlerine kapandılar. Aynı evin içinde farklı odalarda zaman geçiriyor olduk. Bunu ben de yaşıyorum, çocuğum da yaşıyor, eşim de. Hepimiz bir odadayız, hepimiz kendi telefonumuza ya da bilgisayarımıza ya da telefonumuzla uğraşıyoruz. Sosyal alanlarında ciddi anlamda sıkıntı var. İçine kapanık oldular daha az iletişim kurmaya başladık’’ şeklinde ifade etmiştir.

Benzer şekilde KÖ4 dijitalleşme ile çocuğun gerçek dünyadan koptuğunu ve sanal dünyanın içerisinde, etrafında olan biten hakkında fikir sahibi olamadığını ifade etmiştir.

Aile içerisindeki paylaşım kalmadı yani ben çocukken evimizin içindeki derdi de bilirdim, kederi de bilirdim çünkü biz o evin içindeydik. Bizim dikkatimizi dağıtan hiçbir şey yoktu. Kulağımız duyar gözümüz görürdü. Ama şimdiki çocuklar sosyal medyanın telefonun içerisinde o kadar dalıp gidiyorlar ki adı söylendiğinde dönüp bakmıyor ki baba ile ne konuştuğumuzu bilsin.’’ olarak aktarmıştır.

3.2.1.2. Şekilcilik ve Şiddet Eğilimi

Öğretmenler, çocukların yaşantılarında şiddet eğiliminin fazlaştığına ve şekilciliğin ön plana çıkmaya başladığını ifade etmişlerdir.

KÖ9 sınıfında gözlemlediği bir oyunu paylaşmış ve çocukların dijitalde oynadıkları oyunların, şiddeti çocuk yaşantısında normalleştirdiği sonucuna vardığını söylemiştir. Gerçek dünyada var olmayan ve korkutucu bir kimliği olan zombi

kavramının, çocuklar için artık normal bir varlık olduğu öğretmen tarafından belirtilmektedir.

Şu an çocuk geliyor diyor ki ben zombi oyunu oynadım diyor. Zombi oyunu hani biz küçükken duyduğumuzda rüyalarımıza girerdi, korkardık o zombi. Hani korkunç gelirdi bize. Şimdi diyor ki; Ne var ki ya diyor? O bir işte zombi oyunu, işte bilmeyen çok korkuyor. İşte savaş oyunu oluyor. O savaş oyununu şimdi sınıfta uygulamaya çalışıyor çocuklar. Diyor ki; gelin gelin diyor, yeni bir oyunu öğrendim de size de öğreteyim diyor. Ondan sonra bakıyorum bir oyun öğretmeye çalışıyor, diyor ki, şimdi bir helikopterim ama her tarafa jiletler fırlatıyorum diyor. Sizin Kafanız kesilecek, kolunuz kesilecek, işte oradan kan gelecek şöyle savaş yapacağız yani şiddet eğilimli şu anki oyunlar.(KÖ9)

KÖ12, çocukların dijitalde oynadıkları oyunları gerçek dünyada arkadaşlarına uygulamaya çalıştıklarını belirtmiştir. Çocukların, dijital karakterleri oyunlarında dramatize ettiği anlaşılmaktadır. KÖ12, erkek çocuklarında, şiddet içerikli savaş oyunlarının daha yaygın olduğunu vurgulamıştır.

Genelde çocuklarla serbest zaman etkinliğinde gözlemlediğimizde bazı çocuklara mesela şiddeti daha çok meğillendiğini gördük. Sorduğumuz zaman onları gözlemleyip de takip ettiğimizde gerçekten oynadığı oyunların karakterlerini canlandırdıklarını, arkadaşlarını bu şekilde şiddet içerikli davranışlarda bulundukları gözlemledik. Hemen zaten ilk akla gelen araştırdığımız şey acaba hangi oyunları oynuyorsun, sen evde nasıl zaman geçiyorsun diye sohbet ettiğimizde tabi ki bilgisayarda oynadıkları oyunların karakterlerine bürünüyorlar ve gerçekten onları çok böyle üstün görüyorlar, güçlü olmak onlar için özellikle erkek çocuklarda bunu daha çok gözlemliyoruz.(KÖ12)

Benzer söylemi ile KÖ4, erkek çocukların birbirlerine karşı şiddet eğiliminin daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Minecraftlar, şiddet içerikli oyunlar, devamlı erkek çocukları birbirlerine vurma hareketleri ya da hırsız polisçilik. Mesela benimle oyun oynamak istiyorlar, kış bahçesine gidiyoruz. Koşmalı alanımız orası bizim havanın soğuk olduğu zamanlarda. Sen hırsız ol ben seni kovalayacağım. Genelde bakıyorum hep böyle yakalamalı oyunlar ve bunlar gündelik yaşamlarına da etkiliyor. Çocukları şiddete ve şekilciliğe yöneltiyor. (KÖ4)

KÖ4, çocukların yaşantısında dijital oyunların yarattığı etkiyi, kızının oynadığı bir oyun ile örnek vererek aktarmıştır. Dijitalde tek tuş ile çocukların sahip oldukları dünyanın gerçek hayatta var olmamasının, çocukların yaşantısına yaptığı etkiyi aktarmış bunun çocuklarda yetersizlik ve kendini beğenmeme olarak gösterdiğini ifade etmiştir.

Sims oyununa başlamadan önce saatlerce o kızı modifiye ediyor. Güzellik algısını aldı zaten. Ona bir dudağı yapana kadar bile on dakika harcıyor. Onun basenlerini her yerini her şeyini mükemmelleştiriyor. Sonra bir bakıyorum, kendi aynanın karşısında ve kendini beğenmiyor. Çünkü onun için beden algısı bir tuşla şekillenecek boyutta ki! Sonra bakıyorum, bir evler yapıyor, mükemmel. Tek tuşla kıyafet giydirmeler, tek tuşla malikâneler yaptırmanın maalesef onların hayata bakış açısında biraz sıkıntıya düşürüyor.(KÖ4)

Dijital dünyada vaktinin çoğunu geçiren çocuğun kendini normal hayatta ifade etmekte zorlandığına değinen KÖ5, çocukların oynadıkları oyunların çoğunlukla içeriklerinin kötü olduğuna dikkat çekmiştir.

Şiddete çok fazla eğilimli olmaya başladılar. Kendilerini ifade edemiyorlar zaten bir ifade ile ilgili toplum olarak sıkıntımız var, sosyalleşme ile ilgili. Bu tür oyunlarda çok fazla zaten içerik olarak cinsellik içeren şeyler olabiliyor, işte şiddet içerikli şeyler oluyor.(KÖ5)

Benzer bir şekilde KÖ14, şiddet ve savaş içerikli oyunların çocuk oyunu olarak sunulduğunu aktarmıştır. KÖ14 bu ifadesi ile dijital dünyada çocukların yaşantısındaki en önemli sıkıntıyı ifade etmektedir. Çocuklara sunulan dijital ürünlerin, kalite ve içeriğinin önemini vurgulamaktadır.

Bir baktım. Nasıl oynuyorsun dedim. Sürekli silahla birilerini öldürüyorlar ve bunun da adını çocuk oyunu koymuşlar. Bu son derece tehlikeli ve çocuk daha agresifleşiyor, hareketleri değişiyor, çok sıkıntılı bir şey. Gerçekle sanalı ayırt edemiyorlar. Bu sefer çevrelerinde uygulamaya çalışıyorlar. O yüzden gerçekten bu nesil anne babaların işi çok zor. Ekstra dikkat istiyor.(KÖ14)

KÖ9, çocukların şiddeti içselleştirdiği ve bir eğlence aracı olarak gördüğünü kendisiyle yapılan görüşmede ifade etmiştir. Zekâ geliştirici farklı oyunların, çocukların ilgisini çekmediğine değinen öğretmen, çocukların sıkıldığını belirtmiştir.

Evet, oyunlar eğlenceli olabilir hani zeka geliştirici oyunlar da olabilir ama bu sefer de çocuklar diyor ki, çok sıkıcı onun bana ne eğlencesi var ki! Eğlenceyi şu an şiddetten buluyorlar, birbirlerini vurmaktan kırmaktan buluyorlar.(KÖ9)

Geleceğin mesleği kodlama ile ilgili güzel oyunlar var, teknoloji anlamında ama bir taraftan da bireyselleştirdi. Bazı oyunlar olumsuz mesela bu savaş oyunları, savaşlı vurdulu kırdılı oyunlar çok olumsuz etkiliyor çocukları.(KÖ17)

Öğretmenlerin ifadelerinden, dijitalleşen dünyada çocukların yaşantılarının geçmişe göre değiştiği anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin tamamı, çocukların maruz kaldıkları içeriklerin, şiddet ve şekilcilik eğilimine yol açtığını bu durumun ise evde

maruz kalınan dijital dünyadan kaynaklandığını belirtmişlerdir. İçerik denetimi ve süre kısıtlamasının bu bağlamda önemine değinen öğretmenler, ebeveynlerin bu konuda bilinçli olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Aşağıdaki örneklerde öğretmenlerin bu bağlamda söylediklerine yer verilmiştir.

KÖ8, dijital dünya konusunda ailelerin çok bilgili olmadığı fakat uzmanların ve öğretmenlerin yönlendirmeleri ile dijitali doğru kullanabileceklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda, dijital okuryazarlığı olan ailenin, çocuğu doğru yönlendirebileceği anlaşılmıştır. Çocuğun, dijital dünyadan etkilenmeyeceğini ifade etmiştir.

Ama velilerin ben bu anlamda çok da bilgili olduğunu düşünmüyorum çünkü ben Instagram'da da birçok şeye bakıyorum. Çocuklar için faydalı olabilecek müzeler var. Müzeler izletilebilir, velilere bunları örnek veriyorum. İşte bazı çevrimiçi alanlar var, oraları gezebiliyorlar. Tamamen aslında öğretmenin veliyi yönlendirmesi ve aslında velinin biraz da bu anlamda araştırmacı olmasıyla çocuk dijital ortamdan çok da etkilenmez diye düşünüyorum. (KÖ8)

KÖ9, teknolojinin, çocuğun hayatında olduğuna ve olacağına dikkat çekmiştir. Bu bağlamda günümüzde, dijital okuryazarlığın önemine vurgu yapan öğretmen, ailelerin bu konuda bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir.

Artık bir gerçek teknoloji hepimizin hayatında var Ve daha da var olmaya devam edecek ama bilinçli tüketmeyi öğrenmemiz ve öğretmemiz gerekiyor, yönlendirmemiz gerekiyor. Ama bence şu anda ailelerin bu konuda bilinçli olduğunu düşünmüyorum.(KÖ9)

KÖ11, sınırsız bir dünya olduğunu ve takibi yapılmazsa çocukların yaşantısında sorunlara neden olabileceğini yinelemiştir.

Biraz sınırsız bir dünya dijital ortam Eğer anne babalar yani bunu faydalı sınırdaki kalacak şekilde takibini yapmazlarsa çocuklar için ciddi sonu ucu dibi görünmeyen bir uçurum gibi görünüyor.(KÖ11)

KÖ2, ailelerin süre sınırı ve kural koymakta zorlandığını ifade etmiştir. KÖ2, ebeveynlerin çocukları ile nasıl vakit geçireceklerini ve çocukları ile nasıl oyun oynayacaklarını bilmediklerine odaklanmıştır.

Gelişigüzel saatlerde çocuklara telefonlarını verebiliyorlar, pek kural ve sınır yok. Ay oyalansın, ay çok sıkıldı ne yapsın! Birazcık işte oyalansın ben de o sırada işlerimi yaparım.(KÖ2)

Benzer bir ifade ile KÖ4, ailelerin çocuklarını yönlendirmesi gerektiğini fakat ailelerin sürekli bahaneler ürettiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda ailelerin çocukları ile dijital araçları kullanmaları konusunda doğru ilişkiler kuramadığı düşünülmektedir. Aynı zamanda KÖ4, kendisinin de dijital dünya konusunda yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

Aslında ekrana bağlayanlar da kendileri. Bazen geliyorlar hocam ne yapacağız ne edeceğiz çok izliyor? Ben eve gelip çocuğun elinden telefonu alamayacağıma göre! Öğretmen olarak gerekli yönlendirmeleri de yapıyorsunuz ama o zamanda aileler hep yorgunlar, çocuklar dinlemiyorlar. Ben dijitali bilmediklerini düşünüyorum ki ben de bilmiyorum gerçekten.(KÖ4)

KÖ16 ifadesinden, çocukların evde ailesi ile birlikte oyun oynamadığı zamanlarda dijital oyunları tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Çocuğun kendi başına oyun kurmakta zorlandığını belirtmiştir. Aynı zamanda ailelerin işi olduğunda, çocuklarını dijitalle yönlendirdiğini ifade eden KÖ16, dijital dünyanın zararlarını ailelerin bildiği halde tedbir alma ve uygulamada yetersiz olduklarına dikkat çekmiştir.

Aslında bilgi sahipleri ama uygulamakta çok zorlanıyorlar. Kendimde bir veli olduğum için söylüyorum. Eğer bilgisayar, tablet ve televizyonu çocuklar kullanmayacaksa çocuklarla birebir ilgilenmek zorunda kalıyoruz. Mesela baba işten geliyor, yorgun, yarım saat bir saat oynasa geri kalan zamanda çocuk illa telefon almak istiyor. Anne yemek yapacaksa işi varsa bu durumlarda çocukları çok fazla yönlendiriyoruz, telefon, tablet ve bilgisayara. Bunları çok bilgi sahibi olmamıza rağmen yapıyoruz.(KÖ16)

Öğretmenlerin tamamının görüşmelerde, ailelerin, dijital medyayı bir bakıcı olarak gördüğünü ifade ettikleri anlaşılmıştır. Aşağıda öğretmenlerin bu konudaki ifadelerinden örneklere yer verilmiştir.

Biraz da aileler işine geldiği gibi davranıyor. Onların işi varsa, direksiyon başında araba kullanırken hep böyle bir işleri varken bu medyayı ellerine veriyorlar. Bana gözü ekranda gelen öğrencimi biliyorum. Çocuk ile konuşmaya çalışıyorsun, bir dakika diyor videosu bitiyor ve çocuk okula giriyor. Bir şekilde onlar onun susturucusu, yemek yerken yardımcısı bu boyutlarda olduğu için çocuklar ekrana bağlanıyorlar.(KÖ2)

Etrafımda ki veli ve arkadaşlarımdan gözlemlediğim. Tabii biraz hepimiz kolaya kaçma eğiliminde olduğumuz için çünkü dijital medya kolaya kaçma yoludur biraz. Tabi iş yoğunluğu var birde şu an covid-19 da var. Tüm bunlar dijital medyayı kullanmayı çocuklarda arttırdı. (KÖ10)

Öğretmenlerin, çocukların yaşantılarında okulun önemine odaklandıkları belirlenmiştir. Çocukların yaşantılarından okulu çıkarınca yerine konabilecek bir şey olmadığı, çocukların sosyalleşmelerinin okul ile olduğu, çocukların okuldayken dijital platformlardan uzak kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, günümüz çocuklarının yaşantılarında, ailelerin daha uzun saatler çalışması, her iki ebeveynin çalışıyor olması ve dijital platformlara yönelim sebebiyle çocukların okuldan uzak kalmaması gerektiğine odaklanmışlardır.

3.2.1.3. Çocukluk Süresinin Kısılması

Öğretmenler, dijitalleşme ile çocukluk çağı süresinin kısaldığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin ifadelerinden bu durumun dijital çağın sunduklarının yanı sıra ailelerin beklenti ve isteklerinin artmasından da kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Dijital çağın, çocukların olduğu kadar ebeveynlerinde tutumlarını etkilediği belirlenmiştir.

Dijital çağ ile çocukların biyolojilerinin de değiştiğini belirten KÖ11, bu durumun dijital çağda yaşanan hızlı haberleşme ile çocukların zihinlerinin gelişirken, bedenlerinin de ona ayak uydurmaya çalıştığı şeklinde açıklamıştır.

Çocuklar sanki biraz hızlı. Oyunlardaki gibi “level” atlıyorlar. Çok hızlı seviye atlıyorlar gibi. Yani o dijital ortam, o dijital şey çocukları böyle olduklarından biraz daha hızlı önlerine bilgiyi sunduğu için mi, daha hızlı ilerledikleri için mi, hani bir şekilde sanki biyolojileri de buna ayak uydurmaya çalışıyor. Biyolojide kendini hızlandırmaya çalışıyor gibi görüyorum.(KÖ11)

KÖ11, çocukların ilköğretim çağı ile daha fazla dijitalleşme yaşadıkları ve oyundan kopuş ile çocukluk çağı süresinin kısaldığı görüşünü de ifade etmiştir. Okul sistemi değişse bile çocukluğun devam ettiğinin altını çizen öğretmenin sözlerinden bu durumun dijitalin ebeveyn tutumunu da etkilemiş olması ile ilgili olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Gerçekten öyle, okul öncesi dönemde çocuklar nasıl böyle oyuna hasret, sürekli oyun oynamak hareket etmek istiyorlarsa aslında bu ilköğretim bir ve ikinci sınıfta biraz daha devam ediyor. Evet, okul kavramı çocuklar için değişiyor. Okul sistemi onlar için değişiyor ama çocuklukları aslında daha devam ediyor. İlkokul sonuna kadar devam etmesi gereken süreç şu an çocuklar ilköğretim birinci sınıfın birinci döneminden sonra bir anda dijitale geçiyor çocuklar ve artık beden de, biyoloji de, genler de bence onlara ayak uydurmaya başlıyor. Çok hızlı bir

büyüme, çok hızlı bir bedense, kütleli artış yaşıyorlar. Şu anda pandemi ile çocukların evde olmalarının da etkisi var. Çok hareket alanları da yok bu da etkiliyor ama gerçekten dijital dönem çocukların çocukluğunu etkiledi, çocukluk süresi çok kısaldı bana göre.(KÖ11)

Benzer bir ifade ile KÖ18, çocuğun okul çaının başlaması ile ailelerin çocukluk algısının değiştini ifade etmiştir. KÖ18'e göre ailelerin çocukların kreşe veya anaokuluna başlaması ile birlikte akademik hayatlarının başladığını düşündüklerine dikkat çekmiştir. Öğretmen, çocukların erken yaşlardan itibaren okuma-yazma gibi becerilerinin gelişmesini istediklerini vurgulamıştır.

Dijital çağ otomatikman çocukluk çaının gelişimini de etkiledi. Çocukluk çağı çok kısaldı. 0-2 yaş ya da 3 yaş sonrasında hemen aileler bir okula yazdıralım diye düşünüyor, çocukluk gibi bakmıyor. Sanki çocukluk çağı bitti artık okula yazıldın gibi bakıyorlar. Biz ne diyoruz yaşasın 0-6 yaş dönemine kadar hatta Avrupa'da bazı ülkelerde 7-8 yaşına kadar okuma yazma öğretilmiyor.(KÖ18)

Öğretmenlerin ifadelerinden, dijital kültürleşmenin önce yetişkinleri etkisi altına aldığı bu bağlamda yetişkinlerin çocukluk algısının değiştinin bir göstergesi olarak yorumlanmıştır. Dijital çağ ile enformasyon akışının çeşitli kanallar vasıtası ile sürekli ve hızlı bir şekilde yayılması, ebeveynlerde dijital bir baskı oluşturmakta ve bunun sonucunda çocuklarından beklentilerinin artmasına sebebiyet verdiği düşünülmektedir. Tüm bu veriler ışığında çocukların da maruz kaldığı dijital ortamlar çocukluk süresini kısaltmaktadır. Aşağıdaki örnekte KÖ18 'in bu konudaki ifadesine yer verilmiştir.

Önceden 0-6 yaş arası dolu dolu çocukluk geçerken şu an da bizim Piaget'nin duyu motor dönemi 0-2 yaşa kadar indi. Ne oldu! 2 yaşındaki çocuklarda tablet telefon olmaya başladı dikkat ederseniz. Çocukluk algısı değişt. 5-6 yaşındaki çocuk okul çağı gibi ilkokul gibi görülüyor. Çocuklara aşırı yüklenme oluyor. Dijital çağ çocukluğu da aşağıya çekmeye başladı. Anaokuluna gider gitmez harfleri ve yazıyı öğrenmesini bekliyoruz. Bu süreç çocukların hem yaşama sürecini hem öğrenme sürecini çok etkiliyor ve değiştirdi. Daha kısa bir çocukluk evresi ondan sonra hemen öğrenme çağı... (KÖ18)

KÖ15 ve diğer öğretmenlerin ifadelerinden insan yapısının fizyolojik ve psikolojik bağlamda bir bütün olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenler, zihinsel olarak gelişen çocuğun biyolojisinin de buna ayak uydurduğunu ifade etmişlerdir.

KÖ15 son yıllarda literatürde sıklıkla konu olan ön ergenliğe değinmiştir. Öğretmen insanların biyolojik ve fizyolojik gelişimlerinin yüzyıllar içerisinde değişeceğini öne sürmüştür.

Biraz o eski masum çocukluk dijital çağla birlikte yok oluyor. Evet, zaten son yıllarda bu bilimselde bir gerçek! Hepimizin bildiği gibi erken ergenlik diye bir kavram çıktı, ön ergenlik diye bir kavram çıktı. Ergenlik yaşı 7'ye 8'e kadar indi. Zihnimiz ile ilgili konuşuyoruz evet zihinsel süreçleri etkiliyor ama biyolojik süreçleri de etkiliyor. Bu da tabii 50-100 yıl sonra demek ki insan doğası biyolojimiz fizyolojimiz değişecek gibi görünüyor. (KÖ15)

3.2.1.4. Çocuklar Arası İletişimin Farklılaşması

Öğretmenler, dijital çağ ile yaşanan değişimlerin, çocukların iletişim şekline yansıdığını ifade etmişlerdir. Çocuklar, sohbetlerinde sıklıkla dijitalde oynadıkları oyunlardan bahsederken, arkadaşları ile dijital ortamlarda oyun oynamayı ve bir araya gelmeyi tercih ettiklerine odaklanmışlardır.

Mahalle kültüründeki ilişkilere değinen KÖ12, günümüz çocuklarının yüz yüze iletişimden ziyade çevrimiçi bir iletişimi tercih ettiğine dikkat çekmiştir.

Dijital Çağla birlikte şimdi eskisi gibi değiller tabi ki çocuklar. Aslında konuşmaları bile iletişimleri bile artık dijital mekanik oldu. Ne bileyim eski çocuklukta daha sıcak daha samimi daha sosyallerdi, iletişimleri çok daha iyiydi. Şimdi her şeyi artık birbirlerine telefon şey yapıyorlar, mesajlaşıyorlar, bilgisayar yoluyla iletişim halinde oluyorlar.(KÖ12)

KÖ7, iletişimdeki dijitalleşmenin pandemi ile daha fazla yaygınlaştığını ve normalleştiğini belirtmiştir. Çocukların, yan yana olduklarında bile dijital ortamda birlikte oyun oynadıklarını ifade etmiştir. Pandemi sürecinde okulların kapalı olması çocuğun evde dijital maruz kaldığı süreleri uzatmış, bu durumun ekran bağımlılığını arttırdığını vurgulamıştır.

Pandemi ile daha çok ekran bağımlısı oldular. Parklara çıkmak yasaklandı çocuk küçücük bir yere sıkıştırılmış durumda dolayısı ile o da telefona sarılıyor. Hareket edemiyorsam bende buradan oyun oynamaya devam ederim diye düşünüyor. Yan yana oynuyorlar ama farklı oynuyorlar. Yeni neslin değişik bir iletişim kurma şekilleri oluştu.(KÖ7)

Çocuklar arası iletişimin en önemli paydasının oyun olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. KÖ1 ve KÖ15 benzer söylemler ile çocuklar aralarındaki iletişimin bu bağlamda da değiştiğini ifade etmişlerdir.

Çocuklukların artık sohbetlerinde oyun isimleri duyuyorum Roblox diye bir oyun var, kelimelik var. Merak ediyorlar, Kelimelik bende de var, telefonumdan görmüşler. Sohbetleri değişti çocukların, oradaki karakterleri konuşmaya başladılar. Zombiler var oyunlarında, çocukların aralarında kullandığı jargonlar da değişti. Bu yönde değiştirdi çocukların iletişim olarak kullandıkları dil de biraz farklı oldu oyunlardan bahsederken.(KÖ1)

Değişti çünkü artık çocukların iletişimleri bile bu dijital çağ kavramı üzerinde gidiyor. Mesela şu oyunu oynadın mı? Oyunda şu karakterler var. Çünkü gün içinde online görüşmelerimizde çocuklar bir yanda oynadıkları oyunla ilgili sohbete giriyorlar...(KÖ15)

KÖ12 ve KÖ13, iletişimde yaşanan bu değişimin sonucuna değinmiş ve çocukların dijital ile birlikte daha çok içlerine kapandıklarını ve arkadaşlarından koptuklarını ifade etmişlerdir.

Dezavantajları da daha çok, arkadaşlarından koptular, daha içlerine kapandılar. Daha az sosyalleşiyorlar diye düşünüyorum. Hani arkadaşlık ilişkileri köreldi. Düşüncem bu yönde...(KÖ13)

Evet, tabii ki çok güzel oyunlar var, zekâ geliştiren oyunlar var, dikkat becerilerini geliştiren oyunlar var onları bir parantez içinde ayırırsak, olumsuz yönleri ne oldu dersek gerçekten de asosyal oldu çocuklar en çok o, kendi içlerine kapandılar.(KÖ12)

3.2.2. Çocuğun Oyun Kültürü Yaşantısı

3.2.2.1. Geleneksel Oyunların Azalması

Öğretmenler, geleneksel oyunların çocukların yaşantısında daha az yer aldığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin ifadeleri incelendiğinde, tamamının geleneksel oyunları çocukların okullarda keşfettiğini belirttikleri görülmektedir. İnsanlara güvenin azalması, mahalle kültürünün bitmesi, her iki ebeveynin çalışması sonucu çocukların kapalı mekânlarda daha fazla zaman geçirmesi, akranları ile bir araya gelememeleri ile dijitalle yönelimin artması, öğretmenlerin aktardığı çocukluk yaşantısında geleneksel oyunların azalmasının bütüncül bir yansımasıdır.

Özgür çocukluk teması altında, öğretmenlerin, ailelerin çocuklarını sosyalleşmeleri için kreş veya oyun grubu gibi kurumlara gönderdikleri ifadelerine yer verilmişti. Aşağıdaki ifadede KÖ13'ün geleneksel oyunların okullarda tekrar canlandırmaya çalışıldığını ve çocuğun yaşantısında okul vasıtası ile dâhil edildiğini vurguladığı anlaşılmaktadır.

Eski oyunlar çok fazla kalmadı gibi sanki. Bizim zamanımızdaki saklambaç, körebe gibi oyunlar kalmadı. Tabii Milli Eğitim Bakanlığında bunun gelişmesi için bazı gelişmeler var, etkinlikler de var. Eski oyunları tekrar okullarda oynatılsın gibilerinden ama çocukların ilgisini artık böyle şeyler çok fazla çekmiyor gibi geliyor bana. Daha böyle içine teknoloji katıp daha farklı şeyler yapınca, daha çok ilgilerini çekiyor.(KÖ13)

Aşağıdaki örnek ifadede ise KÖ5, çocukları geleneksel oyunların mutlu ettiğini fakat okula başlayana kadar bu oyunların çocuğun yaşantısında yer almadığını belirtmiştir. Yine çocuğun akranlarından uzak, evde vakit geçirdiği bunun sonucunda dijital ortamlara daha fazla maruz kaldığı anlaşılmaktadır.

Ama her zaman için şunu da görüyorum geleneksel oyunlar çocukları daha çok mutlu ediyor. Ama tamamen o geleneksel oyunları keşfedene kadar. Çocuk geleneksel oyunları keşfettiği zaman aslında paylaşmanın, arkadaşları ile iletişim kurmanın, oyun oynamanın, onu çok daha mutlu ettiğini fark ediyor bence, zaten bu şekilde oynamayı tercih ediyor. Bunu fark etmesi için de zaten okula belki başlaması gerekiyor ya da sosyal ortamlarda bulunması gerekiyor. Çünkü evde olan bir çocuk sürekli teknoloji, tablette, televizyona maruz kaldığında zaten böyle bir şeyin fark etmiyor.(KÖ5)

Benzer bir ifade ile KÖ16, sınıfında deneyimlediği bir olayı paylaşmıştır. Öğretmenlerin söylemlerinden çocuğun yaşantısında okulun en önemli unsur olduğu anlaşılmıştır. Öğretmenlerin tamamının, çocuğun okul ile sosyalleşebildiğine odaklandıkları belirlenmiştir.

Çok bilindik geleneksel oyunları biliyorlar aile içinde oynuyorlar ama diğerlerini bilmiyorlar. Geleneksel oyunları oynamaktan zevk almıyorlar zaten. Kreşe hiç gitmeden anaokuluna gelen bu sene iki çocuğum vardı onlar hiç oyun bilmiyorlardı.(KÖ16)

Aşağıdaki örnek ifadede, mahalle kültürü yaşantısı bölümünde aktarılan, çocukların sürekli bir yetişkin müdahalesine maruz kaldıkları bulgusunun sonucu niteliğindedir. Öğretmenlerin bu bağlamda çocuk algısının, çocukların yetişkin kontrolü olmadan oyun kurmadığı yönünde olduğu anlaşılmıştır.

En fazla işte bir yerlere koşuyorlar ama o kadar. Sokak oyunları zaten artık rafa kaldırıldı nerdeyse. Bizim oynadığımız yakar top, sek sek ve bir sürü oyunlar, ebelemeceler yok. Onları bile maalesef artık kurallı oyuna çeviriyoruz, benim liderliğimde.(KÖ15)

3.2.2.2. Dijital Oyunları Gerçek Hayata Uyarlama

Geleneksel oyunların azaldığı ve çocukların dijital oyun kültüründe daha fazla zaman geçirmesi sonucu oynadıkları oyunlardaki karakterlerini canlandırdıkları anlaşılmıştır. Çocuğun sosyal yaşantısındaki bu yansımayı katılımcı öğretmenler aşağıdaki örnek ifadeler ile belirtmişlerdir.

Bir bakıyorum oynadıkları oyundaki karakterlere bürünmüşler, o oyunda, hadi şu engelden atıyoruz, hadi şimdi şuraya şunu yapıyoruz falan bilgisayarda oynadıkları oyunu canlandırmaya çalışıyorlar. (KÖ11)

Mesela oynadıkları oyundaki karakterlere genelde canlandırmaya çalışıyorlar onlar gibi davranmaya çalışıyorlar. Ben şu karakterim diyorlar ve onun gibi davranıyor, onun gibi hareketler yapmaya çalışıyorlar. Oyunları birbirlerine anlatıyorlar. Ben şu level'e geldim sen neredesin diye bir paylaşımda bulunuyorlar. Bu şekilde sosyal hayatlarını etkiliyor.(KÖ6)

Mesela sınıfta Legolardan silah yapıyorlar artık. Minecraft oynuyoruz diyorlar, dijitalde oynadıklarını normal hayata adapte ediyorlar. Silah işte top nerdeyse hiç yok.(KÖ16)

KÖ13, çocukların, akranlarını dijital oyunlardan etkilenerek sınıf ortamında etkilediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, çocuklar arası kültürlenme dijitalin önemli bir unsur olduğu anlaşılmıştır.

Orada ki kahramanlar gibi bazen onlar gibi davranmaya çalışıyorlar ya da bak ben bu kahramanı oynuyorum sen de bu oyunu oynuyor musun diye iletişim kurdukları oluyor ama şu anda pandemide değil, daha önceden bu oyunlarda böyle korkutucu unsurlar olup da birbirlerini yanlış yönde etkiledikleri olmuştu. Çocuklarla, velilerle konuştuğumuzda çocukların bir daha birbirlerine oyunla ilgili konuşmayacaklarına söz vermişlerdi, o şekilde çözmüştük.(KÖ13)

KÖ2 aşağıdaki ifadesinde, çocukların yaşantısında çevresel faktörlerinde artık değiştiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, dijital oyunlar ile birlikte çocuğun maruz kaldığı diğer iletişim araçları ve ebeveyn ifadelerinin içeriğinin de çocuğa uygun bir dilde olmadığı belirlenmiştir.

Tabii ki karakterleri oradan öğreniyorlar eğer içeriği kötü bir içerikse savaş vesaire oyunlarsa öyle şeyleri oyunları dâhil ediyorlar. Ne görürse tabii çocuk

onu alıyor. Ama ben şöyle de düşünüyorum, bu oyunlarda görmese zaten bizim şeyimiz de değişti, etrafımızda gördüğümüz de evirildi. Artık hiçbir şey o kadar saf değil. Ben birazcık duygusala bağladım ama yani tabii ki içeriği kötü oyunları da kopyalıyorlar oyunlarında.(KÖ2)

3.2.2.3. Çocuğun Oyun Kuramaması

Yapılan görüşmelerde öğretmenler, çocukların yaşantılarına dair birçok gözlem ve deneyimlerini aktarmışlardır. Öğretmenlerin ifadeleri incelendiğinde çocukların oyun kuramadıklarını aktardıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin, dijital platformların çocuklara her şeyi hazır sunmasının sonucunda çocukların gerçek hayatta oyun kurarken yönlendirme beklediklerini, çabuk sıkıldıklarını ve çocukların yaşantılarında yaratıcılığının azaldığını ifade ettikleri görülmüştür. Öğretmenler dijital araçların çocukların gözünde oyun ve oyuncuğu kıymetsizleştirdiğini vurgulamışlardır.

KÖ11, hem sınıfındaki çocuklar hem de kendi oğlu ile yaşadığı deneyimi paylaşmıştır. Ev içerisinde teknolojik aletlerin varlığının çocuğun yaşantısındaki önemini vurgulamıştır. Bu bağlamda teknolojik aletlerin olmadığı durumlarda çocuğun yoksunluk duygusu yaşadığı belirtilmiştir.

Bence oyun oynamayı, grup halinde oyun kurmayı ya da grup olmasa bile tek başıma ne yapabilirim? Elektrik kesilirse, bir internet sıkıntısı olsa böyle kalıyor. Of sıkıldım şimdi ben ne yapacağım? Sıkıldım! Ben ne yapayım? Sürekli buna geçiyorlar.(KÖ11)

Benim oğlum dışarıda oyun oynamayı neredeyse unuttu diyebilirim. Pandeminin tabii ki bunlara çok etkisi oldu ama bir, iki kere böyle arkadaşlarıyla en azından parkta dışarıda açık havada buluşturmayı denedik bir yerden sonra kitleniyorlar... Ne oynayacağız? Ne oynayalım? Ne yapalım?(KÖ11)

Öğretmenlerin ifadeleri derinlemesine incelendiğinde sıklıkla benzer konulara odaklandıkları belirlenmiştir. Dijital oyunların, bir kurgu çerçevesinde çocuğa hazır sunulmasının ve dijitalde yönergeler ile çocuğun oyun oynamasının gerçek hayatta oyun kurmasını zorlaştırdığı anlaşılmaktadır. Çocukların dijital oyunlardaki gibi bir yönerge almadığında ve kuralları belli olmayan bir oyun içerisinde bocaladığı belirlenmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin örnek ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

Kendi çocuğum ve öğrencilerim için söylemem gerekirse dijital olmayan bir oyun için her zaman bir yönlendirme bekliyorlar. Öğretmenliğimin ilk yıllarında okuldaki oyuncaklar da çocuklar için daha kıymetliydi. Yeni bir şey üretelim

yapalım sıkılma gibi bir durum olmuyordu. Ama şu anki çocuklar, o oyuncaklar ya ilgisini çekmiyor ya da dijital oyunlar daha ilgi çekici olduğu için onlar ile oynamak tenezzülünde bile bulunmuyor. Eskiden de sınıflarımızda bilgisayar vardı ama kimse ilgilenmezdi çünkü o ona ait değildi, içerisinde bir oyun ve video izleyebileceğini bilmiyordu.(KÖ10)

Bu noktada oyun konusunda çocuklar genelde bilgisayar oyunları ya da telefon oyunlarını tercih ediyorlar. Bize üniversitede öğretilen oyun anlayışı ya da çocukluktaki oyun anlayışımız maalesef değişti. Sürekli kurallı oyun kuruyoruz. Çocuklar kendileri bir araya gelip bir oyun oynama becerisine sahip değiller. Eskiden bu oran yüzde seksen yüzde yetmişken şimdi yüzde doksan dokuz diyebilirim. Koca sınıfta belki bir tane çocuk çıkıyor bahçede oynamış seksek öğrenmiş. (KÖ15)

Öğretmenler, çocukların oyun oynayabilmek için sürekli bir materyale ihtiyaç duyduğuna odaklanmışlardır. Bu bağlamda KÖ15, sınıfında yaptığı uygulamayı örnek vermiştir.

Çocuklar oyun oynamayı bilmiyor şöyle bilmiyorlar bahçeyi çıkarıyorum özellikle bir oyun kurmuyorum İlk günler özellikle Okulun ilk zamanları bunu yapıyorum ki ne biliyorlar, oyun kurabiliyorlar mı? Bir araya geldiklerinde ne yapacaklar? Bunları çok merak ediyorum ve parkta değilsek, herhangi bir oynayacakları alet vesaire yoksa afallıyorlar.(KÖ15)

Dijitale normalden fazla maruz kalan çocukların oyun kurmakta zorlamasını KÖ1; “Bazı gruplarım da şöyle görmüştüm, televizyona tablete çok maruz kalan çocuklar normal oyun oynamaya zorlanıyorlar. Üşeniyorlar oradan kalkıp oraya oturmaya üşenen çocuklar onları da gördüm.” şeklinde ifade etmiştir. (KÖ1)

Dijital oyun kültürü içerisinde çocuğun hayal gücünün ve yaratıcılığının bittiğini ifade eden öğretmenler, çocukların daha doyumsuz ve sabırsız olduklarını aşağıdaki örnekleri verilen ifadelerde belirtmişlerdir.

KÖ5, ifadesinde sembolik oyun oynamanın çocukların hayal dünyası ve yaratıcılıkları için önemine odaklanmıştır. Dijital platformların çocukları içine kapanık ve asosyal yaptığını ifade etmiştir.

Hayal güçleri diye bir şey yok olmuş durumda. Bizler evcilik oynuyorduk bebeklerimize yediriorduk, gidiyorduk, yatıyorduk kaldırıyorduk. Şimdi her şey dijital platformda olunca bir iletişim de yok. Çocuk zaten yapı olarak içe kapanık içe dönük bir çocuksa iyice içine kapanıyor. Sosyalleşme diye hiçbir şey yok, yaratıcılık yok. (KÖ5)

KÖ1, çocukların dijital platformların etkisi ile çok fazla hayal kurmadıklarına dikkat çekmiştir. Dijital platformlar vasıtası ile çocukların birçok bilgiye ulaşmasının çocukların daha az şeye şaşırmasına ve daha doyumsuz olmalarını sağladığını ifade etmiştir.

Öğretmenlere göre dijital platformların çocuğun sosyal ve duygusal becerilerini etkilediği belirlenmiştir.

Çocukların hayal dünyasında çok fazla değişiklik oldu bence. Çünkü çok fazla yönlendirmiş durumdalar hani ona ne veriyorsa çocuğun bilincinde hayalinde sadece onlar var. Ulaşamayacağı bir şey yok. Hayal çok fazla kurmuyorlar. (KÖ1)

Çocuklar daha az şeye şaşırmaya başladılar. Her şey böyle bir saniye üç saniye sonra karşlarına çıktığı için sabırsızlar, daha doyumsuz olmaya başladılar. (KÖ1)

3.2.3. Dijital Kültürün Çocuğun Yaşantısına Zihinsel ve Fiziksel Etkisi

Öğretmenler, dijital platformların çocuğun yaşantısında bilgiye ulaşımı kolaylaştırdığına ve çocuğun öğrenmesine yardımcı olduğuna ifadelerinde yer vermişlerdir. Günümüz çocuklarının zihinlerinin daha hızlı çalıştığına ve daha çabuk öğrendiklerine odaklanmışlardır. Bilgiye ulaşımın kolay olmasının, çocukların daha az hayal kurmasına ve çabuk sıkılmasına neden olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda, dijital platformların çocuğun yaşantısında fiziksel aktiviteyi azalttığını ifade etmişlerdir.

Bu ana tema, “*Zengin Öğrenme Ortamı,/Bilgiye Ulaşımın Kolay Olması, - Fiziksel Aktivitenin Azalması*” temaları altında öğretmenlerin ifadelerine yer verilerek aşağıda yorumlanmıştır

3.2.3.1. Zengin Öğrenme Ortamı/ Bilgiye Ulaşımın Kolay Olması

Öğretmenler, çocukların dijital platformlar ile öğrendikleri bilgiyi pekiştirebildiklerini veya öğrenmek istedikleri konularda bilgiye kolay ulaşabildiklerini ifade etmişlerdir.

Eskiden mesela bizim şarkı kitapları olsun, tekerleme falan öyle şeyler vardı hani görüntülü değildi, biz kendimiz şey yapıyorduk. Ama çocuklar bir hikâye

olsun, bir parmak oyunu, müzik öğrenmek istediklerin de bir sürü platform var. Buradan kendileri de Şey yapıp oradan kendi kendine İngilizce öğrenebilen ne biliyim harfleri öğrenebilme imkânları da var.(K7)

K5, ocukların bilgiye ulaşımının kolaylaşması ile çocukların farkındalıklarının yükseldiğini ve çabuk öğrendiklerini ifade etmiştir. Dijital platformlar vasıtası ile görsel olarak kalıcı öğrenmenin olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda öğretmenler dijitalleşmenin, çocuğun daha sıkılğan bir yapıda olmasına yol açtığını belirtmişlerdir.

Dijital ağdaki ocuk daha farkındalığı da yüksek bir ocuk, çok çabuk öğreniyorlar ocuklar. Bizim zamanımızdaki gibi değıl. Şu anda çocuklar çok daha çabuk öğreniyorlar ama çabuk sıkılıyorlar.(K5)

K1, ocukların okuma-yazmayı bilmes e bile dijital araçlara konuşarak bilgiye ulaşabildiklerini keşfettiklerini belirtmiştir. Bu bağlamda çocukların dijital platformları bir yetişkin gibi kullanmayı bildikleri anlaşılmaktadır.

Her Şey ellerinin altında bir bilgi sorgulamıyorlar. Hemen yazmayı bilmiyorlarsa konuşarak bilgeye ulaşmayı, sormayı öğrenmişler. Hemen Google'a soruyorlar, işte Google ona cevap veriyor.(K1)

K1, ocukların zihinlerinin çok hızlı çalıştığını ve çocukların dijital ortamda yaparak yaşayarak teknolojik aletleri kullanmayı öğrendiklerini belirtmiştir.

ocuk hep aynı ocuk ama çocukların zihni beyni değışiyor, farklı çalışıyor artık. Hemen anlıyorlar mesela bilgisayar otomatik artık kullanıyorlar a kapa deneme yanılma yoluyla, bu artık onları şaşırtmıyor. (K1)

Öğretmenlerin, dijitalleşme ile birlikte günümüzde çocukların yaşantılarında daha bilgili, çabuk öğrenen, teknolojiyi kullanabilen bir hale geldikleri bununla birlikte daha doyumsuz, sıkılğan bir yapıya dönüştükleri değıerlendirilmiştir.

3.2.3.2. Fiziksel Aktivitenin Azalması

Öğretmenler, geçmiş çocukluk yaşantısında öğrenmenin, yaparak yaşayarak olduğuna değınmışler ve bunun akranlar ile sokakta gerçekleştiğine odaklanmışlardır. Günümüz ocukluk yaşantısında, çocukların ekrandan öğrendikleri, oyunlarını ekrandan oynamayı tercih ettikleri ve bu bağlamda fiziksel aktivitelerinin azaldığı yönünde değıştiğı belirlenmiştir.

İşte hep dediğimiz gibi dışarıdan öğrenmek yerine ekrandan öğrenme tabii ki fark ediyordur. Nasıl bir fark ediyordur ya fiziksel olarak çok oyun oynamıyorlar, fiziksel oyunlar düştü eskiye oranla.(KÖ2)

Çocukların dışarıda buluştuklarında ellerinde tablet ve telefon ile oynadıklarını belirten KÖ7, çocuğun bu bağlamda gerçek hayattan koptuğunu ifade etmiştir. Bu durum çocukların tablet ve telefonu kontrolsüz ve süre sınırı olmadan aldıklarını düşündürmektedir. Ebeveynlerin bu konuda çocuklarını kısıtlamadığı anlaşılmaktadır.

Bence dışarıdaki hayattan kopuyorlar hele şu dönemde dışarı çıktıkları zamanda ellerinde yine telefonlar ve varsa İnternet çeken bir yer o köşelere buluştuklarını ve yine tablette oynadıklarını görüyoruz. Çocuklar daha az oynamaya, atlamaya, zıplamaya daha az fiziksel enerji sarf edip ekrana bağlı kalmaya devam ediyor.(KÖ7)

KÖ18, dijital platformlara uzun süre maruz kalan çocukların yaşantılarında son zamanlarda çeşitli hastalıkların geliştiğini ifade etmiştir. Çocukların sürekli oturarak oyun oynamalarının fiziksel aktiviteyi azaltırken zihinsel olarak çocuklarda yorgunluğa sebebiyet verdiğine odaklanmıştır. KÖ18 bu durumun çocuklarda strese dönüştüğünü belirtmiştir.

Daha motor becerileri ile oynanan oyunlar, büyük kas küçük kas, dış bahçe oyunları şu anda zihinsel oyunlara döndü, zihinsel yorgunluğa döndü. Oyun değil yorgunluğa dönüştü artık ve biraz daha farklı belirtiler sıkıntılar çıkmaya başladı, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu gibi. Ben şöyle diyorum çocukların tamamen belden yukarısı çalışıyor beyine odaklı ve saatlerce oyunda kalmalarının sonucunda belli bir noktadan sonra tabii çocuklarda strese dönüşüyor. (KÖ18)

Erken çocukluk döneminden itibaren başlayan dijitalleşmenin çocuğun yaşantısında motor becerileri gelişimini gerilettiği ve bu bağlamda çocuğun okulda fiziksel etkinliklere katılmakta zorlandığı anlaşılmıştır. Bu konuda bir öğretmenin ifadesi aşağıda örnek olarak belirtilmiştir.

Bu çocukluktan başlıyor ve bunun neticesinde biz çocuğa koşma, yürüme gibi aktiviteleri zorla yaptırıyoruz. Öğretmenim ben çok yoruluyorum diyor çocuklar. Başarısız olacağım diye deneyimlemeye bile korkuyorlar. Teknolojik gelişmelerin çocuklarda bu tarz sıkıntılara neden olduğunu düşünüyorum aslında.(KÖ5)

3.3. Öğretmenlerin Covid-19 Küresel salgın Dönemi Bağlamında Çocuk ve Çocukluk Yaşantılarına İlişkin Görüşleri

3.3.1. Sosyal İzolasyon

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde, çocukların doğdukları andan itibaren kısmen sosyal izolasyon ile yaşantılarına devam ettikleri anlaşılmıştır. Bu durum, Covid-19 döneminde çocuğun okula gidememesi, sokağa çıkma yasakları, akrabaları ile görüşmemesi sonucu çocuğun yaşantısının bir parçası haline geldiği anlaşılmıştır.

Katılımcı öğretmenlerin söylemleri bağlamında, sosyal izolasyon, “*çocuğun kısıtlanması ve Okula gidememesi*” alt temaları altında incelenmiştir.

Her bir tema, katılımcı öğretmenlerin söylemlerine kapsamlı yer verilerek yorumlanmıştır.

3.3.1.1. Çocuğun Kısıtlanması

Öğretmenler, çocuğun kısıtlanmasını, sokağa çıkma yasakları, çocukların eve bağımlı kalmaları, enerjilerini atamadıkları, sosyal hayatlarından uzaklaştıkları, hayatlarından fiziksel aktivitenin çıkması ile beslenme alışkanlıklarının değişmesi ve ruhsal olarak yaşadıkları sıkıntılar şeklinde farklı açılardan ele alarak ifade etmişlerdir.

Çocukların kısıtlanmaları sonucunda, sosyal, duygusal ve psiko- motor gelişimlerinin etkilendiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin, Covid-19 salgın dönemini çocukların yaşantısında kayıp bir yıl olarak aktardıkları anlaşılmaktadır.

Aynı zamanda çocukların yaşantısına, yasak, virüs, ölüm gibi kavramların yerleştiğini ifade etmişlerdir.

KÖ7, Çocukların, sokağa çıkma yasakları ile birlikte evlerde kapalı kaldıklarını ve bu durumun dijital yönelimi arttırdığının ifade etmiştir. Daha önceki temalarda yer verilen öğretmen söylemleri, çocuğun okul ile kendisini gerçekleştirdiği, sıkıntının evde maruz kalınan dijital ortamlar olduğu yönündeydi. Bu bağlamda, çocuklar için covid-19 döneminde dijital baskının arttığı anlaşılmıştır.

Çocuklar kısıtlanmış oldular pandemi sürecinde. Çünkü ilk zamanlarda, pandeminin ilk zamanlarında çocuklara dışarı çıkma yasağı olduğu için hepsi

evlerde kaldı. Evde kalınca da tabii bu fiziksel olarak yaptıkları davranışlar kısıtlanmış oldu. Hepsi bu sebepten dolayı da daha çok dijital, tablet olsun, telefon olsun, bilgisayar oyunları bunları yönlendiler.(KÖ7)

Aşağıdaki örnek ifadede KÖ13, çocukların dijitalle daha fazla yönelmesi ile oyundan ve gerçek hayattan kopukluklarını ifade etmiştir. Çocukların ev dışında sosyalleşebilecekleri bir ortamlarının olmadığını ve bu durumun çocukların yaşantılarında dijital platformları öne çıkardığına dikkat çekmiştir.

Eve bağımlı oldular. Eve bağımlı olunca dijital platformlar öne çıktı. Önce televizyon ile sonra bilgisayar ve telefonun içerisindeki oyunlarla hayattan aslında bir anda kopuklar. Çünkü dışarıda parklar, bahçeler, ağaçlar, top, daha geniş alanlar, oyundan giderek uzaklaşmaya başladılar.(KÖ13)

KÖ17, çocukların evde çok uzun süre kaldığına değinmiş ve bu durumun fiziksel aktivitelerin çocukların yaşantılarından çıkmasına sebep olduğunu ifade etmiştir. KÖ17, fiziksel yönden hareket alanı kısıtlanan çocukların, ruhsal açıdan sıkıntılı dönemler yaşadıklarını belirtmiştir. Aynı zamanda çocukların farklı kişiler ile iletişim kuramadıklarını ve bu durumun çocukların gelişimleri açısından büyük bir kayıp olduğunu ifade ettiği görülmüştür.

Belirli dönemler tam kapanmalar geldi. Çocuklar evlerde kaldı, ruhsal yönden ciddi sıkıntılar yaşadılar. Çünkü o çocukların enerjilerini harcamaya ihtiyaçları var. Hareket etmeleri koşup zıplamaları enerjilerini boşaltmaya ihtiyaçları var. Bu süreçte bir yıldan fazladır evdeyiz. Güneşin D vitaminine, iletişimde olmaya ihtiyaçları var. Çünkü büyüyorlar bir yıl bir buçuk yıl bir kayıpları var bu çocukların, herkes de olduğu gibi. Büyüyorlar yani geriye dönüp yaşayamayacaklar o zamanı, hiçbirimiz yaşayamıyoruz ama çocuklar için gerçekten çok büyük eksiklik oldu bu süreçte.(KÖ17)

Çocukların, sokağa çıkma yasaklarının olmadığı dönemlerde de bir kısıtlama içerisinde olduğuna değinen KÖ9, çocukların sosyal yaşantılarına hep bir uyarı olarak devam ettiklerini ifade etmiştir. Öğretmen bu durumun çocukları agresifleştirdiğini belirtmiştir. Öğretmenin ifadesinden hastalık ve mikrop gibi kavramların çocuğun yaşantısının odak noktası olmaya başladığı görülmüştür. Çocuklar, dokunmanın yasak olduğu bir dünyada sosyalleşmeye çalışmaktadırlar.

Çocuklar bence öncesine göre çok agresif oldular çünkü sürekli bir kısıtlama halindeler. Ne yaparlarsa onu yapma yasak bunu yapma mikrop kaparsın, elleme bak orası pis... Hani sürekli kısıtlamalar, sürekli bir isyandalar diyebilirim sadece. Ne yaparlarsa diyorum ki bak bunu yapmaman lazım, mikrop

kapacaksın... Hep de hastalık var işte ben sıkıldım artık... Geçen gün bir tanesi şey demiş; o koronayı çıkarın ben ona kızacağım, o da gidecek bir daha gelmeyecek.(KÖ9)

Öğretmenlerin çoğu, Covid-19 sürecinde, çocuğun hareketsiz kaldığını dile getirmişlerdir. KÖ11, çocukların çekirdek aile içerisinde kaldıklarını ve sosyalleşemediklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda çocukların akrabaları ve aile büyükleri ile Covid-19 sürecinde görüşemediği olarak yorumlanmıştır.

Çocuğun hayatına bir hareket sokmamız, onu sokamıyorum. Basket kursuna giderdi, gönderemiyoruz. Çocukların sosyal hayatını çok fazla etkiledi bu süreç. Sosyal hayat neredeyse kalmadı. Herkes çekirdek ailesinin içinde kaldı. (KÖ11)

KÖ10, çocukların bir fanusun içerisinde yaşadığını ifade etmiştir. Çocukların hem evde hem de okulda hareketlerinin kısıtlandığı anlaşılmaktadır. Çocukların, sokağa çıkma yasakları ile başlayan sosyal izolasyon süreçlerinin, dışarıya çıksalar bile devam ettiği görülmektedir.

Etrafa değme, korkuluklara değme, apartman ziline basma, kapı kolunu tutma kaydırdan kayma, salıncakta sallanma, top oynama, arkadaşın ile görüşme. Hep sosyalleşmesini, birlikte kavramını aşılama çalışırken çocukları aldık ve fanusun içerisine kapattık. Çocukları biraz yabanileştirdiğimizi düşünüyorum. Asosyalleştiler diyebiliriz.(KÖ10)

KÖ10'un, çocukların gelişiminde, deneyim kazanmanın önemine vurgu yaptığı görülmektedir. KÖ10, Covid-19 salgın sürecinin çocukların hayat deneyimlerini elinden aldığını ifade etmiştir. Öğretmen, çocukların gelişimini desteklemek için okula gönderildiğini ama bu süreçte bununda yapılamadığını belirtmiştir. Özellikle bu durumun, daha çekingen ve gelişimi geriden gelen çocuklar için dezavantajlı olduğu anlaşılmaktadır.

Çocuğun çocuğa ihtiyacı var. Tabi bazı çocuklar daha çok sosyalleşmeyi sever bazıları daha az ama hepsinin doğaya ve dışarıya ihtiyacı var. Çocukların hayat deneyimleri azaldı. Önceden insanlar sosyalleşsin, konuşması gelişsin diye okula yollarlardı. Şimdi o tarz çocuklar tamamen evde çünkü zaten zoraki gönderilen çocuklardı. Hep ağlaya sızlaya gelen çocuklardı şimdi bu çocuklar iyice içine kapandı.(KÖ10)

Dijital çağ ile çocuğun yaşantısının bireyselleştğine odaklanan öğretmenler, Covid-19 döneminde bu durumun daha baskın bir şekilde yaşandığını ifade etmiştir. Bu

bağlamda KÖ5, çocuklar arası paylaşımın azaldığını, çocuğun okula gidemediğini ifade etmiştir.

Bu covid-19 döneminde maalesef ki çocuklar artık daha çok bireyselleşmeyi öğrendiler, paylaşmamayı öğreniyorlar, salgın tedbirleri mecbur bunu gerektiriyor. Eleştirdiğimden de demiyorum. Oyun oynayamıyorlar, sokağa çıkarmıyorlar, okula gidemiyorlar tamamen evin içinde bedensel gelişimleri bile etkilenmiş durumda.(KÖ5)

Öğretmenler görüşmeler esnasında, çocukların Covid-19 küresel salgın döneminde kısıtlanmasının, beslenme düzenlerini değiştirdiğini ve bunun sonucunda çocuklarda kilo artışının gözlemlendiğini ifade etmişlerdir. Aşağıda katılımcı öğretmenlerin bazı ifadelerine yer verilmiştir.

Bir kere beslenme olarak çok sık aralıklarla beslenmeye başladılar. Çünkü evde sürekli, olan vakitte bedensel bir hareket, işte ne bileyim günlük böyle evden bir giriş, çıkış, tamamen günlük akışları değiştiği için beslenmeleri etkilendi. Sürekli benim oğlum bir şeyler yemek istiyor. Bir şeyler yiyor, bir saat sonra anne ben yine bir şey yiyeceğim, bir saat önce yemiştin, olsun şimdi yine yemek istiyorum. Bir kilo artışı oldu.(KÖ11)

Sosyalleşme sıfıra indi, beslenme olarak yedikleri ve hareket etmedikleri için genel bir kilo alışı söz konusu oldu. Enerjilerini atamadıkları için o hırçınlıklarını başka yerlerde atıyor çocuklar bu da kötü bir durum oldu tabii.(KÖ16)

Aynı zamanda öğretmenler, çocukların, Covid-19 salgın döneminde ruhsal olarak sıkıntılı bir dönem geçirdiklerini ve bu durumun davranışlarına yansıdığını ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin örnek ifadelerine yer verilmiştir.

Tamamen insanın doğasına ters am çocukların doğasına çok daha ters. Çocukların bile yaşama sevincinin birazını emdi bu süreç. Çocuklar daha durgun daha böyle sürekli kendini kontrol etmek zorunda hissediyor doğal olarak. Sürekli böyle bir tedirginler eskiden çocuklar daha rahattı, özgürdü çok da davranışlarını kısıtlama gereğinde değillerdi (KÖ15)

3.3.1.2. Çocuğun Okula Gidememesi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde, günümüz çocukluk yaşantısında, çocukların okula gidebilmesinin önemine her öğretmen ayrı ayrı değinmiş, sosyalleşebildikleri yerin okul olduğuna odaklandıkları belirlenmiştir. Bu bağlamda Covid-19 döneminde okulların kapalı olmasının çocukların yaşantılarına etkilerini öğretmenler aşağıdaki örnek ifadeler ile aktarmışlardır.

Çocukların okula gidemediği dönemlerde çevrimiçi eğitim yapılmasına değinen KÖ12, yüz yüze eğitimin önemini ifade etmiştir. Sınıf ortamında yaşanan etkileşimin çevrimiçi eğitim ile sağlanamadığı görülmektedir.

Bazı günler okula geliyor, bazı günler çevrimiçi olarak. Çocukların şunu gözlemliyorum tamamen çevrimiçi olduğumuz dönemlerde çocukları dijital bir şeyle bir makinenin arkasından onlara ulaşmak onların da bize ulaşması, bizimle sürekli iletişime giriyorlar, bir şeyler göstermek istiyorlar ama okul ortamı gibi asla olmaz. Asla zaten olamaz. (KÖ12)

Okulların kapanması, ardından sokağa çıkma yasakları ile çocukların evde kapalı kalmalarını ve dijitale yönelmelerini ifade eden KÖ6, çocukların Covid-19 döneminde sosyal izolasyonunu aşama aşama ifade etmiştir. Bu dönemde çocukların, giderek akranlarından uzaklaştıklarını ve yalnızlaştıkları değerlendirilmiştir.

Okul çocuğun hayatındaki en önemli şeydir. Çocuk, okulla kendini gerçekleştiriyor. Okuldaki başarısı, okuldaki arkadaşı, okul çocuğun çevresi, sosyalleştiği yer, biz bunu aldık. Sonra dışarı çıkarmadık, çocuklar eve kapandılar. Dijital oyunlara iyice bağlandılar. Ondan sonra çocuklar arkadaşlarını, arkadaşlık kurmayı, oyun oynamayı unuttular.(KÖ6)

KÖ18, çocukların okula gidemedikleri dönemde akranlarından uzak kaldıklarını ve bu durumun çocuklarda strese sebep olduğunu belirtmiştir. Ev ortamının çocuklar için gerekli sosyalleşmeyi sağlamadığı anlaşılmaktadır.

Evdeki ailelerin rehberlik edememesi, akran ortamından okul ortamından uzak kalması çocuklarda çok ciddi stres yönetimi ile başa çıkamama, kaliteli zaman geçirememesi gibi bir sürü sıkıntılar ortaya çıktı.(KÖ18)

Akran öğrenmesinin, çocukların gelişimlerindeki önemine değinen KÖ18, çocukların okulların kapanması ile akranlarından uzak kaldıklarını ifade etmiştir. Çocukların kendilerini akranları ile gerçekleştirebildiklerini ve kalıcı öğrenmelerin çocukların sosyalleşebildikleri ortamlarda olabileceği belirlenmiştir. Çocukların, kendilerini en iyi akranlarının yanında ifade edebilecekleri anlaşılmaktadır.

En çok onları etkiledi. Akranlarından bir kere uzak kaldılar. Çocukluk çağı için en önemli şey sosyallik ve akran ortamı. Bir çocuğu en deneyimli Prof. Karşısına geçirin 10 kelime etmez ama akranlı ortamda kavgada etse barışsa da, o ortamda bulunmayan çocuk ileride sıkıntı yaşar. Bundan mahrum kaldılar.(KÖ18)

KÖ17, okul ortamının etkileşimli olduğunu ifade etmiş ve çocuğun istemsiz öğrenmelerinin okulda gerçekleştiğini ifade etmiştir. Covid-19 ile okullarda yapılan eğitiminde değiştiğine ve etkileşimin azaldığını aktarmıştır. Bu bağlamda da çocuğun covid -19 döneminde okul ortamında bile yalnızlaştığı anlaşılmıştır.

En önemli şey okullara gidemiyorlar. Okullar, onlar için artıydı. İlk eğitim evde ailede başlar ama öğretim okulda, okul ortamında devam eder. Orada işte farkında olmadan bir sürü öğrenmeler gerçekleşirdi maalesef onu yaşayamıyor çocuklar. Yapılan eğitimlerimiz değişti, okul ortamında yaptığımız eğitimler, etkinlikler daha farklıydı, etkileşimliydi(KÖ17)

Okulun önemini, incelenen tüm başlıklar altında öğretmenlerin, farklı örnek ifadeler bağlamında aktardığı belirlenmiştir. Okulların kapalı olması, öğretmenlerin, çocukluk yaşantısına ilişkin görüşlerini çocukların sosyalleşemediği, motor becerilerinin gerilediği, bireyselleşerek yalnızlaşmaya gittiği yönünde değiştirmiştir.

3.3.2. Yalnızlaşma

Yalnızlaşma teması, öğretmenlerin, görüşme süresince aktardıkları görüşlerinin, Covid-19 döneminde çocukluk yaşantısına yansması olduğu değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin ifadelerinden, yalnızlaşma teması altında, *“grup oyunlarının oynanamaması/tensel temasın bitmesi, sınıf içi paylaşımın yapılamaması, maske ile iletişim kurma, Aile içi ilişkilerin zayıflaması, sürekli uyarıda bulunma hali”* kodlarına ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin görüşleri derinlemesine analiz edildiğinde, çocukların yaşantılarının bireyselleştiği yönündeki görüşlerinin yerini Covid-19 döneminde, yalnızlaşan ve içine kapanan bir çocukluk yaşantısının aldığı görülmektedir. Özellikle okul öncesi dönemindeki çocukların, dokunmasının, paylaşmasının, aile içinde ve dışında farklı kişiler ile iletişim halinde olmalarının çocukların doğal bir gereksinimi olduğunu aktardıkları belirlenmiştir. Bu bağlamda çocukların doğal ortamlarından giderek uzaklaşmaları, aile içi ilişkilerinin zayıflaması ve dijitale yönelimlerinin artması ile çocukların yaşantılarında yalnızlaştıkları anlaşılmaktadır.

Covid-19 sürecinde, okul içi etkileşimin azaldığını ifade eden katılımcı öğretmenlerin, söylemlerine aşağıda kapsamlı olarak yer verilerek yorumlanmıştır.

3.3.2.1. Grup Oyunlarının Oynanamaması/Fiziksel Temasın Bitmesi

Öğretmenler, okul öncesi döneminde çocukların öğretmenleri ile sarılmak istediklerini, çocukların birbirleri ile el ele tutuşmak istediklerini, fiziksel temasın bu dönem çocukları için önemini ifade etmişlerdir. Covid-19 döneminde mesafe kurallarına dikkat edilmesi gerektiğinden bu paylaşımların sınıf içerisinde yapılamadığı belirlenmiştir.

Siz birlikte sarılacaksınız, ama ne kadarda biliyor musunuz engel olmaya çalışsak da el ele tutuşmak istiyorlar, bize sarılmak istiyorlar, temasta bulunmak istiyorlar. Biz anaokulu öğretmeniyiz, göz teması, tensel temas çok önemli tabii ki bunları yapamıyoruz şimdi, dikkatli olmak zorundayız. Onları da kendimizi de korumak zorundayız. Tabi ki olumsuz yanları o yüzden de bunları çok fazla yaşıyoruz sınıf içerisinde. (KÖ12)

KÖ4’de KÖ12 ile benzer şekilde sınıfta etkileşimin azaldığını aktarırken, çocuğun bu bağlamda deneyimlerinin azaldığına odaklanmıştır. Sınıf içinde sosyal mesafe kurallarına uyulduğunu her iki öğretmende ifade etmişlerdir.

Oyuncak paylaşmıyoruz, birbirimizin elinin tutmuyoruz, çocuklar yan yana durmuyoruz. Daha küçük grup daha okul ile ilk defa tanışıyorlar. Daha belki de her biri fanusundan yeni çıktı arkadaş olmayı öğrenecekler, itmeyi, kakmayı, vurmaya deneyimleyerek yanlış olduğunu öğrenecekler. Belki attığı ilk tokatla karşılığını almanın ne demek olduğunu öğrenecekler. Ama hiç birini deneyimleyemiyorlar çünkü hep bir mesafenin içindeler(KÖ4)

KÖ4, sınıfında çocuklar ile yaşadığı deneyimini aktarmıştır. Çocukların öğretmenleri ile güvenli bağı kurabilmeleri için dokunmaya, sarılmaya ihtiyaçları olduğu görülmektedir. Öğretmenin yaşadığı deneyim, çocukların yaşantılarında Covid-19’un etkilerini göstermektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin bu bağlamda çocuklar ile iletişim kurarken pandemi öncesine göre zorlandıkları anlaşılmaktadır.

Bugün mesela yani bir çocuğumun elini tutarken bile kendimi suçlu hissedebiliyorum. Biz iki öğretmen birlikte çalışıyoruz. Çocuklardan bir anda ikisi elimi tuttu ama arkada da el ele tutuşmuş başka çocuklarda varmış. Diğer öğretmen arkadaşım, çocuklar el ele tutuşmuyoruz deyince benimkiler de yüzüme baktılar. Ben de evet, bu kuralı unutmuşum, bizde el ele tutuşmamalıyız dedim. Çünkü benden görürlerse bu sefer daha çok yaparlar maalesef. Bugün etek giymiştim, o etek yırtılacak neredeyse, elimi bırakan bütün çocuklar eteklerime yapıştı. O oradan çekiyor bu buradan çekiyor, çok zor. Dokunulmaya ve sevmeye ihtiyaçları var.(KÖ4)

KÖ1, özellikle küçük yaş grubunun, dokunulmaya, sevmeye ve kucağa alınmaya ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı öğretmenin, “Üç yaşındayken hep kucağımda oluyorlar, elimizde büyüyorlar.” sözlerinden öğretmenlerin Covid-19 döneminde mesafe kurallarına dikkat ettikleri ve bu konuda çok zorlandıkları değerlendirilmiştir. KÖ1, çocukların evlere kapanmalarının, bazı çocukları hırçınlaştırdığı, bazısının daha çok içine kapanmasına neden olduğunu ifade etmiştir.

Tabii ki çocuklar dokunmayı çok seviyor birçok çocuk teması seviyor, sarılmak istiyor. Üç yaşındayken hep kucağımda oluyorlar, elimizde büyüyorlar. Şimdi bunu ihtiyaç olarak hissediyorlar, dokunmak istiyorlar, sarılmak istiyorlar, birlikte oynamak istiyorlar ve bunları yapamıyorlar yine arada kaçak göçek oluyor. Böyle bir şeyle karşılaşmak onlar için şanssızlık onların yaşamlarında. Umarım bir etkisi, yara, çok az kalır inşallah. Böyle olduğu için hırçınlaşan içe kapanan, dışarı daha çok çıkan çocuk çıkamıyor zaten evde olanlar daha çok eve kapandı. (KÖ1)

Grup etkinliklerinin okullarda azaldığını hatta hiç yapılamadığını belirten KÖ6, planlamayı bireyselliğe göre yaptıklarını ifade etmiştir. Özellikle katılımcı öğretmenin, “Düşünsene geliyorsun sanki orada tek sizmişsiniz gibi davranmak zorundasın.” sözleri Covid-19 döneminde, çocukların yaşantıları için çarpıcı bir değerlendirmedir. Günümüz çocuklarının önceden sosyalleşmeleri, paylaşmayı öğrenmeleri, akranları ile etkileşimde olabilmelerinin yolunun okul olduğunu ifade eden öğretmenler, Covid-19 döneminde çocukların ellerinden bununda alındığını aktarmışlardır.

Bizde planlamamızı daha çok bireyselliğe göre yapmıştık. Grup oyunları, grup etkinlikleri onların hiçbirini yapmadım. İletişim aslında bayağı bir azalmış oldu. Çocukların okula karşı gelme istekleri azaldı. Düşünsene geliyorsun sanki orada tek sizmişsiniz gibi davranmak zorundasın. Yani tek başınasınız, yalnız kalıyorsunuz bir yerde izole oluyorsunuz. (KÖ6)

KÖ12, Covid-19 salgın döneminde sınıf içerisinde öğretmenlerin, çocuklara sosyal mesafe ile yaklaşmasının zor olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda salgın döneminin çocukları olduğu kadar öğretmenleri de olumsuz etkilediği anlaşılmıştır.

Ben şimdi teması da çok severim özellikle onun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çocukların başını okşamak, bir omzuna dokunmak, bir elini tutmak elini tutup göz göze bakışmak çocukla benim için çok çok önemli, bunların hiçbirini yapamadım. Kendimi çok kötü hissediyorum. Çocuklara ne şekilde yansıyacak bilmiyorum. İçindeki çocuklara olan sevgimi hareketlerimi kısıtlayarak göstermek beni çok zorluyor. Çocuklar da inşallah bu sevgiyi alıyorlardır, sadece göz göze bakışıyoruz. (KÖ12)

3.3.2.2. Sınıf İçi Paylaşımın Yapılamaması

Öğretmenler, Covid-19 döneminde okulların açılması ile sınıf içerisinde birtakım önlemler alınmasının zorunlu hale geldiğini ifade etmişlerdir. Çocuklar arasındaki temasın azalması için alınan önlemlere dair öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

KÖ15, masa ve sandalyelerin ayrıldığını ve okulun açıldığı ilk dönem oyuncakların kaldırıldığını ifade etmiştir. Sınıfta oyuncakların her çocuğa paylaştırıldığı ve aralarında oyuncak alışverişi yapılamadığı belirlenmiştir.

İlk dönem oyuncakları kaldırdık, temas az olsun diye fakat bu sefer hiç olmadı. Çünkü her zaman oynadığımız oyunlardan farklı oyunlara girdik, temassız oyunlar. Masaları sandalyeleri ayırdık.(KÖ15)

KÖ12, sınıfta çocukların sınıfta beraber oyun oynayamadıklarını ifade etmiştir.

Tabii ki beraber oyun oynayamıyorlar mesela en acısı da bu, birbirine sarılmak istiyorlar sarılamıyorlar. Hep bir engel, ne yapıyorduk hep bir uyarı sosyal mesafemize dikkat ediyorduk çocuklar... Oyuncak alışverişi yapamıyorlar. (KÖ12)

KÖ4 ve KÖ1 Covid-19 döneminde sınıflarda masa aralarında bile şerit olduğunu ve çocuk sayısının sınıf içerisinde azaltıldığını ifade etmiştir. Sınıf içerisinde çocukların kendilerine ayrılan alan dışına çıkmasının yasak olduğu ifade edilmiştir.

Masa var ortadan ikiye şerit çekilmiş. Eskiden bir masada dört çocuk otururken şimdi çapraz oturtuyorum. Bazen bakıyorum birbirlerinin önüne kayıyorlar hayır yerine kay diyorum.(KÖ4)

Okulda masalara etiketler yapıştırdık, çocuğun adı, soyadı ve ebeveynlerin telefon numaraları var. Sandalyeleri de öyle, herkesin kendi sandalyesi ve yeri var. Yemekhanede öyle, herkesin kendi sandalyesi, yeri var. Teması azaltalım, okulun dolaplarını kullanmayalım diye şöyle bir saklama kutusu aldırıp yine üstü etiketli malzemeleri onun içinde. İlk başlarda hiç oyuncak yoktu hiçbir şey temas etmesinler diye zaten okulda birer saat kalıyorlardı İlk başlarda. Şimdi üç saat kalıyorlar altı ders. Oyuncakları çıkardım ben çünkü üç saat boyunca etkinlik oyun sürekli olmuyor çocuklarla bir yerden sonra oyuncakları çıkardım.(KÖ1)

Öğretmenler, çocukların okul içerisinde alıştığı düzenlerinin bozulması ve sevdiği oyuncakların kaldırılmasının çocukları ruhsal olarak etkilediği belirtilmiştir. Bu

bağlamda KÖ1; “Çocuklar mesafe kelimesini öğrendiler. Top havuzunu kaldırdık temas olacak diye öyle çok üzüldüler ki anlatamam sürekli soruyorlar.” ifadesini kullanmıştır.

Çocukların okulda değişen sosyal yaşantılarını ve sürekli uyarıda bulunmak durumunda kaldıklarını belirten KÖ12, bu durumun çocuğun yaşantısında stres yarattığını belirtmiştir. Okul öncesi dönemde okulda paylaşımın ve sosyalleşmenin azaldığı anlaşılmıştır.

Arkadaşları ile bir arada olamıyorlar, bir araya geldikleri zaman uyarmak durumunda kaldık. Hep sosyal olsunlar birlikte oynasınlar derken şimdi aman arkadaşına dokunma, onun eşyasını elleme, aman kızım şöyle aman oğlum böyle... Bence çok şanssızlar.(KÖ12)

Masaları sandalyeleri ayırdık. Sürekli bir el yıkama, maske uyarılarıyla geçti. Tabii ki bir insanı sürekli uyarmak insanda stres yaratır karşı tarafta, çocuklar ister istemez bu sefer farklı streslere girdiler.(KÖ15)

Öğretmenlerin söylemlerinden, Covid-19 salgın döneminde alınan tedbirlerin çocuğu yaşantısına hem fiziksel hem de ruhsal olarak etki ettiği değerlendirilmiştir. Yukarıda belirtilen örnek ifadeler, çocukların okulda da artık sosyalleşemedikleri ve akranları ile sosyal mesafelerini koruyarak iletişimde olduklarını göstermektedir.

3.3.2.3. Maske ile iletişim Kurma

Covid-19 salgın döneminde maske kullanımının zorunlu hale gelmesinin, okul öncesi çocukların yaşantılarına etkisine, katılımcı öğretmenler görüşmelerde yer vermişlerdir.

Hijyen kurallarının uygulandığı ve çocukların maske takmaya alıştığını belirten KÖ12, çocukların maske takma konusunda bilinçli olduklarına dikkat çekmiştir.

Maske takıyorlar, maskeliler birbirlerini uyarıyorlar, maskeni indirme sakın diye arkadaşlarına destek bile oluyorlar. Çok fazla hijyen kurallarına uymaya başladık.(KÖ12)

KÖ4, maskenin yüzün büyük bir kısmını kapatmasının, okul öncesi çocukları için sınıfa uyumu zorlaştırdığını ifade etmiştir. Öğretmenin ifadesinden, maske ile iletişimin kısıtlandığı ve mimiklerin saklandığı anlaşılmaktadır. Çocukların, öğretmeninin yüzünü göremediğini ifade etmiştir.

Bizim yaşı grubumuz da özellikle küçük yaşı grubunda, 5-6 yaşı geçiyorum artık. İlk defa okulla buluştukları, ilk öğretmeni deneyimledikleri zamanda, maskenin altında gülüşünü saklayan bir öğretmenle uyumlamaya çalışıyorlar.(KÖ4)

KÖ1, maskenin çocuğu duygusal olarak etkilediğini, maske ile sesin bile zor duyulduğunu ve yüz ifadesinin saklandığını ifade etmiştir.

Okulda da maske yüzümüzü göremiyoruz gözlerden güldüğümüz ifadelerimiz çok anlaşılmıyor. İfadelerimiz de çok zorlandı, iletişim de zorlaştı, sesimiz bile duyulmuyor bazen. Siperlik takıyordum ilk zamanlar seslerini duymuyordum çocukların. Bence duygusal anlamda bayağı olumsuz etkilendi çocuklar aynı bizler gibi belki bizden kat kat daha fazla zorlanıyorlar(KÖ1)

Çocuklar ile yüz yüze iletişimde, sınıf içerisinde yaşadığı deneyimi paylaşan KÖ12, çocukların maske ile öğretmenlerinin yüzünü göremediklerini ifade etmiştir. İletişimin sözel olmaktan öte jest ve mimikler ile bir sıcaklık kazandığını ve çocukların öğretmeni ile güvenli bağlanmayı kurmasının bu bağlamda zorlaştığını söylenmiştir.

Yüzümü gülüşümü görmüyorlar. Bir iki kere maskemi çıkardım konuşurken, uzak duruyorum çocuklardan, yüzümü ifademi görsünler istedim. İlk geldiklerinde hiç dudağımı bilmiyorlardı. Öğretmenler günü zamanı benim resmimi yapıyorlardı öğretmenin yüzünü görebilir miyim? O kadar üzüldüm ki! Şu an onlar çok zor durumda anlamaları da çok zor(KÖ12)

3.3.2.4. Aile İçi İlişkilerin Zayıflaması

Öğretmenler, sokağa çıkma yasakları, okulların kapalı olması ve ebeveynlerin evden çalışmaya başlaması ile tüm aile bireylerinin evde olduğunu buna rağmen aile içi iletişimin zayıfladığına odaklanmışlardır. Ebeveynlerin evden çalışması ve çocukları ile mesai saatlerinde ilgilenememesi, her iki taraf için stres yarattığı belirlenmiştir. Çocuklar evin içerisinde aileleri ile birlikte fakat yalnız kalmışlardır. Gün içerisinde okula gidemeyen, sokağa çıkamayan çocukların yaşantılarında bu bağlamda yalnızlaşmaya başladığı görülmektedir.

KÖ11, bu durumu, ev içerisinde sürekli birlikte olmanın, konuşacak konu bulmakta zorluğa sebebiyet verdiği şeklinde ifade etmiştir. Sosyalleşmenin, aile üyelerinin her biri için çok önemli olduğu ve Covid-19 salgın döneminde özel hayatın bittiği anlaşılmıştır. Yan yana geçirilen sürenin uzamasının, aile içi paylaşımı azalttığı anlaşılmıştır.

Daha böyle nasıl diyeyim, evin içinde bile iletişim kurduğumuz zamanlar işte onlar bile azaldı. Önceden çünkü ben okuldaydım, o okuldaydı, baba işteydi... Akşam olunca hepimiz evde toplanmış oluyorduk. Herkesin anlatacağı bir şey oluyordu. Ama şu an Hepimiz bir arada aynı süreci yaşadığımız için herkes kendi haline dalmış oluyor. (KÖ11)

KÖ13’de benzer şekilde, aile üyelerinin evde olmasına rağmen çalışma hayatının devam etmesinin çocuğu yalnızlaştırdığını vurgulamıştır. KÖ13, ebeveynler çalışırken dijitalle yönelen çocuğun, ailesi tarafından kontrol edilmesinin de zorlaştığını ifade etmiştir. Çocukların gelişi güzel zamanlarda, ebeveynler çalışırken, dijital platformlarda daha fazla zaman geçirdiği belirlenmiştir.

Pandemi ile birlikte hepimiz evdeyiz ama hepimizin işi var ve yoğunuz ve çocuk daha yalnız kalma durumunda ve dijitali çok da kontrol edemiyorsunuz. Güvenlik ile ilgili başka bir şey var ve orayı sürekli sizin denetlemeniz kolay bir şey değil(KÖ13)

KÖ18, ailelerin evde çocukları ile kaliteli zaman geçiremediğini, çocukları ile yeterince ilgilenemediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda çocukların evde yalnız kaldıkları ve okula gidememelerinin, akranları ile birlikte olamamalarının verdiği stres ile çocukların yaşantılarında farklı sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. İletişimin azaldığını vurgulayan KÖ18, karşılıklı iletişim ve etkileşimin okul öncesi çocukları için önemine değinmiştir.

Evdeki ailelerin rehberlik edememesi, akran ortamından okul ortamından uzak kalması çocuklarda çok ciddi stres yönetimi ile başa çıkamama, kaliteli zaman geçirememesi gibi bir sürü sıkıntılar ortaya çıktı. Kliniğe gelen çocuklar, canlı ders yapıyorum orada görüyorum, çok sıkıldı çocuklar. Alışveriş yok iletişim yok, oyun yok karşılıklı etkileşim yok. Bu durum çok olumsuz etkiledi çocukları(KÖ18)

Covid-19 salgın döneminde evde çocukları ile iyi ilişkiler kurabilen ailelerin olduğunu belirten KÖ16, bunun evde düzenin sağlanması ile olabileceğini ifade etmiştir. Çocuğun ailesi ile günün belli saatlerinde oyun oynayacağını ve ya iletişimde bulunabileceğini bilmesinin, ev içi ilişkilerinde düzeni sağlayacağı anlaşılmıştır. Çocukların rutinleri sevdiği ve bu bağlamda ailenin günlük bir program yapmasının çocuğun yaşantısına olumlu etkisi olacağı anlaşılmıştır. Aynı zamanda bu düzen sağlanamazsa, ailelerin çocuklarına sürekli uyarıda bulunduğunu ve çocuğun strese girerek, ruh halinin etkilediğini ifade etmiştir.

Eğer ailede düzeni kurup, kuralları oturtulursa, çocukları ile çok güzel vakit geçiren ailelerin de olduğunu düşünüyorum. Bunu kuramayıp stres yükleniyorsak bu durumda çocuklar çok etkileniyorlar. Çünkü o zaman anne ve baba devamlı çocuklara uyarıda bulunuyor. Sözlü şiddette bulunmak zorunda kalıyorlar ve bu da çocuklarda ruhsal olarak kötüye gitmeye neden oluyor.(KÖ16)

En sevilesi en çok ilgilenilmesi dönemde çocuklar evdeler aile içindeler ama yalnızlar. Onu hissettirmemeleri lazım. Annelerin büyük çoğunluğu evde o yemeği mi yapsam, buraya mı temizlesem, bu dolabımı düzeltsem çocukların içeride oynasın, televizyon seyretsin, bu değil kesinlikle. Çocuklarla ilgilenmeleri, vakit ayırmaları, onlarla bir arada olmaları lazım. Sadece anne değil, anne ve baba beraber bütün aile çok önemli. Kalabalıkta ama yalnız kalmamaları lazım çocukların.(KÖ15).

BÖLÜM 4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, covid-19 salgın döneminde, İstanbul ili, özel ve devlet okullarında görev yapan okulöncesi öğretmenlerinin, dijital çağın çocukluk yaşantısına dair görüşleri incelenmiştir.

4.1. Öğretmenlerin Geçmişteki ve Günümüzdeki Çocukluk Yaşantıları Bağlamında Görüşleri

Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre, mahalle kültürü geçmiş çocukluk yaşantısının vazgeçilmez bir öğesidir. Mahalleyi çocukların kendilerini gerçekleştirdiği, akranları ile birlikte olduğu ve oyun oynadıkları yer olarak aktarmışlardır. Aynı zamanda mahallenin çocukların yaşantısına güvenli bir ortam sağladığını, çocukların mahalle ortamında tehlikelerden uzak olduğunu belirtmişlerdir. Mahalledeki insanların birbirlerini tanıdıklarını ve komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğunu vurgulamışlardır. Alver (2010) mahalle kavramının mekân ve insanı bir araya getiren toplumsal ve kültürel değişimlerin analiz edilmesinde en önemli unsur olduğunu öne sürmüştür. Öğretmenlere göre mahalle kültürünün çocukların varlığını benimsemiş, birbirlerini tanıyan ve uyum içerisinde yaşayan bireylerden oluşan bir topluluğu temsil etmektedir. Çocuklar yaşadıkları kültürün kendilerine sundukları ile kendi çocukluk kültürlerini oluşturmaktadır (Ahioğlu 2008).

Öğretmenler geçmişte mahalle kültürünün çocuklara geniş oyun alanları ile sosyalleşebilme imkânı sağladığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler geniş oyun alanları kavramı ile sokak, bahçe, park ve piknik yerleri gibi açık hava mekânlarını kast etmektedirler. Öğretmenlerin geçmişte çocukları kapalı olmayan mekânlarda çoğunlukla sokakta oyun oynayarak sosyalleşebilen bireyler olarak algıladıkları görülmektedir. Başal (2007), okul öncesi eğitimi birinci sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada geçmiş yıllarda oynanan geleneksel oyunları incelemiş geçmişte çocukların oyun oynayabilecekleri boş alanların daha fazla olduğu bulgusuna ulaşmıştır aynı zamanda bu oyunların kapalı olmayan alanlarda genellikle sokakta grup halinde oynanan oyunlar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler sokağın çocukların yaşantılarına eşsiz fırsatlar sunduğunu belirtmişlerdir. Bu yaşantılar, çocukların akranları ile birlikte olmaları, yaparak

yaşayarak öğrenmeleri ve hayata dair deneyim kazanmalarındır. Öğretmenlerin aynı zamanda çocukların sokakta oyun oynarken yanlarında bir yetişkin bulunmadığına özellikle odaklandıkları görülmüştür. Öğretmenler çocukların bir yetişkin gözetimi olmadan oyun oynamalarının, karşılaştıkları sorunlara kendilerinin çözüm üretebilmelerine ve sonuçlarını yine kendilerinin yaşayarak öğrenmelerine sebep olduğunu belirtmişlerdir. Arslan ve Dilci (2017), çocuk oyun alanlarını geçmiş ve günümüz bağlamında inceledikleri araştırmalarında, katılımcılara göre geçmişte çocuk oyunlarının çocuklarda bilişsel gelişimi desteklediği bulgusuna ulaşmışlardır. Katılımcılara göre çocukların geçmişte oyun oynarken çevreyi tanıma, problem çözme, hızlı karar alabilme becerilerinin geliştiği sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler geçmişte çocukların sokakta hava kararınca kadar oyun oynayabildiklerini söylemişlerdir. Bu durum ailelerin çocuklarına süre konusunda esnek davrandığını göstermektedir. Aynı zamanda akşam yemeklerinde çocukların aileleri ile bir araya geldiği anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin tamamı mahalle kültüründe çocukların özgür olduğunu vurgulamışlardır. Bu özgürlük çocuğun ev ve okul dışında kamusal bir alanda varlıklarını gösterebilmiş olduklarını düşündürmektedir. Öğretmenlere göre ev ve okul, çocukların yaşantılarında kapalı ve içerisinde yetişkinlerin olduğu bir yapıyı temsil ederken, mahalle kültüründe sokak çocuklar için akranları ile baş başa kalabildikleri, toplumsal kuralları öğrenebildikleri, aktif olarak yaşamın içerisinde yer alabildikleri alanlar olarak değerlendirilmiştir. Bağlı (2004), çocuk bahçelerinde oyun araçlarında sosyal etkileşimi incelediği makalesinde dış mekânın çocukların yeni şeyler keşfetmesini, akranları ile birlikte olmasını, zihinsel ve bedensel gelişimi için olanak sağladığını, iç mekânın ise yetişkinler ile birlikte bir güven ortamı ve barınmayı ifade ettiğini belirtmektedir. Uncu ve Çalışır (2018), Gümüşhane örneği üzerinden yaptıkları araştırmalarında katılımcıların geçmişte çocukluklarını güvenli şehir dokusu, zamansızlık ve özgürlük gibi kavramlar ile ifade ettiklerini, günümüzde ise şehirleşme ve teknolojik gelişmelerin çocukların oyun alanlarını kısıtladığını ve ekrana bağladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Bu araştırmada öğretmenlerin geçmişte çocukluk yaşantısının toplumun içerisinde aktif, kendi hayatının etkin aktörü, özgür, yaparak yaşayarak öğrenen, sosyal hayatın katılımcısı ve çevresi ile ilgili bireyler olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Erdiller-Yatmaz, Erdemir ve Erbil (2018), okul öncesi öğretmenliği birinci sınıf öğrencilerinin çocuk ve çocukluk algılarını inceledikleri araştırmalarında, öğrencilere göre geçmiş çocukluk yaşantısının etkin, aktif, yapıcı, yön verici olarak değerlendirildiği sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler, kendi anıları ile idealize ettikleri çocuk ve çocukluk yaşantısının aksine günümüzde çocukların oyun alanlarının kısıtlı olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler günümüzde çocukların artık sokakta oyun oynamadığına odaklanmışlardır. Tuğrul vd. (2014), oyunun üç kuşaktaki değişimini araştırdıkları çalışmalarında günümüzde dış mekân oyunlarının azaldığını geçmiş kuşaklara göre çocuk oyunlarının, arkadaşlarının ve materyal seçimlerinin değiştiğini bulmuşlardır. ÇOKAUM (2004)'e göre günümüzde çocukların oyunlarının açık havadan kapalı mekânlara, grup oyunlarından bireysel oyunlara doğru bir değişim gösterdiği öne sürülmüştür. Hazar, Demir ve Dalkıran (2017), 150 ortaokul öğrencisi ile yaptıkları çalışmada günümüzde çocukların ev ve apartman gibi kapalı mekânlara sıkıştırılmış oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenlere göre sokakların tehlikeli hale gelmesi ile çocuklar kapalı mekânlarda kalmaya mecbur edilmişlerdir. Öğretmenlerin sokakların tehlikeli hale gelmesini komşuluk ilişkilerinin azalmasına ve dijital medyanın etkisine bağladıkları anlaşılmaktadır. Dijital medyanın etkisi ile sürekli ve hızlı bir şekilde çoğunlukla kötü içerikli enformasyona maruz kalınmasının toplumdaki bireylerin birbirlerine olan güvenlerini azalttığını ifade etmişlerdir. Günümüzde komşuluk ilişkileri azalırken sokaklar yabancılaşmakta, trafikte artan araba sayısı sebebiyle sokaklar çocuklar için güvenli olmaktan çok uzaklaşmaktadır (Örsevet,2015). Öğretmenler günümüzde ebeveynlerin her ikisinin de çalışması ve çalışma saatlerinin uzun ve yorucu olması sebebiyle insanlar arasındaki ilişkinin azaldığını dolayısıyla komşular ile tanışacak zamanı bulamayan insanlar arasında komşuluk ilişkilerinin oluşmadığını belirtmişlerdir. Modern aile; ailede babanın çalıştığı annenin ev işi ve çocuklar ile ilgilendiği bir aileyi temsil ederken yirminci yüzyıl ortalarından itibaren modern aile yerini iki ebeveyninde çalıştığı post modern kompozit aileye bırakmıştır (Elkind,2000). Sakaoğlu (2000), baba, oğul ve torun yaşantılarına dair anılara dayalı yaptığı çalışmasının sonucunda çocukluk yaşının yıllar içerisinde onikiden on dörde ve nihayetinde onsekize kadar çıkmasına

rağmen çocukların yaşantısında ebeveyn müdahalesinin arttığını, çocukların yalnızlaşarak bir odanın içerisine mahkûm olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatür taramasında çocuğa bakış açısının yüzyıllar içerisinde gelişen teknoloji ve değişen kültürel yapı bağlamında şekillendiği görülmektedir. Öğretmenlere göre geçmişten günümüze çocukluk algısının değişimi çocukluğa atfedilen geleneksel çocukluk, modern çocukluk ve postmodern çocukluk kavramları bağlamında düşünülmektedir. Geleneksel çocukluk, çocuk dünyasının yetişkin dünyasından ayrı tutulmadığı bir çağı temsil ederken modern çocukluk çocuğu yetişkinlerin dünyasından ayırmış çocuğu eğitilmesi gereken, korunmaya muhtaç, masum bir varlık olarak görülmesini sağlamıştır (Aşar, 2013; Erarslan, 2019). Modernleşme ile birlikte çocuklardan her alanda başarılı olmaları konusunda beklenti artmış ve çocukların oyun oynamak ve sosyalleşmek için zamanları kalmamıştır (Aşar 2013). Yeni dönemin post modern çocukları ise dijital araçlar sayesinde dünyayı keşfetmeye ve dijital çağın gerektirdiği şekilde toplumsallaşmaya başlamışlardır (İnal, 2009 akt. Avşar, 2013).

Öğretmenler site ve apartman dairesi olmak üzere yapısal mekân vurgusu üzerinden çocukların yaşantılarının iki yapı türüne göre farklılaştığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler sitelerde oturan çocukların akranları ile sosyalleşebildiklerini ve mahalle kültürünün sitelerde devam ettiğini belirtmişlerdir. Buna karşılık apartman dairesinde oturan çocukların evinin yanındaki parka bile ebeveyni yanında olmadan gidemediğini aktarmışlardır. Öğretmenlere göre şehir içerisindeki parklar, yerleri ve konumları itibarıyla çocukların tek başına gidemeyecekleri şekilde planlanmıştır. Aynı zamanda öğretmenler, parktaki çocukların birbirleriyle oynamadıklarını vurgulamışlardır. Aksoy (2011), çocuk oyun alanları üzerine yaptığı çalışmada kentlerde çocukların bilişsel ve sosyal becerilerini geliştirecek ve yaratıcılarını destekleyecek oyun ve park alanlarının olmadığı, çocuk alan sayısının da yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlere göre bir yetişkin gözetiminde parka giden çocukların yetişkin müdahalesi sonucunda birbirleri ile sosyalleşemedikleri değerlendirilmiştir. Öğretmenlere göre sokakların çocuklar için tehlikeli hale gelmesinin bir diğer sebebi sokağın yapısal olarak çocukların yaşantısına uygun olmamasıdır. Günümüzde şehirleşme ile artan nüfus ve trafikteki araç sayısının sokağın yapısını ve çocuklar için kullanım amacını değiştirdiği değerlendirilmiştir. Karacor ve Akacan (2017), şehirleşmenin konutlar ve insanlar üzerindeki etkilerine dair katılımcı görüşlerini inceledikleri araştırmalarının sonucunda

apartmanda yaşayan katılımcıların çocuklarını güvenlik sebebi ile dışarı çıkaramadıkları bulgusuna ulaşmıştır. Bu durumu katılımcıların çocuklar sokakta oynarken güvenliği sağlayacak bir personelin olmamasına ve apartmanların caddeye yakın konumuna bağladıklarını belirlemişlerdir. Aynı zamanda katılımcıların imkânları olsa çocukları için güvenli bir siteye taşınmayı istedikleri sonucuna ulaşmışlardır. Kalburan (2014), okul öncesi çocukların dış mekân oyun fırsatlarını ebeveyn görüşleri bağlamında incelediği araştırmasının sonucunda ebeveynlerin çocuklarını tanımadıkları kişilerden koruma, parkların niteliğinin yetersiz olması, yeşil alanların az olması ve trafik yoğunluğu sebebiyle dış mekânda oynatmadıkları, çocukların dışarıya oynamaya çıkması durumunda da mutlaka bir yetişkin gözetiminde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bağlı (2004), yaptığı araştırmasında ülkemizde bulunan çocuk oyun alanlarının yetersiz olduğunu ve çocukların dış mekân gereksinimini karşılamadığını belirtmiştir aynı zamanda bu durumun çocuğa bakış açısı ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir.

Öğretmenler çocukların çoğunlukla kapalı mekânlarda yanlarında bir yetişkin ile sosyalleşebildiklerine vurgu yapmışlardır. Öğretmenlerin kapalı mekân olarak ev, okul ve alışveriş merkezindeki çocuk oyun alanlarını kast ettikleri anlaşılmaktadır. Sokaklardan evlere kapanan çocuğun ailesi ile birlikte sosyalleşebildiği yerin çoğunlukla alışveriş merkezi olması günümüzde çocukların doğadan uzaklaştığı şeklinde yorumlanmıştır. Köşker (2019), okul öncesi çocuklarında doğa algısını çocukların çizdiği resimler üzerinden araştırmış ve çocukların doğayı nesne odaklı algıladıkları ve bu bağlamda çocukların doğa ile ilişkisel deneyimlerinin az olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde öğretmenler sokağa çıkamayan çocukların akranları ile birlikte olmaları için aileleri tarafından kreş veya oyun gruplarına gönderildiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre günümüzde çocukların akranları ile sosyalleşebildiği yer okuldur. Aynı zamanda günümüzde çocukların bu bağlamda yapılandırılmış oyunlara yönlendirildikleri değerlendirilmiştir. Konca (2020), velilerin okul öncesi eğitimi hakkında görüşlerini incelediği araştırmasında velilerin çocuklarını okula bilişsel becerilerinin gelişmesi ile birlikte paylaşma, arkadaşları ile birlikte olma, oyun ve uyum gibi sosyal yaşantılarını desteklemek için de gönderdikleri sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlere göre günümüz çocuklarının yaparak yaşayarak öğrenme, sorunlara çözüm üretebilme, kendi sorumluluğunu alabilme ve kendi kararlarını verebilme gibi becerileri olumsuz yönde etkilenmektedir.

Aynı zamanda öğretmenler günümüzde ailelerin çocuklarını kendilerinin bir parçası ve devamı olarak gördüklerini, kendi başaramadıklarını çocuklarının başarması yönünde beklentilerinin çok yüksek olduğunu aktarmışlardır. Öğretmenler, çocukların kendi potansiyellerini gerçekleştiremediğinden bahsetmişlerdir. Öğretmenlere göre günümüzde çocukların yaşantısı yetişkin rehberliğinden ziyade yetişkin müdahalesi ve yetişkinlerin beklentileri üzerinden yapılanmaktadır. Saracoğlu, Ülkü ve Gözel (2020), çocuk gelişimi programı öğrencilerinin çocuk kavramına ilişkin görüşlerini inceledikleri araştırmalarında, öğrencilere göre toplumda çocuğa yeterince değer verilmediğini, çocukların birey olarak görülmediğini ve söz hakkının olmadığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda ailelerin çocuklarından akademik başarı beklentilerinin yüksek olduğunu, çocuklarını kendi egolarını tatmin etme aracı olarak gördüklerini ve el alem ne der korkusu ile çocuklarını büyüttükleri sonucuna ulaşmışlardır. Tezel, Şahin ve Cevher (2007), yaptıkları çalışmalarında ailelerin günümüzde çocukları ile daha olumlu ilişkiler kurmasına rağmen çocuklarından beklentilerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler son yıllarda çocukların yaşantısında iyileşmeler olduğunu, özellikle eğitim ve sağlık konularında çocukların daha iyi koşullarda yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yine öğretmenler olumlu bir gelişme olarak çocuk merkezli eğitim anlayışının benimsendiğini aktarmışlardır. 1989 yılında kabul edilen çocuk hakları sözleşmesi yirminci yüzyılda çocuğa dair her alanda ilerlemeler olmasını sağlamıştır (Akbaş ve Topçuoğlu, 2009). 1980 yılı sonrasında batı dünyasında sanayi devrimi ile çocukların statüleri değişmiş, eğitim, sağlık ve bakım gibi konularda refah seviyeleri arttırılmıştır. Bu durum cumhuriyet sonrası Türkiye’inde batılılaşma ile kendini göstermiş ve çocukların daha olumlu şartlarda yaşamaya başlamasını sağlamıştır.

Öğretmenler çocuklara verilen değer ve çocuklara bakış açısının genellenemeyeceğini çocukların yaşantısının bölgeden bölgeye, aile yapısına, yaşanılan çevreye ve kültüre göre değiştiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre çocukların yaşantısının sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler ile şekillenmektedir. Bilgin, İnce, Çolakoğlu ve Yeşilyurt (2021), yetişkinlerin olumlu çocukluk yaşantılarını çeşitli değişkenler üzerinden inceledikleri araştırmalarının sonucunda sosyo-ekonomik düzey ve okumışluk seviyesi arttıkça olumlu çocukluk yaşantılarının arttığını belirtmektedirler.

4.2. Öğretmenlerin Dijital Çağ Bağlamında Çocukluk Yaşantılarına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere göre dijital çağ ile birlikte mahalle kültürü kavramı yerini, günümüzde dijital kültüre bırakmıştır. 20. yüzyıldan 21. yüzyıla geçiş ile birlikte teknolojinin hızla gelişmesi insanlık için yeni bir çağın başlangıcı olmuştur. Çağ değişimi toplumsal boyutta insanların farklı yaşam tarzlarını benimsemelerine sebebiyet vermektedir. Yüz yıllardır yaşanan değişimler sonucunda toplumlar farklı isimler ile sınıflandırılmıştır (Alp ve Levent, 2020). İlkel toplum, tarım toplumu, sanayi toplumu ve günümüz için kullanılan bilgi toplumu gibi sınıflandırmalar insanlığın değişen yaşantısının kanıtı mahiyetindedir ve çağ değişimlerinin toplumların üzerindeki etkisini anlamamızı sağlamaktadır (Tutar,2000 aktaran Alp ve Levent, 2020). Bu araştırmada öğretmenlerin, içerisinde yaşadığımız dijital çağın çocukların yaşantısını değiştirdiğini düşündükleri belirlenmiştir. Karabulut (2015) 'e göre internetin keşfi ve sonrasında yaşanan teknolojik gelişmeler dijital kültürün oluşmasını sağlamıştır. Dijital kültür gelişen teknoloji ile günümüzde kullanılan dijital araçların toplumsal ve bireysel boyutta değişime yol açtığı bir kültürü tanımlamaktadır (Erdem,2017). Öğretmenler günümüzde çocukların, dijital kültür ile kendilerini gerçekleştirmeye çalıştıkları, akranları ile sanal ortamlarda birlikte oldukları, oyun oynadıkları, sosyalleşebildikleri yer olarak ifade ettikleri belirlenmiştir. Günümüz çocuklarının ana dilinin dijital dünyanın dili olduğunu anlatmak için Prensky (2001) “*dijital yerli*” tanımının uygun olduğunu öne sürmüştür. Waycoot vd. (2010), dijital yerlilerin teknolojiyi kullanım amaçlarının “*kişisel ilgi ve eğlence, sosyal iletişim, günlük kullanım, profesyonel kullanım, ders çalışma*” olduğunu belirtmektedirler. Alp ve Levent (2020) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin dijital çağda öğrencilerin sanal dünyada oyun yoluyla sosyalleşen ve dijital araçlar ile iletişim kurma yolunu seçen bireylerden oluştuğunu söylediklerini tespit etmişlerdir. Öğretmenlerin görüşlerine göre ulaşılan bulgunun literatür ile uyumlu olduğu gözlemlenmiştir. Cansever (2009), ergenlerin toplumsallaşmasında internetin etkilerini incelediği araştırmasında öğretmen görüşlerine göre dijital kültürün çocukları küreselleştirdiğini okulun ise çocuklara toplumsal normları öğretmek toplumsallaştırdığı sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine göre ulaşılan bulgunun literatür ile uyumlu olduğu gözlemlenmiştir.

Öğretmenler dijital araçların bireysel kullanım amacı ile tasarlandıklarını vurgulamışlardır. Geleneksel medya olarak adlandırılan televizyonun yerini günümüzde sosyal medya platformları almıştır. Televizyon kullanıcısı; izleyici kitlesi olarak değerlendirilirken, dijital platform kullanıcıları içerik üreticisi konumuna gelmiştir. Dijital platformlar vasıtası ile insanlar birbirleri ile iletişim kurmaya, kendi medyalarını oluşturmaya, bir bilgidен diğerine hızlı bir şekilde geçebilmeye başlamışlardır (Buluş ve İşman,2017 s: 62). Öğretmenlere göre bu dijital dönüşümün çocukların sosyal-duygusal yaşantısı bağlamında değişikliklere sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda öğretmenler çocukların sınıfa ilk geldiklerinde uyum sürelerinin uzadığını ve genellikle bireysel olarak oynamak istediklerine odaklanmışlardır. Öğretmenler çocukların dijital kültürde bir tuş ile oyuna girdiklerini, kendilerinin kazanıp kendilerinin kaybettiklerini, sanal bir dünyada gerçek dünyadan uzaklaşarak içlerine kapandıklarını aktarmışlardır. Dijital kültürün sunduğu sanal gerçeklikte arkadaşlığın, yardımlaşmanın, iletişimin olmadığını vurgulamışlardır. Öğretmenler bu durumun dijital çağda çocukların bir oyuna girebilmek için gerekli hamleyi bile yapamamalarına ve kendilerini ifade etmekte zorlanmalarına sebebiyet verdiğini aktarmışlardır. Gözüm ve Kandır (2020), okul öncesi çocukların *“dijital oyun oynama sürelerine göre oyun eğilimi ve konsantrasyon düzeylerini”* inceledikleri çalışmalarında çocukların dijital oyun oynama sürelerinin artmasının oyun oynama eğilimlerini azalttığını, oyun oynama eğilimleri bağlamında kendiliğinden oyun başlatma, mutlu olma ve mizah anlayışlarında anlamlı farklılıklar olduğunu tespit etmişlerdir.

Araştırmada öğretmenler aile içi ilişkilerin dijital çağ ile değişime uğradığını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre aile bireyleri günümüzde aynı oda içerisinde farklı dünyalarda yaşamaktadırlar. Değişen kültürel ve toplumsal faktörlerin çocuk ve çocuk yaşantısını her çağda etkilediği kabul edilmektedir. Literatür incelendiğinde geleneksel, modern ve post modern bir çocukluk algısından bahsedildiği görülmektedir. Sanayi devrimi sonrası modernleşme ile başlayan bireyselliğe vurgunun dijital çağ ile birlikte daha hissedilir bir hale geldiği tespit edilmiştir. Modernleşme bireyi merkeze alan, grup ve topluluk gibi kavramları öteleyen bir süreçtir (E.Çaycı, B.Çaycı, 2018). Aile modern çocukluğun inşasında temel kurumdur. Çocukluk algısının değişmesinde aileden sonra etkili kurumlar okul ve medyadır. Modern çocukluk kavramında en etkin yapının önce aile, sonra okul ve medya olduğu, yeni çocukluk kültüründe ise çocukluğun medya

etkisinde şekillendiği bildirilmiştir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). Ergüney (2017), internetin çocuklar üzerine etkilerini araştırdığı çalışmada internet kullanımının çocukların aile bireyleri ile olan ilişkilerini olumsuz etkilediğini ve zayıflattığı bulgusuna ulaşmıştır.

Öğretmenler mahalle kültürünün bitmesi ile birlikte evlere kapanan çocukların dijital kültürü etkisi ile dışarıya çıkmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Tüm gününü ekran başında geçirebilecek çocuklar ile karşılaştıklarını ve bu durumun arkadaşlık ilişkilerini etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre günümüz çocukları dijital kültürü sosyalleşebildikleri bir eğlence aracı olarak görmektedir. Özuz (2018), ilköğretim öğrencileri ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, katılımcıların dijital medyanın olmadığı bir çağda yaşamak istemedikleri bulgusuna ulaşmıştır. Bu durumun öğrencilere göre gerçek hayatta sosyalleşecek arkadaşlarının olmaması ve internete bağımlı olarak yaşamalarından kaynaklandığını belirtmektedirler. Ateş ve Saltalı (2019), 5-6 yaş çocukların tablet ve cep telefonu kullanımına yönelik ebeveyn görüşlerini inceledikleri araştırmada okul öncesi dönemde çocukların dijital araçları oyun ve eğlence amacı ile kullandıklarını, bu bağlamda çocukların sosyalleşmelerinin olumsuz etkilendiğini söylemektedirler. Öğretmenlere göre çocukların yaşantılarında evlere kapanması ile sosyal hayattan kopmaya başladıkları (bireyselleşme) sürecin başladığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlere göre dijital çağ ile birlikte çocuklara sunulan dijital oyunlar ve dijital platformların çocukların yaşantılarını yalnızlaştırdığının göstergesi olarak düşünülmektedir. Bireyler gerçek dünyada doğup büyüdükları kültürel çevrenin etkisi ile toplumsallaşır ve karakterleri şekillenir, sınırları belli olmayan sanal dünya ise bireylerin istedikleri kimliklere bürünmesine olanak sağlar ve bu şekilde sosyalleştiğini düşünen birey toplumdan uzaklaşarak yalnızlaşır (Güney ve Yavuz, 2018 s:194).

Öğretmenler dijital platformlardaki çocuk oyunlarının çocukları yaşantılarında şiddet ve şekilciliğe yönelttiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler çocukların dijital oyunlardaki karakterlerin saçları, yüzleri ve vücutları ile dakikalarca uğraşarak mükemmel hale getirdiklerini, aynı zamanda tasarladıkları bu karakterlere oyun içerisinde malikâneler ve lüks arabalar satın aldıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler çocukların güzellik algısı ve maddi ihtiyaçlarının dijital kültürün etkisi ile şekilci bir hal

aldığı yorumunu yapmaktadırlar. Öğretmenler çoğu çocuk oyununun öldürme ve savaş temalı olduğunu, gerçek dünyada var olmayan zombi gibi varlıkların oyunlarda yer aldığını vurgulamışlardır. Öğretmenler ayrıca çocukların maruz kaldığı bu tarz içeriklerin çocukların yaşantılarında şiddeti içselleştirip normalleştirmelerine yol açtığını belirtmiştir. Öğretmenlere göre çocuklar dijital kültürün etkisi ile kendini beğenmeme, yetersizlik ve şiddet eğilimi gibi duyguları yoğun olarak yaşamaktadırlar. Bu bulguyla uyumlu olarak Ergüney (2017) yaptığı çalışmada çocukların dijital oyunlardaki karakterler gibi güzel ve güçlü olmayı istedikleri sonucuna ulaşmıştır. Toran vd. (2016), çocukların dijital oyun oynamalarına ilişkin anne görüşlerini inceledikleri araştırmalarında annelerin çocukların dijital oyun oynamasının çocuğun üzerindeki etkisinin farkında olmadıklarına, dijital oyunların çocukların aile üyeleri ile etkileşimini azalttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler içerik kontrolünün ve ekran süresinin önemini belirtmişler, çoğu ailenin dijital okuryazarlık konusunda bilgi sahibi olmadığını, bir kısmının ise bilgi sahibi olduğu halde uygulayamadığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler ailelerin çocuklarını işleri olduğunda, yolculuklarda, yemek yerken vb. teknolojik aletlere yönelttiğini vurgulamışlardır. Öğretmenlere göre teknolojik aletlerin aileler tarafından dijital bir bakıcı olarak kullanılmaktadır. Kınık (2014), aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri konusundaki araştırmasında ebeveynler ile yaptığı görüşmelerden ailelerin çocuklarını interneti kullanırken yalnız bıraktıklarını ve ilgilenmediklerini, aynı zamanda internetin olumsuz yönlerine karşı yeterince bilgili olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Ergüney (2017) de ailelerin, çocukları interneti kullanırken hiçbir önlem almadıklarını, ancak bazı ailelerin koruyucu aile programlarını kullandıklarını tespit etmiştir. Toran vd. (2016), çocukların dijital oyun oynamalarına ilişkin anne görüşlerini inceledikleri araştırmalarında annelerin çocukların dijital oyun oynamasının çocuğun üzerindeki etkisinin farkında olmadıklarına, dijital oyunların çocukların aile üyeleri ile etkileşimini azalttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler dijital dönüşümün çocukluk süresini kısalttığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler çocukların dijital çağ ile birlikte hızlanan yaşamın içerisinde gelişimlerinin de buna ayak uydurmaya çalıştığına odaklanmışlardır. Aynı zamanda ailelerin çocukluk algısının dijital çağ ile birlikte değiştiğini, çocuklardan akademik başarı beklentisinin

arttığını aktarmışlardır. Öğretmenler çocuklara anaokuluna gider gitmez okuma-yazma öğretilmeye çalışıldığını, zihinsel olarak çocukların çok yorulduğunu, buna karşılık fiziksel olarak enerjilerini boşaltamadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin ifadelerine göre çocukların çocukluklarını yaşayamadan akademik bir kaygı içerisine girmekte ve yetişkinlerin beklentilerini karşılamaya çalışan küçük yetişkinler olarak görülmektedirler. Postman (1995), çocukluğun yok oluşu kitabında çocukların günümüzde kıyafet, konuşma dili ve davranışlarının yetişkinlere benzediğini, televizyonun yetişkin sınırlarını açığa çıkardığı ve yetişkinlik ile çocukluk arasındaki çizgiyi bulanıklaştırdığını öne sürmüştür. Kılıç ve Kaya (2021), youtuberlık üzerinden çocukluk çağını inceledikleri çalışmalarında, çocukların dijital medya araçları vasıtası ile bir içerik üreticisine dönüştüğünü, ana-babaların çocuklarının adına açtıkları hesaplarda çocuklarını paylaşarak gelir elde ettiklerini ve bu durumun günümüzde çocuğu metalaştırdığı ve çocuğu bir işçi statüsüne getirdiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenler dijital kültürün çocukların sosyal yaşantılarında kullandıkları dili, aralarındaki sohbet konularını ve iletişim şekillerini değiştirdiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler günümüzde çocukların sohbet konularının dijitalde oynadıkları oyunlar üzerine olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda çocukların mesaj ya da video görüşmesi yolu ile arkadaşları ile iletişim kurmayı tercih ettiklerini aktarmışlardır. Öğretmenlere göre günümüzde çocuklar yüz yüze iletişimi tercih etmemektedirler.

Öğretmenlerin görüşlerine göre günümüzde çocukların sokaklarda oyun oynamamalarının geleneksel oyunların azalmasına sebebiyet verdiği belirlenmiştir. Öğretmenler çocukların aileleri ile geleneksel oyunları hiç oynamadıysa okula başlayana kadar öğrenemediklerine dikkat çekmişlerdir. Öğretmenler dijital çağ ile birlikte çocukların oyun kültürünün değiştiğini, çocukların evlerde bilgisayar ve tablet ile oynanan oyunları tercih ettiklerini aktarmışlardır. Öğretmenlere göre geleneksel oyunlar okullarda yaşatılmaya çalışılmakta ve çocuklar okulda akranları ile birlikte sosyalleşerek geleneksel oyunları öğrenmektedirler. Öğretmenler günümüz çocuklarının yaşamlarının okul dışında çoğunlukla evlerde geçtiğini, bu bağlamda okulun çocukların sosyalleştiği yer olarak anlamlandırıldığını söylemektedirler. Yılmaz ve Ersoyol (2013), medyanın çocukluğa etkisi üzerine yaptıkları çalışmalarında öğretmen ve veli görüşlerini incelemişler dijital oyunların geleneksel oyunları unutturduğunu, çocukların

doğadan koptuğunu, çocukların asosyal olduklarını ve medyanın çocuğu bir tüketici olarak gördüğü sonucuna ulaşmışlardır. Biricik ve Atik (2021), yaptıkları çalışmalarında sosyo- ekonomik düzeyin çocukların dijitalde oyun oynama süresini etkilediği, çevresel faktörlerin çocukların sokakta oyun oynama alışkanlıklarını değiştirdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler, çocukların evde oynadıkları dijital oyunların karakterlerini sınıfta canlandırmaya çalıştıklarını, dijital oyunları gerçek hayata uyardıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda çocukların bir araya gelip oyun kurmakta zorlandıklarını, sınıfta öğretmen rehberliğinde oyunlar oynamayı tercih ettiklerini söylemişlerdir. Öğretmenlere göre dijital oyunların yapılandırılmış şekilde ve yönergelerle oynanıyor olması, çocukların akranları ile bir araya gelerek bir oyunu başlatma ve devam ettirme becerilerini köreltmektedir.

Öğretmenler dijital kültürün olumlu yönleri olarak çocukların yaşantılarına zengin öğrenme ortamı ve bilgiye ulaşım kolaylığı sağlamasını göstermişlerdir. Günümüzde çocukların merak ettikleri bir konuyu okuma-yazma bilmeseler bile konuşarak “Google’a” sormayı keşfettiklerini aktarmışlardır. Öğretmenlerin ifadelerinden günümüzde çocukların bir yetişkin kadar teknolojik aletleri kullanmayı bildikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin günümüzde çocukların yaşantıları bağlamında daha çabuk öğrenebilen, zihinsel becerileri gelişmiş, kendi kendilerine öğrenmeyi gerçekleştirebilen bireyler olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Ağırşöl (2020), dijital oyun kullanımının akademik bilgi ve bilgi kalıcılığı üzerine yaptığı araştırmasında eğitimde eğitsel dijital oyun kullanımının akademik başarı ve öğrenilen bilginin kalıcılığını arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Alp ve Levent (2020), yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin anlamadıkları konuların tekrarını ders videolarından yapabildiğini, hızlı düşünme becerilerinin geliştiğini, öğrencilerin bilgiye rahatlıkla ulaşarak kendi kendilerine öğrenmeleri gerçekleştirebildikleri sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler dijital kültürün sağladığı hızlı enformasyonun ve her şeyin görsel olarak çocuğun önüne sunulmasının çocukların yaşamında doyumsuzluğa ve sabırsızlığa sebebiyet verdiğine odaklanmışlardır. Pedro (2006), dijital kültür ile büyüyen çocukların dikkat sürelerin kısa, doyumsuz ve sabırsız olduklarını belirtmiştir. Öğretmenlere göre günümüzde çocukların her konuya ait bilgiye videolu veya resimli

olarak hazır ulaşmasının çocukların hayal dünyasını etkilediğini ve yaratıcılıklarını körelttiğini belirtmişlerdir. Günümüzde çocuklar basılı olmayan dijital kaynaklar yoluyla bilgiyi almaktadırlar (Small ve Vorgan, 2008 akt. Akbulut, 2013). Aynı zamanda öğretmenler çocukların bilgiye ulaşımının kolay olmasının çocukların kitaba karşı ilgisiz olmalarına sebebiyet verdiğini aktarmışlar, çoğunlukla çocukların kitap okuma alışkanlıklarının gelişmediğini vurgulamışlardır.

Öğretmenler dijital çağ ile beraber çocukların motor becerilerinin etkilendiğini, yaşantılarında fiziksel aktivitenin azaldığını vurgulamışlardır. Öğretmenlere göre önceden sokaklarda oynama ile karakterize edilen çocukluk yaşantısı, yerini oturarak oyun oynayan bir çocukluğa bırakmıştır. Yıldız ve Çetin (2018), yaptıkları çalışmalarının sonucunda okul öncesi dönemde oyun ile başlayan fiziksel aktivitenin ilerleyen dönemde spor ile beraber hem motor gelişimi hem de sosyal gelişimi destekleyeceği sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenlerin dijital çağ ile birlikte çocukların yaşantılarına ilişkin görüşlerinin daha bireysel, sabırsız, doyumsuz, yaratıcılığı az ve özgüveni gelişmemiş olduğu yönündedir. Aynı zamanda hızlı düşünme becerileri gelişmiş, teknolojiyi iyi kullanan, kendi kendine öğrenebilen bireyler olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşmıştır.

4.3. Öğretmenlerin Covid-19 Küresel Salgın Dönemi Bağlamında Çocukluk Yaşantılarına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere göre sokağa çıkma yasakları, evlere tam kapanma dönemleri ve okulların uzun süre kapalı olması çocukların yaşantılarında sosyal izolasyona sebebiyet vermiştir. Öğretmenler çocukların doğdukları günden itibaren kısmen sosyal izolasyona maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumu mahalle kültürünün bitmesi, çocukların çoğunlukla evde zaman geçirmeleri ve dijital kültürün çocukların sosyal yaşantısındaki etkisi ile anlattıkları düşünülmektedir. Toplumdaki bireylerin kendilerini ifade edebilecekleri sosyal ortamlardan uzak kalmaları, fiziksel ve sosyal çevrelerinin değişmesi ve toplumsal ilişkilerin etkilenmesi sonucu sosyal izolasyon günümüzün en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir (Çaycı ve Çaycı, 2017: 47). Mart ve Kesicioğlu (2020), Covid-19 salgın sürecinde ailelerin evde oyun oynamaya ilişkin görüşlerini incelenmişler ve çocukların salgın öncesi ve salgın sonrasında en çok oyun

oynadıkları kişilerin sırasıyla anne, baba, kardeşleri ve arkadaşları olduğu ve çocukların bu dönemde sanal ortamda vakit geçirme sürelerinin anlamlı bir şekilde arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada öğretmenler, dijital çağda çocukların okula gitmesinin öneminden bahsetmişler ve okulun çocuğun kendisini gerçekleştirdiği, akranları ile birlikte sosyalleşebildiği tek yer olduğunu aktarmışlardır. Öğretmenler bu bağlamda Covid-19 salgın dönemi ile çocukların uzun süre okullara gidememiş olmasının çocukları sosyal hayattan tamamen kopardığını söylemiş ve çocukların akranlarından uzak kaldığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler çocukların yaşatısındaki bu kısıtlanmanın bilgisayar, telefon ve tablet gibi dijital araçlara yönelimi daha da arttırdığını ve çocukların ekran bağımlılığı ile karşı karşıya kaldıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler Covid-19 salgın dönemi ile birlikte çocukların sosyalleşecek alanlarının hiç kalmadığına ve hayat deneyimlerinin azaldığına dikkat çekmişlerdir. Döğler ve Kılınç (2021), okulöncesi çocukların Covid-19 salgın döneminde ev karantinası yaşamalarına dair yaptıkları araştırmalarında, çocukların %63,7'sinin Covid-19 salgınına ailesinden öğrendiğini, %33'ünün orta düzeyde kaygılı olduğunu, %98,1'inin televizyon, tablet, telefon kullandığını, %59,4'ünün pandemi öncesi döneme göre davranış değişiklikleri gösterdiğini ve %33,5'inin anne babasıyla inatlaştığını belirlemişlerdir. Covid-19 salgın döneminin çocukların yaşantısında değişikliklere sebep olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler salgın döneminde çocukların aile büyükleri ile görüşemediğini ve çekirdek ailesinin içerisinde kaldığını vurgulamışlardır. Öğretmenlere göre Covid-19 salgın döneminin çocukları bir fanus içerisine kapatmış ve akrabalık ilişkilerini etkilemiştir. Öğretmenler salgın döneminde çocukların aile büyükleri ile görüntülü görüşme vasıtası ile kısa süreler görüşebildiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler çocukların okula gidemediği dönemlerde öğretmenleri ve arkadaşları ile çevrim içi görüştüklerini aktarmışlardır. Öğretmenler çocukların yaşantısının sosyal etkileşimden uzak ve sanal bir dünyanın etkisi altında kaldığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler tarafından Covid-19 salgın döneminde çocukların yaşantısının tamamen dijital bir dönüşüme girdiği ve çocukların dijital ortamlarda sosyalleşmeye çalıştıkları değerlendirilmiştir. Mart ve Kesicioğlu (2020), yaptıkları araştırmada çocukların aile

büyükleri ile geçirdiği sürede düşüş olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Gökçe vd. (2021), okul öncesi çocukların salgın süreci ve etkilerine dair görüşlerini incelemişler ve çocukların sosyal çevresinin değişmesi ile dijitale yönelimlerinin arttığını, aile içi ilişkilerinin, arkadaşlık ilişkilerinin ve oyun oynama alışkanlıklarının değiştiğini bulmuşlardır.

Öğretmenler Covid-19 salgın döneminde çocukların uzun süre sokağa çıkmalarının yasak olmasının ve evlere bağımlı kalmalarının beslenme alışkanlıklarını değiştirdiğini aktarmışlardır. Öğretmenler çocukların salgın döneminde evlerde hareketsiz kaldıklarına dikkat çekmişlerdir. Öğretmenler tarafından Covid-19 salgın dönemi tedbirlerinin çocukların psiko-motor becerilerini etkilediği ve çocuklarda bir kilo artışına sebebiyet verdiği ifade edilmiştir. Akgül ve İra (2021), Covid-19 salgınının erken çocukluk dönemine yansımalarına ilişkin ebeveyn ve öğretmen görüşlerini incelemişler ve çocukların beslenme, hijyen, fiziksel aktivite gibi alışkanlıklarının değiştiğini ve buna bağlı olarak fiziksel görüntülerinde değişimler olduğunu bulmuşlardır.

Öğretmenler Covid-19 dönemi öncesine göre çocukların daha agresif olduklarını, ruhsal olarak sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler Covid-19 ile çocukların hayatına virüs, hastalık ve ölüm gibi kavramların girdiğini belirtmişlerdir. Alisinanoğlu, Karabulut ve Türksoy (2020), yaptıkları araştırmada aileler ile görüşmeleri sonucunda çocukların salgın döneminde nedensiz ağlama, hırçınlık, öfke nöbetleri gibi davranış sorunları yaşadıkları bulgusuna ulaşmışlardır. Akgül ve İra (2021), yaptıkları araştırmada benzer şekilde çocukların öfke, hırçınlık ve saldırgan davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Okatan ve Tagay (2021), Covid-19 salgın döneminde ilkokul öğrencilerinin velileri ile yaptıkları araştırmalarında, çocukların salgın döneminde evde sıkıldıklarını, akademik başarılarının düştüğünü, aile içi çatışmaların yaşandığını, çocukların kaygı düzeylerinde ve agresif davranışlarında artış olduğunu bulmuşlardır.

Öğretmenler Covid-19 salgın döneminde okulların açıldığı zaman bile çocukların yaşantısında salgın tedbirlerinin etkisini sürdürdüğünü ve bu durumun okula uyum sürecini uzattığını belirtmişlerdir. Öğretmenler salgın döneminde maske ile iletişim kurmak zorunda kaldıklarına, sınıf içi paylaşımın yapılamadığına, sosyal

mesafe kuralları çerçevesinde dokunmanın yasak olduğuna vurgu yapmışlardır. Öğretmenler bu bağlamda sınıfta oyuncak paylaşımının yasak olduğunu, her çocuğun masa ve sandalyesinin kendisine özel olmak üzere ayrıldığını ve sınıf mevcudunun düşürüldüğünü belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre okul öncesi, çocukların en çok dokunmaya, paylaşmaya ve iletişim kurmaya ihtiyaçları olduğu dönemdir. Öğretmenler önceden sınıfta birlik ve beraberliği öğretmeye çalıştıklarını, salgın döneminde ise sınıflarda bireyselliğin ön plana çıktığını belirtmişlerdir. Ögelman, Güngör ve Göktaş (2021), okul öncesi öğretmenleri ile salgın döneminde çocukların okula uyum süreci ile ilgili yaptıkları araştırmalarında öğretmenlerin çoğunun çocukların okula uyum sorunu yaşayabileceklerini düşündüklerini ve bu sorunların çocukların sosyal davranışlarını etkilediğini bulmuşlardır.

Öğretmenler salgın döneminde çocukların sürekli uyarı aldıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler çocukların “dokunma”, “elleme”, “sarılma”, “maskeni tak”, “ellerini yıka”, “birbirine yaklaşma” cümlelerine sıklıkla maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre çocuklar kendilerini sürekli kontrol etmek zorunda kaldıkları bir sürecin içerisinde büyümeye, öğrenmeye ve deneyimlemeye çalışmışlardır. Öğretmenler Covid-19 salgın döneminin çocuklar üzerinde baskı oluşturduğunu ve çocukların salgın sürecinden sıkıldıklarını belirlemişlerdir. Arslan ve Emre (2021, 291-311), Bronfenbrenner’in ekolojik kuramının aşamaları çerçevesinde Covid-19 pandemi sürecinin çocukların yaşantıları üzerindeki etkilerini incelediği makalesinde erken çocukluk dönemindeki çocukların akranlarından uzak kalması, sosyal çevrelerinin değişmesi, oyun oynama alışkanlıklarının değişmesi, açık havadan mahrum kalmalarının çocukların gelişimlerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda Covid-19 salgın sürecinin çocukların yaşantılarında olumsuz etkilerinin çocukların yaşlarına göre değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler Covid-19 salgın döneminin aile içi ilişkileri etkilediğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlere göre ebeveynlerin evde olsalar bile çalışma hayatlarının devam etmesi gün içerisinde çocuklarına yeterince zamana ayıramamalarına sebep olmaktadır. Çocukların okula gidememesi ve ailelerin evde çevrimiçi çalışmaları çocukların neredeyse tüm gün evde tek başlarına kalmalarına sebebiyet verdiğinin bir göstergesi olarak yorumlanmıştır. Öğretmenler, aile üyelerinin uzun aylar boyunca

sosyalleşememeleri ve herkesin evde olmasının aile arasında sohbet konularını kısıtladığına ve iletişimin azalttığına dikkat çekmişlerdir. Öğretmenlerin ifadelerinden evlere kapanan çocukların aile içerisinde de yeterince etkileşimde bulunmadıkları anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin beyanlarından çocukların evde ve okulda içlerine kapandıkları ve yalnızlaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Başaran ve Aksoy (2020), ebeveyn görüşlerine göre Covid-19 salgın sürecinin aile içi ilişkilere etkisini incelemişler ve ana-babaların çocukları ile oyun oynama ve etkileşimlerinin arttığı, aile ilişkilerinin olumlu yönde geliştiği bulgusuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda salgın sürecinde çocuklarda davranış bozuklukları oluştuğunu, çocukların yeme, uyku gibi rutinlerinin değiştiğini ve teknoloji bağımlılığının arttığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Demirtaş ve Koçak (2020), Covid-19 salgın sürecini 2-6 yaş arası çocukları olan ebeveynlerin görüşleri bağlamında incelemişler, ebeveynlerin ve çocukların evde birlikte olmaktan mutlu oldukları ve evde etkileşimin olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda salgın sürecinin çocukları ruhsal açıdan etkilediği, çocukların uyku düzenleri ve kilolarında farklılıklar olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırmanın bulguları arasında okul öncesi öğretmenleri, Covid-19 salgın döneminde aile içi etkileşimin azaldığını ve çocukların evde yalnızlaştığını belirtmişlerdir. Alanyazında Covid-19 salgın sürecinin değerlendirilmesinde ebeveynler ile yapılan araştırmalarda bunun tam tersi olarak aile içi ilişkilerin olumlu yönde etkilendiği bulguları dikkat çekmektedir. Bu araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi öğretmenler oluştururken diğer araştırmaların çalışma gruplarını ebeveynlerin oluşturması, üzerinde araştırma yapılan grupların farklı olması olabilir. Aynı zamanda bu araştırma 2021 yılı Mart-Haziran ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu diğer araştırmaların 2020 yılının bahar aylarında yapıldıkları tespit edilmiştir. Bu araştırmanın Covid-19 salgın sürecinin başlangıcından yaklaşık bir yıl sonra yapılmış olması insanların duygu ve düşüncelerinde değişikliğe sebebiyet verebileceği şeklinde yorumlanmıştır. Covid-19 salgın döneminin çocukların sosyal hayatları, sağlıkları, eğitim hakları ve güvenlikleri açısından büyük bir risk oluşturduğu ve bu risklerin çocukların üzerindeki etkisinin salgın döneminin süresi ile bağlantılı olduğunu ifade edilmiştir (UNICEF, 2020).

Öneriler

Bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin Covid-19 salgın dönemi ve dijital çağ bağlamında çocukluk yaşantılarına ilişkin görüşlerini incelemek üzere gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde uygulama ve araştırma önerileri aşağıda verilmiştir.

Araştırma Önerileri

- Bu araştırma ile okul öncesi öğretmenlerinin çocukluk yaşantısına ilişkin görüşleri Covid-19 salgın dönemi bağlamında incelenmiştir. Araştırma salgının başlamasından bir yıl sonra tam kapanma dönemlerinde ve okulların kapalı olduğu bir zaman diliminde yapılmıştır. Aynı araştırma salgının çocukların üzerindeki kalıcı etkilerini incelemek için Covid-19 salgını bitiminde farklı branş ve kademelerde çalışan öğretmenlerle gerçekleştirilebilir.
- Araştırmanın bulgularında dijital kültürün ve Covid-19 salgın döneminin aile içi ilişkileri etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Dijital kültür aile içi ilişkileri etkileyen tek bir faktör olarak ele alınamaz. Bu bağlamda çocuğun yaşantısında önemli bir yere sahip olan aile içi iletişimi etkileyen faktörler incelenebilir.
- Araştırmanın bulgularında ana-baba tutumlarının çoğunlukla çocukların kapalı alanlarda sosyalleşebilmesi yönünde olduğu görülmüştür. Bu bağlamda okul öncesi dönemde çocuğu olan ana-babaların ebeveyn tutumları ve çocuk anlayışları incelenebilir.
- Araştırmanın bulgularında dijital kültürün çocukların yaşantılarının bir parçası olduğu ve sosyo-duygusal yaşantılarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda erken çocukluk döneminde dijital kültürlenmenin çocukların yaşantısındaki etkileri incelenebilir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Dijital çağ ile hayatımıza giren dijital medya ve platformlar dijital okuryazarlığı önemli bir kavram olarak önümüze çıkarmaktadır. Yapılan araştırmada anababaların çocuklarını dijital mecralarda doğru

yönlendirme, takip ve rehberlik etme konularında yetersiz kaldıkları görüşü ifade edilmiştir. Bu bağlamda çevrimiçi veya yüz yüze ortamlarda anababalara uzmanlar tarafından seminerler verilmesi önerilebilir.

- Öğretmenlere göre bu araştırmada günümüzde artan kentleşme, nüfus yoğunluğu ve trafikte araç sayısının artmasının çocukların oyun alanlarının kısıtlanmasına sebep olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca anababaların sokakları çocukları için güvenli bulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda çocuk oyun alanları ve şehir içi yeşil alanların artırılması, çocuk dostu şehir planlamasının yapılması önerilebilir.
- Bu araştırmada günümüzde çocukların sosyal platformlarda aktif olarak yer aldıkları ve dijital oyunları oynadıkları belirlenmiştir. Bu bağlamda çocukların dijital araçları doğru kullanması, dijitalde karşılaşacakları riskleri ve tehlikeleri bilmesi önem arz etmektedir. Çocukların dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme gibi becerilerinin geliştirilmesine yönelik destekleyici etkinlikler yapılması önerilebilir. Öğretmenlerin ve anababaların aktif olarak çocukların kullandığı dijital platformları takip etmeleri önerilebilir.
- Bu araştırmada dijital platformlarda çocuk oyunu adı altında şiddet, savaş ve gerçek dünyada olmayan bir hayatın sunulduğu belirlenmiştir. Öğretmenlere göre bu durum çocukların tutum ve davranışlarını gerçek hayatta olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda öğretmenler eğitsel içerikli dijital platformlardaki oyunların çocukların dikkatini çekmediğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda dijital oyunların nitelikleri artırılırken çocukların ilgi ve isteklerinin göz önünde bulundurulması önerilebilir.

EKLER

Ek 1

Etik Kurul Onayı

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

Ek 2

İstanbul Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü Onayı

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

Ek 3

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

Ek 4

Derinlemesine Görüşme Soruları

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz
2. Doğum yılınız
3. Mezuniyet Durumunuz: Önlisans / Lisans / Yüksek Lisans
4. Medeni Durumunuz? Evli/ Bekar
5. Çocuğunuz var mı?
6. (Çocuğunuz var ise) Kaç çocuğunuz var?
7. Okul öncesi dönemde olan çocuğunuz var mı?
8. Kaç yıllık öğretmensiniz?

Görüşme Soruları

1. Merhaba, kısaca kendinizi tanıtır mısınız?
2. Çocuk kavramı sizin için ne ifade etmektedir? (Sizce çocuk kimdir? Çocuk deyince ne anlıyorsunuz?)
3. Toplumumuzda çocuğa bakış açısını nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Kendi çocukluğunuz ve günümüz çocukluk yaşantısının farklılık ve benzerlikleri sizce nelerdir?
5. Dijital oyunlar çocukların oyun kültürünü ve çocukluğu nasıl etkiledi?

6. Dijital çağ ile çocukluk kavramı sizce değişti mi? Nasıl?
7. Dijital dünya konusunda aileler bilgi sahibi mi? Çocuklarına rehberlik yapabiliyorlar mı?
8. Covid-19 salgın dönemi çocukların yaşantısını nasıl etkiledi?
9. Okul öncesi dönemde çevrimiçi eğitimini nasıl değerlendiriyorsunuz? Çocuk ve çocukluğa etkisi nelerdir?
10. Covid-19 salgın döneminde olduğumuz şu ara bir okulöncesi öğretmeni olarak ailelerden beklentileriniz nelerdir?

KAYNAKÇA

- Ağırgöl, M. (2020). *Fen Bilgisi Öğretiminde Eğitsel Dijital Oyun Kullanımının Öğrenci Akademik Başarısına, Bilgi Kalıcılığına ve Tutumuna Etkisi*. Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, E., & Atasü Topçuoğlu, R. (2009). Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu-Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 95-103.
- Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve Ergenlerde Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Gelişimsel Sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53-68. ocak 26, 2021 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Akgül, E., & İra Özenç, G. (2021). Ebeveyn ve Öğretmen Algılarına Göre Covid-19 Pandemisinin Erken Çocukluk Dönemine Yansımaları: Bir Meta Sentez Çalışması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 536-557.
- Akgün, E. (2016). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Ve Okul Öncesi Öğretmeni Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1652-1672.
- Aksoy, A. B., & Başaran, M. (2020). Anne- Babaların Korona-Virüs (Covid-19) Salgını Sürecinde Aile Yaşantılarına İlişkin Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71), 669-678.
- Aksoy, Y. (2011). Çocuk Oyun Alanları Üzerine Bir Araştırma İstanbul, Isparta,Eskişehir,Erzurum, Kayseri,Ankara, Zonguldak ve Trabzon İlleri Örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi dergisi*, 82-106.
- Alisnanoğlu, F., Karabulut , R., & Türksoy, E. (2020). Pandemi Sürecinde Çocukluk Dönemi Korkularına Yönelik Aile Görüşleri. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 6(14), 547-568.
- Alver, K. (2010). Mahalle: Mekan ve Hayatın Esrarlı Birlikteliği. *İdealkent*(2), 116-139.
- Aral, N., & Doğan Keskin, A. (2018). Ebeveyn Bakış Açısıyla 0-6 Yaş Döneminde Teknolojik Alet Kullanımının İncelenmesi. *The Turkish Journal On Addiction*, 5, 317-348.
- Ardıç, E., & Altun, A. (2017). Dijital Çağın Öğreneni. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1, 12-30.
- Arslan , Z., & Emre, O. (2021). Covid-19 Süürecinin 0-6 Yaş Çocukların Gelişimlerine Etkisinin Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi. R. Soslu

- inde, *Acedemic Developments on Health Sciences* (s. 295-319). İzmir: Duvar Kitabevi.
- Arslan, A., & Dilci, T. (2018). Çocuk Oyunlarının Çocukların Gelişim Alanlarına Yönelik Etkilerinin Geçmiş ve Günümüz Bağlamında İncelenmesi (Sivas İli Örnekleme). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 47-59.
- Aşar, E. (2013). Keşfedilen Çocukluk, İletişim Teknolojileriyle Yitip Giden Çocukluk ve Çocuk Kültürü. *İletişim ve Diplomasi*(2), 83-94.
- Ateş, M. A., & Durmuşoğlu Saltalı, N. (2019). KKTC'de Yaşayan 5-6 Yaş Çocukların Tablet ve Cep Telefonu Kullanımına İlişkin Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 62-90.
- Bağlı, M. T. (2004). Çocuk Bahçelerindeki Oyun Araçlarında Sosyal Etkileşim. B. Onur , & N. Güney içinde, *Türkiye'de Çocuk Oyunlar: Araştırmalar* (s. 29-60). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bakanlığı, T. K. (2017).
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci:Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başal, H. A. (2007). Geçmiş Yıllarda Türkiye'de Çocuklar Tarafından Oynanan Çocuk Oyunları. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 243-266.
- Bilgin, O., İnce , M., Çolakoğlu, Ö. M., & Yeşilyurt, E. (2021). Yetişkinlerin Olumlu Çocukluk Yaşantılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Turken*, 13(3), 251-264.
- Biricik, Z., & Atık, A. (2021). Glenekselden Dijitale Değişen Oyun Kavramı ve Çocuklarda Oluşan Dijital Oyun Kültürü. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 445-469.
- Bodur, G. (2017). Fab Lab Ve Bulut Tabanlı Tasarım Uygulamaları ile Dijital Çağda Tasarımcının Değişen Rolü. *Fen Bilimleri Dergisi*, 5(2), 37-52.
- Bulut, M. K. (2015). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukluk Anlayışı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesisi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cansever, B. A. (2009). Ergenlerin Toplumsallaşmasında İnternetin Etkilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 10(1), 137-160.
- Cihan, M. (2006). John Locke ve Eğitim. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 173-178.
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Çarpar, M. C. (2020). Sosyolojide İki Niteliksel Desen: Fenomenolojik ve Etnografik Araştırma. *The Journal Of Social Science*, 4(8), 609-704.
- Çelik, H., Baykal Başer, N., & Kılıç Memur, H. N. (2020). Nitel Veri Analizi ve Temel İlkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406.
- ÇOKAUM. (2004). *Türkiye'de Çocuk Oyunları: Araştırmalar*.
- Döğer, S. S., & Elif Kılınç, F. (2021). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Kovid-19 Pandemisinde Ev Karantinası Yaşamları. *Türkiye Sağlık Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 1-14.
- Dursun , C., & Akbaş Zeybekoğlu, Ö. (2020). Teknolojinin Aileye Etkisi: Değişen Ailenin Dijital Ebeveyn ve Çocukları. *Turkish Studies-Social Science*, 15(4), 2245-2265.
- Elif Çaycı, A., & Çaycı, B. (2018). Sosyalleşme Yanılsaması: Dijital Kalabalıklar İçinde Yalnızlaşan Bireyler. A. Z. Özgür, & A. İşman içinde, *İletişim Çalışmaları*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Elkind, D. (2001). Childrearing and Education in a Changing World. 3. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*, (s. 231-240). Ankara.
- Erdem, M. (2017). Dijital Çağda Kültür, Yeni Tüketici Kapitalizmi ve Reklam Anlatısı. 1. *Uluslararası İletişimde Yeni Eğilimler Konferansı* (s. 247-259). İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Erdiller-Yatmaz, Z. B., Erdemir, e., & Erbil, F. (2018). Çocuk ve Çocukluk:Okul Öncesi Öğretmen Adayları Anlatıyor. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 284-312.
- Ergüney, M. (2017). İnternetin Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklar Üzerindeki Etkileri Hakkında Bir Araştırma. *Ulakbilge*, 5(17), 1917-1938.
- Erkanal, H. (2001). Eski Önyasya'da Çocuk. 3. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*, (s. 117-124). Ankara.
- Ertul, M. (2020). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Algılarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- GIL'ADI, A. (2001). Is there a Concept of 'Childhood' in Islamic Civilization? 3. *Ulusal Çocuk Kültür Kongresi*, (s. 309-319). Ankara.
- Gökçe Bilgiç, H., Duman, D., & Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital Yerlilerin Özellikleri ve Çevrimiçi Ortamların Tasarlanmasındaki Etkileri. 13.*Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri* (s. 1-7). Malatya: Akademik Bilişim.

- Gökçe, N., Erdoğan, B. M., Yatmaz, A. K., Avaroğlu, N., & Çok, Y. (2021). Okul Öncesi Dönem Çocukların Covid-19 Salgın Süreci ve Etkilerine İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 101-113.
- Gözüm, A. c., & Kandır, A. (2020). Okul Öncesi Çocukların Dijital Oyun Oynama Sürelerine Göre Oyun Eğilimi İle Konsantrasyon Düzeylerinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(41), 82-100.
- Gülay Ögelman, H., & Güngör, H. G. (2021). Covid-19 ve Yeni Dönemdeki Okula Uyum Süreci: Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports and Education*, 10(1), 11-24.
- Güney, E., & Yavuz , H. (2018). Dijital Kültürde Sanallaşan Benlikler: Sanal Platformlarda Vicdan Rahatlatma Reaksiyonları. M. Çakır içinde, *Uluslararası Sosyal ve Hukuk Çalışmaları Kongresi*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Halloway, I. (2005). Qualitative Writing. I. Halloway içinde, *Qualitative Research in Health Care* (s. 270-284). Berkshire: Open University Press.
- Hazar, Z., Tekkurşun Demir, G., & Dalkıran, H. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Geleneksel Oyun ve Dijital Oyun Algılarının İncelenmesi: Karşılaştırmalı Metafor Çalışması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 179-190.
- Işık, E. (2019). Batı'da Çocukluk Sosyolojisi Çalışmaları Tarihi. *Çocuk Ve Medeniyet*(1), 179-194.
- Kalburan, N. C. (2014). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Dış Mekanda Oyun Fırsatları ve ebeveyn Görüşleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(32), 113-135.
- Karabulut, B. (2015). Bilgi Toplumu Çağında Dijital Yerliler, Göçmenler ve Melezler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*(21), 11-23.
- Karaçor, S., & Akcan, B. (2017). Mahalleden Güvenlikli Sitelere Konut Tüketmek. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 175-197.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 70-86.
- Kartarı, A. (2017). Nitel Düşünce ve Etnografi. *Moment Dergi*, 4(1), 207-220.
- Kıldan, A. O. (2011). Öğretmen-Çocuk İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 103-120.

- Kıldan, A. O., Ahi , B., & Uluman , M. (2012). Öğretmen Adaylarının Mecazlar Yoluyla Çocuk Kavramına Bakış Açıkları(Boylamsal Bir Çalışma). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 149-165.
- Kılıç, B., & Kaya, S. (2021). Yeni Medya Çağında Çocuk Youtuberlar Üzerinden Çocukluğun Yokoluşu. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(3), 1141-1156.
- Kıral, B. (2021). Nitel Araştırmalarda Fenomenoloji Deseni: Türleri ve Araştırma Süreci. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 10(4), 92-103.
- Kırık, A. M. (2014). Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337-347.
- Konca, A. S. (2020). Velilerin Okul Öncesi Eğitim Hakkında Görüşlerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 892-902.
- Köşker, N. (2019). Okul Öncesi Çocuklarında Doğa Algısı. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 294-308.
- Kurt Demirbaş, N., & Sevgili Koçak, S. (2020). 2-6 Yaş Arasında Çocuğu Olan Ebeveynlerin Bakış Açısıyla Covid-19 Salgın Sürecinin Değerlendirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 328-349.
- Kuyucu, Y., Şahin, M., & Kapıcıoğlu, O. M. (2013). Okul Öncesi Öğrenenlerinin"Çocuk" Kavramına ilişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. *Eğitim Ve Öğretim Araştırma Dergisi*, 2(2), 43-53.
- Levent, F., & Alp, İ. (2020). Dijital Dönüşümün Öğrencilerin Değerleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Turkish Studies*, 15(3), 1611-1633.
- Liman, E. D. (2014). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Sevgisi ve Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Motivasyonlarının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 7(4), 482-504.
- Linberg, E. A. (2013). Küreselleşen Dünyada ve Türkiye'de Çocukluğun Durumu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(1), 1-10.
- Mart, M., & Kesicioğlu, O. S. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Ailelerin Evde Oyun Oynamaya İlişkin Görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 945-958.
- Nihal, A.-L. E. (2012). Çocuk Yetiştirme Açısından Türkiye'de Çocukluğun Tarihi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(31), 41-52.
- Okatan, Ö., & Tagay, Ö. (2021). İlkokul Velilerinin Görüşlerine Göre Covid-19 Pandemisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 17(2), 309-328.

- Onur, B. (2005). Çocukluğun Dünü ve Bugünü. *Kebikeç*(19), 99-112.
- Onur, B. (2005). *Türkiye'de Çocukluğun Tarihçesi*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Özservet, Y. Ç. (2015). Geleneksel Çocuk Oyunları için Sokak Temelli Geleneksel Oyun Alanlarının Yeniden Keşfi. *Tam Metin Bildiri Kitabı*. içinde Ankara: Pegem Yayınevi.
- Özuz, E. (2018). *Dijital Sosyoloji Perspektifinden Toplumsal Değerlerin Değişme Sürecinde Youtuberlar: İlköğretim Öğrencileri Örneği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pedro, F. (2006). The Millennium Learners: Challenging our Views on ICT and Learning. 1-17.
- Postman, N. (1994). *Televizyon Öldüren Eğlence*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yok Oluşu*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Prensky, M. (2001). Dijital Natives, Dijital Immigrants. *MCB University Press*, 9(5).
- Saldana, J. (2019). *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Saracaloğlu, A., Ülkü, H. H., & Gözel, Ü. (2020). Çocuk Kavramının Çocuk Gelişimi Programı Öğrencileri Gözünden İncelenmesi. *Turkish Studies*, 15(3), 2173-2189.
- Soydemir, Ş. S. (2011). *Okul Öncesi Öğretmen Ve Ebeveynlerinin Birbirlerini ve Okul Öncesi Çocuklarını Nasıl Algıladıklarının Metaforlar Yoluyla İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Şahin, T., Cevher, F., & Nilgün, F. (2007). Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS* (s. 775-790). Ankara: Ankara.
- Şirin, M. R. (2019). Değişen Çocuk ve Çocukluk Biraz Tarih ve Felsefe Biraz Sosyoloji ve Çocukluk. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 5-40.
- T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2017).
- Tekindal, M., & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-182.
- Toran, M., Ulusoy, Z., Aydın, B., Deveci, T., & Akbulut, A. (2016). Çocukların Dijital Oyun Kullanımına İlişkin Annelerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2263-2278.

- Tuğrul , B., Ertürk, G. H., Özen Altınkaynak, Ş., & Güneş, G. (2014). Oyunun Üç Kuşaktaki Değişimi. *The Journal Of Scademic Of Social Science*(27), 1-16.
- Tüfenkçi, S., & Çetin, M. (2017). Rousseau'da İnsan Doğası ve Değerler Eğitimi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(32), 487-506.
- Uncu , G., & Çalışır, G. (2018). Çocukluk, oyun ve kent: 80'li Yılların Gümüşhane'sinde Çocuk Olmak. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik dergisi*, 1448-1474. Ocak 26, 2021 tarihinde T.C Sağlık Bakanlığı: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html> adresinden alındı
- Uncu, G., & Çalışır, G. (2018). Çocukluk, Oyun ve Kent: 80'li Yıllar Gümüşhane'sinde Çocuk Olmak. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1448-1474.
- UNİCEF. (2020, Nisan 15). Politika Notu: Covid-19 Salgınının Çocuklar Üzerindeki Etkileri.
- Ünaldı, N. (2013). *Descartes'ın Etik Anlayışı*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Waycott, J., Bennett, S., Kennedy, G., Dalgarno, B., & Gray, K. (2010). Dijital Divides? Students and Staff Perceptions of Information and Communication Technologies. *Computers and Education*, 54(4), 1202-1211.
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yaşar, M. (2018). Nitel Araştırmalarda Nitel Sorunu. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 56-73.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, E., & Çetin , Z. (2018). Sporun Psiko-Motor ve Sosyal Gelişime Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 54-66.
- Yıldız, S., & Bektaş, F. (2021). Covid-19 Salgınının Çocukların Boş Zaman Etkinliklerinde Yaratığı Değişimin Ebeveyn Görüşleriyle Değerlendirilmesi. *Gazi Beden ve Spor Bilimleri Dergisi*, 26(1), 99-122.
- Yılmaz, K., & Ersoyol, H. (2013). Medyanın değişen Çocukluğa Etkisi Konusunda Veli, Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *İnternational Social of Science*, 6(4), 759-777.

Yüksel , P., & Yıldırım, S. (2015). Eğitim Ortamlarında Fenomenal Çalışmaları Yürütmek için Teorik Çerçevesel, Yöntemler ve Prosedürler. *Turkish Online Journal Of Qualitative Inquiry*, 6(1), 1-20.

